

№1
вересень
2015

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ «ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ»

ПРАКТИКО ОРІЄНТОВАНИЙ ДОДАТОК

Територія успіху

Тема випуску:

Центри освіти дорослих

- Про сільські Центри освіти дорослих на Львівщині
- Зміцнення громадянського суспільства шляхом навчання дорослих упродовж життя
- Навчання впродовж життя – реальність, доступна всім

ТЕРИТОРІЯ УСПІХУ №1 (1), 2015

Практико орієнтований додаток до
збірника наукових праць
**«Освіта дорослих: теорія, досвід,
перспективи»**

Видається з 2015 р. громадською спілкою
«Українська асоціація освіти дорослих»

Мета видання:

Поширення інформації
про неформальну освіту дорослих

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Лариса Лук'янова

Заступник головного редактора:

Олег Смірнов

Відповідальний за випуск:

Олена Резнікова

Дизайн, верстка:

Юлія Кравець

Адреса редакції:

04060, Київ,

вул. Максима Берлінського, 9

Тел.: +38(044) 440-63-88

E-mail: uaea@ukr.net

Редакція може не поділяти думку авторів
Усі матеріали можуть бути використані
тільки з посиланням на Додаток
«Територія успіху»

Віддруковано у ТОВ «ДКС-Центр»:

м. Київ, пров. Куренівський, 17

тел. +38(044) 537-14-34

Наклад 1000 примірників

Формат 60x84 1/8, ум. друк арк. 6,45

Друк офсетний, папір крейдований

Гарнітура BenguiatGothicC, OfficinaSansC

Додаток видається за сприяння:

Інституту з міжнародного

співробітництва Німецької асоціації

народних університетів

(DVV International) — Бонн, Німеччина

ЗМІСТ

СТОРІНКА ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Інтерв'ю: Українська асоціація освіти дорослих –
Наша мета «суспільство, яке навчається впродовж життя»..... 1

ТЕМАТИЧНИЙ МАЙДАНЧИК: ЦЕНТРИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ

Мирослава Багринець

Про сільські Центри освіти дорослих на Львівщині..... 4

Наталя Косик

Зміцнення громадянського суспільства
шляхом навчання дорослих упродовж життя..... 8

Валентин Молодиченко

Навчання впродовж життя – реальність, доступна всім..... 12

НАШІ ПОДІЇ

Олег Смірнов

Форум «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих»..... 15

Олена Аніщенко

Як навчати дорослих: нотатки з регіональної
літньої академії країн східного партнерства..... 17

КОРОТКО ПРО ВАЖЛИВЕ

Олена Василенко

Монреаль – столиця освіти дорослих 2015 року..... 20

УКРАЇНСЬКА ВІЗИТІВКА

Людмила Куш

Етнокультурний фестиваль як візитівка сучасного міста..... 22

Роман Дрозд

Образование взрослых в тюрьмах – начало
пенитенциарной реформы в Украине..... 24

Наталя Щепілова

Подільський народний університет культури на
захисті культурно-освітньої спадщини Літинщини..... 28

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Олена Огієнко, Наталія Терьохіна

Народна школа «хайландер» у США: можливість
для розвитку особистості і суспільства..... 31

Ірина Багач

На науку ніколи не пізно: Центри освіти для
старших дорослих у Німеччині та Польщі..... 33

МАЙСТЕР КЛАС

Зінаїда Становських

Психологічні тренінги..... 36

МАНДРІВНИК

Ольга Баніт

Едукаторський курс для вчителів з України..... 39

Ігор Смагін

Освітній візит до Естонії: досвід, інновації,
співробітництво..... 42

Лариса Лук'янова

Неформальна освіта на користь суспільства:
фестиваль неформальної освіти в Білорусії..... 44

SUMMARY

Програма міжнародних днів
освіти дорослих на Львівщині

УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ – НАША МЕТА «СУСПІЛЬСТВО, ЯКЕ НАВЧАЄТЬСЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ»

13 травня цього року відбулися установчі збори засновників громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих». На зборах було прийнято рішення про її створення, визначено мету діяльності, затверджено статут, обрано керівників та органи управління. Основною метою діяльності Асоціації визнано становлення та розвиток в Україні системи освіти дорослих, формування суспільства, що навчається впродовж усього життя.

Інтерв'ю з Головою правління Громадської спілки **Ларисою Лук'яною** та одним із ініціаторів її створення, натхненником, палким прибічником освіти дорослих академіком-секретарем відділення професійної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України академіком **Неллею Ничкало**.

– Зрозуміло, що сама ідея створення асоціації не виникла на порожньому місці, були певні передумови, вивчався попередній досвід, але ж, напевно, було щось таке, що остаточно підштовхнуло вас до створення цієї громадської спілки?

Нелля Ничкало (Н.Н.): – На сучасному етапі в усіх розвинених країнах світу на рівні державної політики досягнуто визнання того, що освіта дорослих стає основою розвитку суспільства, що необхідним засобом соціально-економічного прогресу в ХХІ столітті є трансформація людства в суспільство «навчання впродовж життя».

Відповідно до світових і європейських тенденцій розвитку сучасного суспільства Україна поступово просувається на шляху реалізації стратегії освіти впродовж життя. Так, було створено Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, в структурі Національної академії педагогічних наук України існує Відділення професійної освіти і освіти дорослих, у 2011 р. було затверджено «Концепцію розвитку освіти дорослих в Україні», проводяться конференції, семінари, тренінги. Але цього, звісно, замало.

Наступним важливим кроком у цьому напрямі стало широке залучення громадськості до цих процесів, оскільки побудова і розвиток демократичного суспільства неможливий без підвищення ролі громадянського суспільства, громадських організацій в освітніх процесах.

Так виникла ідея створення громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» (УАОД), провідним завданням якої є всебічне сприяння освіті і навчанню дорослих людей упродовж усього життя, розвиток неформальної освіти, передусім неформальної, об'єднання накопиченого досвіду й зусиль усіх зацікавлених осіб і організацій, як державних, так і недержавних, для підтримки цього вєсєсвітнього руху.

– У вашій відповіді я почула ключове слово «неформальна освіта». Якщо можна коротко, чим вона відрізняється від формальної і чи актуально це сьогодні для України?

Лариса Лук'янова (Л.Л.): – Розвиток неформальної освіти є вагомим закономірним чинником розбудови демократичних процесів в освіті. Вона є важливою складовою концепції неперервного навчання, дає змогу дорослим людям набувати нові знання й уміння, формувати нові погляди й адаптуватися до постійних змін у соціальному середовищі, тобто покликана допомогти дорослій людині звикнути, пристосуватися до швидкозмінного соціального середовища, формує здатності до подальшого психологічного, особистісного та соціального розвитку.

Одним із чинників, що активно впливають на поширення неформальної освіти в Україні, є формування нового типу замовлення, нових вимог до результатів навчання, освіти, розвитку особистості. Монополія формальних навчальних структур уже не має такої сили й без неформальної освіти вона буде неповною, не зможе забезпечити гарантовану якість освітніх ресурсів. Це можна пояснити постійними змінами на ринку праці, що передбачають постійне оновлення професійних компетентностей через зміни в професійній діяльності.

Хочу підкреслити, що нині система неформальної освіти в розвинених країнах посідає один щабель з формальною, а подекуди й вищий, оскільки саме тут людина знаходить оптимальні умови для творчого особистісного розвитку. Водночас, функціонуючи поза межами формальної освіти, позбавлена жорстких правил, регламентів і узгоджень, неформальна освіта орієнтується на конкретні освітні запити різних соціальних, професійних, демографічних груп населення.

– Вивчення досвіду інших країни – це добре, але, скажіть, будь ласка, чи є вже в Україні аналогічні спілки, громадські організації?

Н.Н.: – Так, в Україні вже є і з кожним днем створюються нові освітні громадські організації й товариства, що опікуються дорослими різних категорій: спілки інвалідів, батьків, університети третього віку, численні професійні асоціації й спілки. Проте всі вони діють розрізнено, не скоординовано, самі по собі. Тому виникла потреба в створенні координаційного центру, який би об'єднав усіх зацікавлених у просуванні та розвитку освіти дорослих в Україні, налагодив плідну співпрацю та взаємодопомогу цих громадських організацій з державними й урядовими структурами.

Засновниками громадської спілки «Українська асоціація освіти дорослих» виступили такі громадські організації, як: Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець», Інформаційно-дослідний центр «Інтеграція та розвиток», Благодійна організація «Світло надії», Громадська організація «Центр Поділля-Соціум», ГО «Імпульс», громадська організація «ОМЦ ПЛЮС», Товариство «Знання» України, Фонд розвитку громадських організацій «Західноукраїнський ресурсний центр» (ЗУРЦ), Громадська організація «Український аналітичний центр професійної освіти «Національна обсерваторія» та інші.

– Класичне запитання – провідна мета та найбільш вагомий завдання?

Л.Л.: – Метою діяльності Української асоціації освіти дорослих є становлення та розвиток системи освіти дорослих в Україні, формування суспільства, що навчається впродовж усього життя. До основних завдань також відносимо: участь у формуванні політики освіти дорослих і політики навчання впродовж усього життя в Україні, в тому числі в розробці проєктів законодавчих актів, проєктів державних концепцій, стратегій розвитку освіти дорослих в Україні та їхньої реалізації; це також надання консультативної та методичної допомоги в питаннях освіти дорослих; сприяння зміцненню й вдосконаленню підготовки фахівців для системи освіти дорослих; здійснення науково-дослідної та інформаційно-просвітницької діяльності в галузі освіти дорослих; створення баз даних про освіту дорослих і розповсюдження цієї інформації в Україні та в інших країнах. Важливим напрямом діяльності Асоціації є проведення національних регіональних, міжрегіональних та міжнародних конгресів, конференцій, симпозіумів, семінарів, круглих столів, виставок, ярмарок та інших заходів з питань освіти дорослих; налагодження співпраці з міжнародними урядовими та неурядовими організаціями, освітніми установами в сфері освіти дорослих інших країн, здійснення спільних міжнародних проєктів і програм.

– Скажіть, будь ласка, із перерахованих, які завдання є найбільш актуальними, з чого ви розпочнете?

Н.Н.: – Основним завданням на найближчий час є розширення членської бази Асоціації, поширення інформації про її створення, популяризація напрямів діяльності та надання консультативної допомоги тим, хто займається освітою дорослих в Україні. Не можемо обійти увагою надзавдання, актуальність якого визначається часом – це організація і проведення Міжнародних днів освіти дорослих на Львівщині.

– Ви вже говорили про те, що існує багатий світовий досвід діяльності таких організацій, але досвід яких є найбільш цікавим для України?

Л.Л.: – У цьому плані 2015-й рік був визначним, тому що в червні, з 11 по 14, у Монреалі пройшла IX Всесвітня асамблея Міжнародної ради освіти дорослих (МРОД) – головне всесвітнє зібрання представників громадських організацій в галузі навчання й освіти дорослих, що проходить раз на чотири роки. Основні досягнення й здобутки цих світових подій ми, звісно, будемо вивчати та використовувати як у діяльності нашої новоствореної асоціації, так і Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПНУ та всієї Національної академії педагогічних наук.

Міжнародна рада освіти дорослих була заснована в 1972 році найбільш впливовими міжнародними організаціями в галузі освіти дорослих і сьогодні об'єднує більше ніж 800 громадських організацій, залучених до справи відстоювання та підтримки права на освіту дорослих і освіту впродовж життя. В межах МРОД діють 7 регіональних організацій учасниць (представником Європейських країн є Європейська асоціація освіти дорослих), а також 75 країн учасниць з усього світу (серед них – 26 європейських громадських організацій), але Україна своїх представників не має.

Взагалі в світі є величезна кількість громадських організацій з проблем розвитку освіти дорослих: американських, європейських, скандинавських та ін. З досвідом їх діяльності ми ознайомлюємося й плануємо розширювати контакти та подальші зв'язки.

– Установчі збори відбулися на території Представництва німецької неурядової організації «Німецьке об'єднання народних університетів» (DWVInternational) в Україні. Чому так?

Н.Н.: – Ми давно мріяли про створення Асоціації, але весь час щось нам перешкоджало, було мало інформації, треба було розв'язати багато організаційних проблем. І саме в цей час нам на допомогу прийшло представництво Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів (DWV International), зокрема регіональний директор Аніта Якобсоне, людина безмежно віддана справі освіти дорослих, яка тривалий час очолювала таку асоціацію в Латвії. Вони ж виступили генеральним спонсором, і гостинно відчинили двері для наших установчих зборів.

– Існує Європейська асоціація освіти дорослих – чи плануєте ви встановити зв'язок з цією організацією?

Л.Л.: – Так, звичайно. Ми ретельно слідкуємо за діяльністю цієї світової громадської організації в галузі освіти дорослих, яка налічує понад 130 членів із 43 країн світу, і не лише європейських. Асоціація була створена в 1998 році на базі Європейського бюро освіти дорослих, заснованого в 1953 році представниками європейських країн з метою встановлення зв'язків і об'єднання європейських організацій, що беруть безпосередню участь у навчанні дорослих. Основними напрямками діяльності ЄАОД є пропаганда політики неперервної освіти на європейському рівні, розвиток практики в рамках проєктів, публікацій та навчання, надання інформаційних послуг для членів організації, а також міжнародне співробітництво в галузі освіти дорослих.

Європейська асоціація освіти дорослих всіляко розвиває соціальні аспекти Лісабонської стратегії (2000 р.), прагне підтримувати членів організації в різних видах діяльності дорослих, стимулює партнерські відносини країн Європи, сприяє їх політичному та програмному розвитку, науковим дослідженням і забезпеченню соціальної інтеграції та згуртованості членів Асоціації, надає велику увагу їхній безпосередній участі в боротьбі з бідністю і дискримінацією.

Серед провідних функцій ЄАОД – надання громадської підтримки в освіті дорослих і неурядовим організаціям, що працюють в цій галузі, створення єдиної мережі взаємодії; розвиток і пропаганда специфіки та важливості навчання дорослих, способів розширення його можливостей і поліпшення якості; сприяння спільному навчанню за допомогою обміну інформацією, знаннями та досвідом між її членами; організація інформаційних семінарів та заходів з підвищення обізнаності про програми ЄС та розвитку політики в галузі освіти дорослих; організація тренінгів, присвячених джерелам фінансування освіти дорослих в Європі; співпраця з іншими організаціями для досягнення цілей та ін.

Для нас це є вкрай важливим, тому найближчим часом ми плануємо встановити зв'язок з цією організацією і сподіваємося, що вже в наступному році станемо її повноправним членом.

– У відповідях ви часто згадуєте Національну академію педагогічних наук України, а який зв'язок між діяльністю Асоціації та НАПН України?

Н.Н.: – На це запитання я відповім дуже коротко. По-перше, президент Національної академії педагогічних наук України Василь Григорович Кремень дуже добре усвідомлює роль освіти дорослих для України і всіляко підтримує цей напрям в академічних дослідженнях. Ну, і окрім того, під час Форуму «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих», який відбувся 4-6 листопада 2014 р. під егідою Національної комісії України в справах ЮНЕСКО в

рамках Міжнародних днів освіти дорослих в Україні відбулося підписання тристоронньої угоди про співпрацю між НАПН України, товариством «Знання» і DVV International, що також підштовхнуло нас і пришвидшило роботу над створенням Асоціації.

– Як ви сподіваєтеся залучати молодь до роботи в спілці?

Л.Л.: – Згідно зі статуттом Асоціації її членами можуть бути фізичні та юридичні особи, а також спілки, об'єднання, товариства, асоціації, організації, наукові установи, навчальні заклади різних форм власності, які займаються питаннями освіти дорослих. Тому ми дуже зацікавлені в пропагуванні та розширенні діяльності Української асоціації освіти дорослих, залученні й об'єднанні нових членів, як окремих осіб, так і організацій з усієї країни. Членство в УАОД відкрите, тобто кожна особа чи організація, зацікавлена й залучена до справи розвитку освіти дорослих у нашій країні, які поділяють цілі її створення, можуть вступити в спілку. І це принципово – Асоціація не повинна мати закритий характер.

– Ну, і знову класичне запитання, – перспективи розвитку, найближчі і віддалені? Що плануєте, як говорить академік НАПН України Юрій Зіньковський, отримати у сухому залишку?

Л.Л.: – Поступово стає традицією проведення Міжнародних днів освіти дорослих, які минулого року відбулися в Києві, а цього року заплановані у Львові за сприяння Представництва DVV International в Україні, та ставлять на меті найширшу всеукраїнську дискусію з різноманітних аспектів розвитку освіти дорослих на теренах нашої країни, обмін вітчизняним і зарубіжним досвідом неперервної освіти, залучення урядових, державних освітніх та недержавних громадських організацій до справи підтримки й розвитку освіти дорослих в Україні. Тому гостинно запрошуємо до співпраці нових активних членів, котрим не байдужа доля освіти дорослих у нашій країні й освітнього розвитку суспільства в цілому!

Щодо сухого залишку – про нього йдеться в меті Асоціації – створення в Україні ефективної системи освіти дорослих, діяльність якої спрямована на підтримку всіх разом і кожного дорослого окремо, уможливлення професійного й особистісного розвитку, формування громадянського суспільства, встановлення й поширення міжнародних контактів, розвиток проєктної діяльності та багато іншого.

– Що, крім успіху, можете побажати самі собі?!

Н.Н.: – Миру та процвітання кожному і нашій рідній Україні!

Розмову вела **Лідія Рапіна**,
головний редактор «Педагогічної газети»

ПРО СІЛЬСЬКІ ЦЕНТРИ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ НА ЛЬВІВЩИНІ

Мирослава Багрінець,
керівник ГО "Імпульс" м. Сколе Львівської області

Ідея створення сільських Центрів освіти дорослих

Обмежений доступ сільських жителів Карпатського регіону до освітніх послуг став головним чинником започаткування проекту зі створення Центрів освіти дорослих (ЦОД), який за підтримки DWI International в Україні успішно реалізується впродовж 2010-2015 років на Сколівщині (Львівська область)

Місія ЦОД – це забезпечення рівних можливостей для всіх верств населення району до якісної освіти і навчання впродовж життя. Максимально наблизити освіту до людей – одне з головних завдань діяльності ЦОД.

Мережа сільських Центрів освіти дорослих (СЦОД) дає змогу залучати місцеві ресурси до розвитку інфраструктури освіти дорослого населення, діяльність якої спрямована на посилення співпраці з закладами освіти, культури, органами самоврядування та місцевою громадою, їхнім соціально-економічним оточенням. Мережа є віртуальною, добровільною, парасольковою організацією, яка об'єднує сільські Центри освіти дорослих та інші зацікавлені групи з метою освіти дорослих в Сколівському районі на всіх рівнях суспільства.

Із Стратегії СЦОД

«Районний Центр освіти дорослих здійснює постійну підтримку та оперативну координацію розвитку освіти дорослих в Сколівському районі...»

Мета і цілі мережі СЦОД

Загальна мета мережі СЦОД у Сколівському районі: підтримувати та сприяти освіті дорослих, сприяти поширенню інформації та знань серед членів мережі та всіх зацікавлених осіб, розвивати загальну обізнаність людей, сприяти розвитку знань, умінь і навичок, які необхідні для професійного й особистісного розвитку.

Цілі мережі сільських Центрів освіти дорослих:

- 1) забезпечувати відкритий доступ до інформації, ресурсів і інноваційних освітніх практик у галузі освіти дорослих на регіональному й національному рівнях;
- 2) зміцнювати організаційну та інституційну спроможність СЦОД – членів мережі;
- 3) сприяти спільному плануванню, розробці програм і реалізації освітніх ініціатив на місцевому та районному рівні;
- 4) поширювати інформацію, привертати увагу суспільства та державних структур до СЦОД як інноваційних інституцій, що втілюють принципи ОД на практиці;
- 5) допомагати СЦОД, органам місцевого самоврядування, всім зацікавленим сторонам у прийнятті спільних виважених рішень і рекомендацій що до розвитку освіти дорослих у Сколівському районі.

Сколівський район у 2011 році став першим районом в Україні, де впроваджується пілотний проект зі створення мережі Центрів освіти для дорослих

Роботу мережі сільських Центрів освіти дорослих координує районний Центр освіти дорослих (РЦОД), який діє на базі ГО «Імпульс». Упродовж 2015 року було обрано районну координаційну раду для ефективності діяльності Мережі. До її складу увійшли 7 осіб із представників координаторів СЦОД, місцевої влади, РЦЗ, райвно. Районний ЦОД разом з координаційною радою відповідає за управління Мережею, організацію засідань, обговорень, тренінгів, обмін ресурсами та інформацією, створення життєздатних партнерств. Мережа на чолі з координаційною радою тісно співпрацює з районною радою, райдержадміністрацією, іншими державними й недержавними структурами району, громадськими організаціями тощо.

Успішний старт та позитивні результати діяльності СЦОД у селах Труханів, Тухля (2013), Козьова, Підгородці, БДІЮТ (2014) стимулювали ініціативи щодо створення нових СЦОД у громадах сіл Задільсько, Росоках, Славсько і Синьовидне. Створені за принципом формування шкільних освітніх округів, СЦОД охоплюють 16 населених пунктів, що становить 50% території району.

Протягом трьох років СЦОДами реалізовані освітні ініціативи, які дали змогу сільській молоді та дорослим здобути не тільки навички популярних на ринку праці професій, а й отримати робочі місця на підприємствах району. Зокрема, 16 осіб працюють кухарями на базах відпочинку району, 6 осіб – приватними підприємцями в сфері туризму, 8 осіб отримали свідоцтва про присвоєння фаху «офіціант» і працевлаштовані в готельно-ресторанних комплексах району «Плай», «Червона калина», «Окей».

Упродовж 2011-2014 років близько 500 мешканців району стали учасниками освітніх заходів на базі СЦОД й отримали відповідні знання, вміння і навички за такими напрямками, як основи підприємництва, інформаційні технології, іноземні мови, туризм і готельно-ре-

Із Стратегії СЦОД

«Загальновизнано, що одним із головних ресурсів добробуту жителів Сколівського району та передумовою його економічного, соціального розвитку є освіта дорослих. У районі якісно реалізуються програми освіти відповідно до освітніх потреб дорослих. Вони сприяють економічній активності й зайнятості населення, врівноваженому та довгостроковому розвитку району, добробуту, демократизації суспільства, зростанню громадянської активності, духовності й самореалізації. Програми освіти дорослих стають все більш доступними населенню, незалежно від віку, рівня доходів та місця.»

сторанний бізнес, творча майстерність і народні ремесла. Особливо успішними стали освітні міні-проекти «Активна жінка» (СЦОД Підгородці), «Сільська газета – джерело освіти жителів села Козьова» (СЦОД Козьова), «Іноземна для всіх» (СЦОД Труханів), «Школа майстерності» (БДЮТ м.Сколе), «Навчання заради благополуччя села» (СЦОД Труханів).

До 1000 осіб стали безпосередніми учасниками Форуму освітніх ініціатив, який був організований у місті Сколе в рамках міжнародних Днів ОД у 2014 році та став першою презентаційною площадкою освітніх акцій і заходів СЦОД.

Реалізація проекту зі створення мережі СЦОД у Сколівському районі дозволила налагодити співпрацю з багатьма місцевими партнерами, ініціювати нові цікаві спільні освітні проекти й відкрити простір змін для впровадження інноваційних шляхів вирішення освітніх проблем дорослого населення в районі, підвищення громадської активності, розбудови громадянського суспільства в цілому. Залучення експертів DWI International, а також всіх ключових зацікавлених сторін (влади, громадськості, бізнесу) на всіх етапах реалізації проекту дало змогу згенерувати основні цілі та напрями розвитку освіти дорослих у районі, що покладені в основу Стратегії розвитку ОД, затвердженої на сесії районної ради в листопаді 2014 року.

СЦОД як засіб і місце творення людського капіталу

Освітні заходи, які реалізуються на базі СЦОД, охоплюють широкий спектр послуг освіти дорослих від загальної неспеціальної освіти до професійної освіти у формі короткострокової курсової підготовки (1,5 – 3 місяці) як підвищення кваліфікації чи перенавчання. Організуючи освітні заходи, СЦОДи враховують такий важливий соціально-психологічний фактор для всіх цільових груп, як навчання в периферійних групах. У таких групах учасникам передбачено можливість проживати у своїх сім'ях, раціонально поєднувати господарські, домашні справи і брати участь в освітніх заходах різних видів. З кожним роком збільшується кількість учасників освітніх заходів, близько 70% від загального числа слухачів становить молодь у віці 16-29 років. Особливо великий попит мають короткострокові курси тривалістю до 1 місяця.

Результати опитування потенційних користувачів освітніх послуг показали, що особливим попитом на регіональному ринку праці користується професія офіціанта, бармена, кухаря, адміністратора готельного бізнесу, агента туристичного бізнесу, екскурсовода. З метою підготовки фахівців для сфери послуг і туризму ГО «Імпульс» уклала Договір про співпрацю з Львівським вищим професійним ліцеєм сфери торгівлі і послуг. Завдяки впровадженню гнучких навчальних програм щороку на курсах підготовки фахівців у сфері ресторанного та готельного сервісу навчається близько 15 чоловік, переважно безробітна молодь.

З метою відродження забутих професій і місцевих ремесел на базі СЦОД (БДЮТ м. Сколе) проводяться майстер-класи знаних у районі майстрів. Питання про можливість створення місцевих майстерень з виготовлення бойківської сувенірної продукції – предмет обговорень семінарів та круглих столів, присвячених питанням освіти в Карпатському краї. У рамках реалізації програми «Підтримка жіночих ініціатив у сфері сільського туризму» для представниць сільських громад ЦОД організовує круглі столи та тренінги з питань започаткування власної справи в сфері сільського туризму й обслуговування туристів.

У центрі уваги – село

Уся поточна діяльність з організації освітніх заходів у селі покладена на координаторів СЦОД. Як правило, успіх або проблема в організації освітніх заходів на селі залежить від їхнього вміння згуртувати навколо ідей активних людей сільської громади, включаючи голову сільської ради, депутатів, директора школи, вчителів, підприємців і просто лідерів громадського життя. Та ще більш важливою ділянкою їхньої роботи є організація, власне, самих сільських жителів на навчання, адже не секрет, що мотивація на селі є дуже низькою. Особистість координатора СЦОД відіграє важливу роль: він є і психологом, і менеджером, і педагогом водночас, бо, спілкуючись з людьми, «відкриває» часто болючі проблеми, які стосуються не тільки освіти, а й життя громади в цілому.

Яскравим прикладом уміння організувати сільських жителів є досвід сільського голови села Труханів пані Надії Бунак, котра як сільський координатор і член районної Координаційної ради з освіти дорослих зуміла організувати зацікавлених жінок-домогосподарок до навчання з кулінарної майстерності. Найцікавішими стали майстер-класи із сироваріння. Результати навчання дали імпульси для розвитку приватного підприємництва на селі: є запит на сирну продукцію серед відпочинкових комплексів району, є готовність

львівського туроператора «Відвідай» вже сьогодні привозити групи туристів на «сірі тури», що, без сумніву, може стати могутнім стимулом для розвитку зеленого туризму, отже, зростає добробут і зайнятість жителів. Залишилось одне – зробити це й дати громаді ще один шанс для розвитку.

З метою створення можливостей для жителів сіл отримати необхідні навички і вміння, які б дали їм можливість заробляти на прожиття, проводяться зустрічі й консультації з активом сільських громад убагачах сел району. Велика роль тут покладається на розвиток місцевих ініціатив. Генератором народження нових ідей та освітніх ініціатив для села став і сільський голова с. Задільсько Ростислав Комарницький, який одним із перших виявив бажання в 2015 році створити СЦОД у рідному селі. З цією метою виділено приміщення, в якому активна молодь спільно з ГО «ЗаДілом» працює над пошуком ресурсів для втілення важливих для громади акцій та ініціатив. Перші успіхи в реалізації освітньої ініціативи для безробітної молоді «Від освіти – до самозайнятості» показали, що СЦОД – це не тільки місце для проведення освітніх заходів, а й площадка для дискусій і обговорень важливих подій села, центр народження клубів та гуртків за інтересами, місце генерування нових ідей, пропозицій, проєктів.

Покращення діяльності СЦОД потребує співпраці місцевих партнерів та залучення громади.

Реалізація освітніх ініціатив і проєктів в сільській місцевості на базі СЦОД передбачає взаємодію з державними та недержавними організаціями, органами місцевого самоврядування, бізнесовими структурами, громадами тощо. Координація та розвиток мережі партнерських відносин – одне з пріоритетних завдань районної Координаційної ради освіти дорослих. Використовуючи на договірній взаємовигідній основі матеріальні можливості шкіл (класи, навчально-технічне обладнання), сільських будинків культури, приватних фірм, СЦОДи створюють широким верствам дорослого населення району можливості навчатись, підвищувати кваліфікацію, отримувати консультації та інформацію для втілення ідей і побажань не тільки професійного, але й особистісного розвитку.

У рамках такої співпраці протягом 2010-2015 років успішно впроваджені освітні та соціальні проєкти:

- «Освіта та кар'єра» – для випускників середніх шкіл району;
- «Милосердя» – для дітей-інвалідів та сиріт;
- «Свято власними руками» – для всіх бажаючих;
- «Мій помічник - ПК» – для початківців власної справи;

- «Основи рукоділля» – для незайнятих жінок;
- «У бізнес - через самостійність» – для безробітних;
- «Школа вихідного дня» – курси для незайнятої молоді.

2015 рік став черговим етапом для втілення нових освітніх ініціатив у СЦОД, які отримали широкую підтримку з боку влади і мешканців району. Зокрема,

- Курси англійської мови "English for Life" (на базі СЦОД Козьова і Тухля);
- Школа народної майстерності (на базі ЦОД – БДЮТ);
- Школа розвитку особистості "Наші університети" (на базі СЦОД с. Підгородці);
- Курси професійної підготовки для безробітних у сфері послуг (СЦОД с. Труханів);
- «Від освіти – до самозайнятості» (СЦОД с. Задільсько).

Крім названих освітніх заходів, районний ЦОД, спільно з партнерськими організаціями та Сколівським районним центром зайнятості працює над підготовкою і втіленням спільних програм навчання для молоді і дорослих, найуспішнішою з-поміж яких є ШАНСС (Школа активістів народного самоврядування Сколівщини). Практичні тренінги та навчання, написання та реалізація міні-проєктів екологічного, освітнього, соціального та суспільно-економічного характеру, орієнтовані на розвиток села й активізацію територіальних громад, молодіжні обміни, зустрічі з цікавими успішними особистостями – це неповний перелік заходів, організованих у рамках спільної ініціативи.

У планах – розширення мережі СЦОД і створення подібних центрів у громадах сіл Славсько, Волоснянка, Верхнє Синьовидне та реалізація спільних освітніх проєктів для всіх бажаючих навчатись впродовж життя.

Прийняття рішень і вироблення політики покращення діяльності СЦОД.

На рівні районної влади.

З метою взаємодії між СЦОД та залученими місцевими партнерами, з представниками влади, громади й бізнесу, а також з метою розробки спільного плану дій, за ініціативи ГО «Імпульс» при районній раді створено Координаційну раду з питань освіти дорослих.

На рівні сільських громад.

Саме за допомогою координаторів СЦОД аналізується й формується загальна картина попиту серед місцевого населення на ті чи інші освітні послуги. З іншого боку, через місцевих координаторів з використанням всіляких засобів на місцевому рівні надається інформація про освітні заходи для різних цільових груп у районному центрі, місцях проживання, а також умови та можливості прийняття в них участі. Як правило, це люди

з сільських рад, або ініціативні лідери місцевих громад (депутати, вчителі та ін.) Почергово, на базі діючих СЦОД проводяться виїзні робочі зустрічі, семінари з координаторами. До обговорення актуальних питань підготовки чергових освітніх заходів, їх фінансування, поточних проблем часто запрошують представників місцевої влади.

Історія успіху

Одна з освітніх ініціатив ЦОД була спрямована на створення умов для отримання якісної професійної освіти для малозабезпечених груп населення. Історія успіху програми професійної підготовки за напрямом «Кухар» – це один із показових прикладів вирішення освітньої проблеми дорослого населення на місцевому рівні.

Ситуація: У кожному районі Львівської області, за винятком Сколівського району, є навчальні заклади, в яких молодь і дорослі можуть здобути певну професію чи підвищити свій професійний рівень. У Сколівському районі, окрім загальноосвітніх шкіл, немає жодного профтехучилища. У процесі реалізації проекту в попередні роки ГО «Імпульс» завжди існували проблеми щодо працевлаштування, пов'язані з відсутністю документального підтвердження отриманих знань. Якщо в попередні роки ця проблема не стояла гостро і на роботу брали людей, здебільшого «за знайомством», то тепер роботодавці більш вимогливо ставляться до пошукачів роботи. Першою вимогою для офіційного працевлаштування є підтвердження кваліфікації відповідним документом, а не через «кум-сват-брат». Більше того, перевага надається, як правило, документу державного зразка.

Саме вирішення цієї проблеми стало одним із ключових завдань ЦОД у 2012 році в рамках проекту DWV International в Україні. Було прагнення змінити ситуацію, натомість відсутній досвід і практика, не було жодного нормативно-правового документу, який би регулював дану сферу діяльності. Більша частина освітніх послуг ЦОД зводилась до вже стандартних методів проведення заходів, які проводили дуже часто прекрасні «доморощені» фахівці своєї справи, що вміють шити, пекти, варити, обслуговувати і т.д., але, на превеликий жаль, не можуть знайти роботу саме з причини відсутності диплому державного зразка. Розчарування, закомплексованість, притаманна сільським жителям, особливо жінкам, безпорадність – ті явища, з якими зустрічаєшся при першому знайомстві з дорослою аудиторією. Завдяки великій інформаційно-просвітницькій роботі волонтерів і координаторів проекту був донесений і широко розповсюджений в ЗМІ месідж про те, що Центр ОД започатковує новий освітній проект для дорослих, який дасть змогу в максимально короткий термін за місцем проживання отримати професійну освіту з видачею державного свідоцтва. Понад 40 заяв надійшло в ЦОД вже в перший місяць після реклами.

Вирішення:

Для реалізації програми було укладено угоду з Львівським професійним ліцеєм сфери торгівлі і послуг на курсову підготовку 16 слухачів за напрямом «Кухар 3-го розряду». У рамках програми підготовки слухачі опановували теоретичні і практичні навички цієї профе-

сії, підтвердження яких завершилось екзаменом-презентацією і врученням свідоцтв державного зразця.

Результати:

У рамках проекту було вирішено декілька завдань:

- підготовлено 16 спеціалістів за напрямом «кухар 3-го розряду»;
- розроблений і апробований механізм співпраці з державним закладом професійно-технічної освіти;
- створена база даних для бажаючих опанувати нові професії в сфері готельно-ресторанного сервісу й туризму;
- жителі району й молодь інформовані про можливість професійного навчання.

Після закінчення заходів у рамках програми підготовки фахівців було проведено презентаційний екзамен, на який запросили представників громадських організацій, місцевої преси, роботодавців. Успішне складання іспиту завершилося отриманням довгоочікуваного документу про присвоєння кваліфікації.

По-різному складається в кожного випускника курсів свій професійний шлях, але наведена історія успіху підтверджує той факт, що досвід і знання, отримані на курсах, стали для слухачів новим імпульсом: завдяки освіті люди повірили в можливість самостійно проектувати свій життєвий шлях, здобули успіх і тим самим забезпечили стабільність свого життя.

Незважаючи на проблеми й труднощі, пов'язані, насамперед, з відсутністю закону про освіту дорослих, який би регулював усі питання організаційного та фінансового забезпечення діяльності недержавних освітніх структур на законодавчому рівні, ЦОД з його багаторічним досвідом по праву належить лідерство серед недержавних установ для освіти дорослих у Сколівському районі. У ЦОД приходять, знайомляться, записуються на навчання, бо Центри освіти дорослих на Сколівщині – це гарантія якості та успіху.

Команда Центрів освіти дорослих проходить як через рутинну роботу, написання різного роду звітів, так і святкування урочистих подій, радість спілкування й конфліктні ситуації, спільні дослідження й індивідуальну роботу, долаання бюрократичних перешкод і гордість при укладанні важливих угод.

Але злагоджена робота СЦОД, координаторів і партнерів проекту об'єднала всіх навколо ідеї зробити освіту дорослих у регіоні загальнодоступною!

Ідемо новим, неординарним, але, впевнені, правильним шляхом, який приведе до успіху, бо освічені люди – це успішна громада, а успішна громада – це мирна країна!

ЗМІЦНЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ШЛЯХОМ НАВЧАННЯ ДОРОСЛИХ УПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Наталія Косик,

Голова товариства краєзнавців «Гостинець»

Громадська організація Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець» утворена в 2008 році з метою сприяння розвитку громадських ініціатив, спрямованих на зміцнення громадянського суспільства шляхом навчання дорослих впродовж життя. Члени організації розпочали діяльність із досліджень історико-етнографічної спадщини та мистецьких традицій краю. Зібрані матеріали використали як основу для розробки туристичних маршрутів, які в 2010 році були затверджені, апробовані, частково промарковані й надруковані в путівнику «Туристичні маршрути Яворівщини».

У процесі пошукової діяльності особливу увагу краєзнавців привернула тема історії просвітництва, що активно розвивалося в локальних громадах. Організації минулого на зразок Читалень, Просвіти, Союзу Українок, Марійського товариства, Сільського господаря, товариства «Яворівщина», релігійних місій та рідколекцій були культурними осередками для навчання дорослої особистості. У сільських Читальнях люди дізнавалися про діяльність кредитних спілок, отримували знання про нові сорти сільськогосподарських культур та породи свійських тварин, організовували народні театри, читання літератури тощо. Їх діяльність базувалася на ідеях морально-етичних норм, збереженні родинних цінностей, збагаченні народних традицій. На сьогодні маємо прекрасну можливість використати цінний досвід поколінь і відродити призабуту традицію просвітництва в рамках сучасних вимог.

Співпраця з DWV International в Україні розширила можливості ГО «Гостинець» у сфері навчання дорослих. Члени організації стали учасниками освітніх

ПРО ЯВОРІВЩИНУ

Яворівський район розташований на перетині історичних торгових шляхів, що сполучають європейські держави. Безпосередня близькість Яворівщини до м. Львова сприяє створенню відпочинкових центрів, туристичних баз та прокладанню екскурсійних маршрутів. Неоціненним багатством району є приваблива природа з унікальними розточанськими та надсянськими краєвидами.

програм, академій, навчаються на тренінгах, виїзних семінарах, опановують методiku роботи з дорослою аудиторією. Особливе значення мають навчальні поїздки в інші регіони України або за кордон, оскільки це набуття досвіду навчання дорослих в сучасних умовах. Отримані знання популяризуємо через місцеві засоби інформації, проводимо зустрічі з громадами та представниками влади, щоб спільно формувати стійку систему освіти дорослих в регіоні.

У представників місцевої влади є розуміння потреби навчання дорослих. Наш край розміщений у прикордонній зоні і має налагоджену співпрацю з повітами Польщі. Залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій на терени Яворівщини активізує підприємницьку діяльність, зростання обсягів виробництва й створення нових робочих місць. Зрозуміло, за таких умов виникає необхідність у кваліфікованих працівниках, які мають володіти навиками роботи за комп'ютером, бути фінансово грамотними, вміти освоювати сучасне високотехнологічне обладнання, нові професії, володіти іноземною мовою, брати на себе відповідальність. Це, відповідно, зумовлює потребу розвитку системи неформальної освіти дорослого населення. Тому керівники району були однастайні щодо створення мережі освіти дорослих у Яворівському районі.

Абсолютно виправданим кроком було створення «Стратегії розвитку навчання дорослих у Яворівському районі на 2014-2020 рр.» у рамках проекту 2014 р. «Освіта дорослих для розвитку. Створення мережі центрів Освіти Дорослих у Яворівському районі Львівської області на базі бібліотек і будинків культури». Проект

реалізувався ТКЯ «Гостинець» у партнерстві з Західноукраїнським ресурсним центром, відділом культури Яворівської райдержадміністрації, районної ради за фінансової підтримки Представництва DWV International в Україні.

До розробки документу долучились громадські діячі та представники влади, які є мешканцями району, добре знають проблеми, шукають шляхи їх вирішення, розуміють важливість освіти дорослих для розвитку регіону. Проект Стратегії було подано на обговорення 8-10 липня 2014 р. на семінарі працівників відділу культури й затверджено рішенням сесії Яворівської районної ради VI скликання № 40 від 02.12.2014 року. У вступному слові до Стратегії голова районної ради Іван Карпа підкреслив: «Яворівська районна рада, відділи освіти, культури і туризму РДА підтримують створення мережі Центрів освіти дорослих як успішного ресурсу практичної реалізації цілей сучасної економіки, здатності вистояти в конкурентній боротьбі, оперативно реагувати на зміни внутрішнього і зовнішнього ринку». Стратегія є орієнтиром цілей і важливою функцією менеджменту. Її наявність свідчить про серйозність намірів влади і ГО, спрямованість на перспективу та співпрацю з партнерами.

Наступними етапами проекту 2014 року вважаємо реалізацію задекларованих у Стратегії планів, у тому числі створення Центрів освіти дорослих. Враховуючи досвід, прийняли рішення створити на базі культурно-освітніх установ бібліотек, Народних домів і закладів освіти. Обговорили також важливе кадрове питання: хто буде організовувати навчання в місцевих громадах. З цією метою провели серію заходів із працівниками культури: 54 працівники культури пройшли курси фінансово-комп'ютерної грамотності, 25 бібліотекарів опанували основи написання проєктів та методики роботи з дорослою аудиторією.

Новим для учасників навчань вважаємо конкурс мікрогрантів: із 22 заявників переможцями стали 10: Яворівська центральна районна бібліотека (мікропроєкт «Створення центру навчання дорослих «Змінюй. Дій. Твори»; бібліотека-філія та народний театр с. Оселя («Як наші дідуся й бабусі танцювали краков'як у їх дусі»); Яворівська центральна районна дитяча бібліотека («Цифрова доба або Відповідальне батьківство»); бібліотека-філія с. Чернильва («Створення центру з надання інформаційних і технічних

ПРО ЯВОРІВЩИНУ

Яворівщина – прикордонний адміністративний район Львівщини з найвищою кількістю (122 тис.) і густотою населення (79 осіб на км кв), високою часткою мешканців працездатного віку (понад 60%) та економічно активного – 48%. Регіон характеризується інвестиційною привабливістю і функціонування підприємств СЕЗ «Яворів».

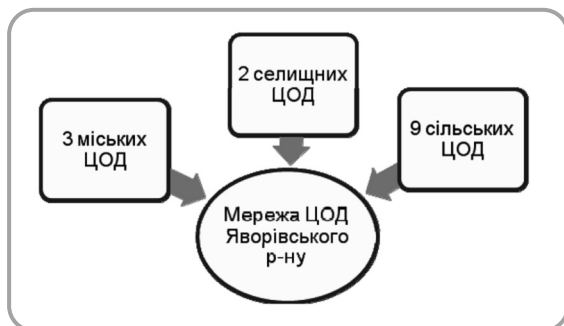
послуг для населення»); бібліотека-філія смт. Шкло («Навчання та розвиток мистецтва розгортання в селищі Шкло»); бібліотека-філія с. Терновиця («Сільська бібліотека – сучасний бібліотечно-інформаційний центр для дорослих»); бібліотека-філія смт. Краковець («Створення центру освіти дорослих «Освіта без кордонів»); бібліотека-філія с. Новини («Створення центру здорового способу життя!»); бібліотека-філія с. Морянци («Бібліотека – скарбничка українського фольклору»); бібліотека-філія с. Старий Яр («Розвиток і відродження народних традицій у сучасних мистецьких формах як засіб формування морально-естетичних якостей громади»). За умовами мікропроєктів переможці отримали нове технічне забезпечення, впорядкували документацію і на конференції представили результати діяльності. На підсумковій конференції, що відбулася 25 листопада 2014 року координатори представили напрацьовану в рамках проєкту «Стратегію розвитку освіти дорослих в Яворівському районі на 2014-2020 роки» та проаналізували напрямки розвитку навчання дорослих на наступні сім років.

У жовтні 2014 року ми реалізовували проєкт «Дні громадських ініціатив», мета якого популяризація навчання для покращання якості життя людей шляхом реалізації отриманих навичок; розширення доступної сфери освіти дорослих; втілення принципу неперервного навчання; збереження й формування активної життєвої позиції мешканців району. В євроінтеграційному процесі України освіта дорослих стає ключовим інструментом для формування прогресивної демократичної держави.

У 2014 році в рамках проєкту ми організовували круглий стіл «Освіта дорослих – шлях до успіху», презентували громадські ініціативи, проводили тренінги для працівників освіти та культури, ярмарок майстер-

класів: «Розпис дерев'яної забавки», «Майстерня декупажу», «Плетіння з розози», «Випічка та оздоблення яворівського пряника». За результатами реалізації проектів 2014 року створено вісім ЦОД; здійснено наукове видання книги «Гайвки Яворівщини»; надруковано буклет; проведено серію курсів, тренінгів, семінарів для бібліотекарів, керівників Народних домів та директорів шкіл; проведено заходи щодо популяризації навчання дорослих.

Стратегія – це робочий документ, що передбачає розробку моделі результатів з урахуванням зовнішнього впливу, дає змогу впроваджувати, адаптувати або розробляти річні стратегічні плани в процесі досягнення поставлених цілей. Відповідно стратегічного плану 2015 року за фінансової підтримки Представництва DVV International в Україні, в партнерстві із Яворівською районною державною адміністрацією та Яворівською районною радою реалізуємо Проект «Формування модельної мережі центрів освіти дорослих у Яворівському районі». Основний акцент ставимо на організацію роботи ЦОД, посилення діяльності існуючих і створення нових ЦОД. У результаті конкурсу мікрогрантів, у якому взяли участь 36 учасників, переможцями визнано 7: Народний дім с. Дубровиця («Навчальний центр освіти дорослих з розвитку місцевих традицій у с. Дубровиця»); бібліотеку-філіал с. Завадів («Створення Центру освіти дорослих ім. М. Вербицького»); Народний аматорський театр «Перекотиполе» при Народному домі с. Оселя («Садово-паркове господарство – перспектива для розвитку власної справи»); Новояворівську загальноосвітню школу I-III ступенів №1 («Арт-центр освіти дорослих «Майстерня рукоділля»); Наконечянську загальноосвітню школу I-III ступенів («Центр сучасного гончарства»); Терновицький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» («Центр освіти дорослих – банк пам'яті поколінь»); бібліотеку-філіал с. Домажир («Мій оберіг – матусина сорочка»). У Стратегії передбачено заходи за підтримки районної влади. Ці заходи вже реалізуються; один проект фінансово підтримав відділ культури і туризму Яворівської РДА. Районна рада виділила приміщення для районного ЦОД.

Районна мережа Центрів освіти дорослих у Яворівському районі

У Центрах створено умови, формується сфера доступних послуг для навчання. Новостворені центри покращили матеріально-технічну базу, підключені до

мережі Інтернет. Із керівниками проводимо навчання з громадянської освіти та методики навчання дорослих. Під час масових заходів міста організуємо майстер-класи з традиційних народних промыслів та хенд-мейду, залучаємо до участі значну кількість відвідувачів. У плані комп'ютерної грамотності керівники освоюють вміння створювати блог або сайт, працювати над інформаційним наповненням сторінок. Ефективними є виїзні семінари-практикуми, під час яких відбувається активний обмін досвідом роботи.

Для виявлення очікувань дорослих студентів використовуємо різні методи: анкетування, спостереження, експертизу, бесіди. Результати анкетування показали, що мешканці Яворівщини прагнуть до позитивних змін і готові їх продукувати. Вони мають потребу навчатися, оскільки в роки свого студентства не вивчали дисциплін комп'ютеризації, сучасної фінансової чи банківської структури тощо. Враховуючи це, ми використали програму курсів за інноваційною методикою й отримали позитивні результати: всі учасники навчання засвоїли основи роботи з комп'ютером та фінансової грамотності. Про це свідчать результати підсумкового анкетування та письмові ремарки до газетної статті. Ось деякі з них: «Рано чи пізно комп'ютер доводиться освоювати майже всім. Ми щиро вдячні тренерам ТКЯ «Гостинець» за допомогу в освоєнні комп'ютера, адже перші навички роботи ми здобули саме на цих курсах. Важко передати позитивне враження від першого надрукованого листа, власноруч створеної електронної скриньки, спілкування з родиною через «скайп» (Лариса Ходєєва). «Особливо корисними й цікавими були заняття з основ сімейного бюджету та пошуку в мережі Інтернет необхідних матеріалів» (Світлана Лукашевич). «Ознайомлення з основами комп'ютерної грамотності дало можливість покращити професійні навички, а в майбутньому ще краще самореалізуватися і застосовувати набуті знання в бібліотечній справі» (Ольга Русакова). «Таке навчання дозволяє покращити моє життя» (Галина Лукашевич). «Настав час і для мене. Я зрозуміла, що без комп'ютерної грамотності не зможу виконувати роботу. Я працюю бібліотекарем. Інформацію, якої немає в бібліотеці, можна знайти в Інтернеті» (Ольга Русакова). Були й поетичні відгуки.

Часто для виявлення запитів перевагу надаємо спостереженню та спілкуванню в неформальній обстановці. Дійсно, така форма виявлення запитів є найбільш ефективною. Анкетування дає готові варіанти відповідей і часто думка учасника в переліку відсутня. Навіть, коли в анкеті передбачено графі «ваш варіант» або «опишіть детальніше», не всі респонденти можуть висловити думку так, як під час вільного спілкування, що супроводжується емоціями, жестами, показом.

За результатами спілкування сформовано формат проведення виїзних семінарів-практикумів, які в межах заходів одного дня поєднують ознайомлення з досвідом роботи ЦОД, напрацювання рекомендацій щодо організації навчання дорослих, обговорення проблем, майстер-клас; міні-тренінг з тематики громадянської освіти; навчальна екскурсія до визначних об'єктів краю. У холодну пору екскурсію замінюємо

переглядом фільму й водночас освоюємо методику навчання дорослих через демонстрацію відеофільмів. Навчаємося пошуку фільмів у мережі Інтернет.

Достатньо ефективним є міні-тренінг, що триває 1-2 год. і має на меті зацікавити дорослих слухачів темою, розставити акценти на головному, відкриває простір для роздумів і самоосвіти. Учасники часто продовжують обговорення теми й під час наступної зустрічі. Корисними є майстер-класи, оскільки учасники освоюють нові ремесла, які потім зможуть аплікувати в роботі з дорослими в своїх центрах. Окрім цього, майстер-класи дають можливість відчути радість від вдало виконаної роботи, задоволення, налаштовують простір для вільного спілкування. Якраз у такі моменти найкраще «ловити» запити й потреби для планування наступних заходів.

Прикладом успішного візного семінару-практикуму вважаємо відвідини ЦОД у селі Оселя. Тут громада реалізовує мікропроект «Садово-паркове господарство – перспектива для розвитку власної справи» і досягла успіхів: на виділеній ділянці для парку мешканці села здійснили планування території і земельні роботи; придбали і висадили саджанці декоративних кущів і дерев; встановили пам'ятний знак «Небесна сотня»; сформували декоративну клумбу «Тризуб України»; облаштували шкулку для вирощування саджанців. Ініціатори захоплено розповідали про те, як усім селом «від малого до старого» висаджували парк, вирішували проблеми, як планують створювати стежки і ландшафтний дизайн.

У Народному домі господарі приготували приємну несподіванку: виконали кілька пісень, танців, приповідок і провели майстер-клас «Краков'як». Учасники танцювального гурту за короткий час навчили гостей танцювати традиційний яворівський танець. Це успішний результат попереднього проекту «Як дідусі і бабусі танцювали краков'як в їхньому дусі».

Наступним етапом заходу був тренінг «Модель успіху», під час якого і гості, і господарі вивчали питання самореалізації в середовищі громади, обговорювали складові успіху, здійснювали самоаналіз моделі з позиції «я», обговорювали групову модель успіху з позиції «ми». Тренінг базувався на прикладах успішної громади Оселі. Авторитетний лідер Марія Малець будує відносини у громаді на принципах взаємної поваги. Талановитий хореограф Оксана Андрейшин гуртує громаду навколо розучування традиційних і сучасних танців. Ініціатори Микола Барабах, Володимир Смик власним авторитетом і прикладом залучають мешканців до створення парку та участі в художніх колективах «Лелеки», «Перекотиполо», «Краков'як».

За таким форматом проходив захід у ЦОД с. Дубровиця, учасники якого відчули «п'ятий елемент щастя» під час тренінгу «Особиста мотивація до навчання – шлях до успіху», навчалися мистецтву плетіння павучків із соломи, освоювали методику проведення навчальної екскурсії. Подібні за форматом але різні за змістом і тематикою заходи проводимо щогоріч в усіх Центрах Яворіщини. Результати роботи центрів відображені на сайті ГО «Гостинець» <http://www.gostynets.org.ua/>.

Успішним результатом реалізації проведених заходів можна назвати зміни в свідомості бібліотекарів, керівників Народних домів, які є керівниками ЦОД. Реформування культурної галузі в загальнодержавному масштабі зумовило потребу подальшого навчання, оскільки вчорашню кваліфікацію поглинає криза сучасної компетентності. Інакше через зростаючу конкуренцію можна опинитися на узбіччі сучасного життя. Результати проведеного моніторингового дослідження засвідчують, що в керівників ЦОД зріс рівень переконання щодо необхідності самовдосконалення і намірів організовувати навчання дорослих у створених ЦОД з метою формування соціально активної громади.

Нашу подальшу діяльність спрямовано на формування дорослої особистості, яка активно бере участь в економічному, соціальному й особистому житті.

КНИЖКОВА
ПОЛІЦЯ

Освіта дорослих : енциклопедичний словник
/ за ред. В.Г. Кременя, О.В. Ковбасюка; НАПН України, Нац. акад. держ. упр. при Президенті України [та ін.]. – К. : Основа, 2014

Складний і відповідальний час суспільних перетворень, багатовекторність можливих шляхів політичного, економічного, соціального і культурного розвитку країни вимагають від кожного з нас постійного розвитку компетентностей з метою забезпечення соціально-економічної стабільності в країні, особистої конкурентоспроможності та добробуту. Беззаперечною в цих процесах була і залишається роль освіти як сфери суспільного життя, що покликана сформувати людину, здатну успішно жити й самореалізовуватися в цивілізаційних вимірах сучасності, умовах, що пропонують їй реалії сьогодення.

Енциклопедичний словник «Освіта дорослих» є довідковим виданням, що не має аналогів на теренах України, містить понад 1000 термінів, які використовуються в різних сферах теорії й практики освіти дорослих. Його зміст спрямовано на актуалізацію проблем освіти дорослих і посилення уваги до них з боку широких кіл громадськості, представників державної влади та місцевого самоврядування, науковців, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

НАВЧАННЯ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ – РЕАЛЬНІСТЬ, ДОСТУПНА ВСІМ

Валентин Молодиченко,

доктор філософських наук,

ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

З досвіду роботи Науково-методичного центру освіти дорослих Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Стратегічним ресурсом утвердження в українському суспільстві європейських цінностей, розбудови України як рівноправної європейської держави стає людський капітал. Важливим чинником його розвитку є освіта дорослих, спрямована на максимальне розкриття потенційних можливостей кожної особистості, адаптацію людини до мінливих соціально-економічних умов і, як наслідок, процвітання всієї нації. На сучасному етапі розвитку суспільства освіта впродовж життя є провідною концепцією освітньої політики на національному та міжнародному рівнях, складником інноваційних процесів, які сприяють соціальним, економічним і культурним перетворенням.

Як відомо, науковими, освітніми, культурно-просвітницькими центрами є вищі навчальні заклади. Їх діяльність спрямовується на формування основних суб'єктів і спільноти для утвердження нового статусу науки й освіти, консолідацію української нації на демократичних засадах. Саме вони забезпечують механізми реалізації освіти різних категорій дорослих. У контексті зазначеного вище з-поміж розмаїття ВНЗ помітно вирізняється Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, що здійснює освітню діяльність у південно-східному регіоні нашої держави. Місія навчального закладу полягає в спрямуванні діяльності суб'єктів освітнього процесу на розвиток освіти, науки й культури на основі генерування й упровадження фундаментальних наукових досліджень за широким спектром природничих, гуманітарних та інших напрямів науки і техніки. Серед основних принципів розвитку університету – відкритість, культуровідповідність, інноваційність і безперервність освіти. Водночас інноваційна діяльність університету передбачає створення, опанування інновацій, тобто оновлення освітніх продуктів і послуг, форм і технологій навчання на різних етапах інноваційного процесу в освітній і науковій сферах.

Важливим складником інноваційної діяльності університету є робота Науково-методичного центру освіти дорослих (далі – Центр), створеного на базі МДПУ імені Богдана Хмельницького наприкінці 2014 року спільно з Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. Такий центр є першим в Україні структурним підрозділом ВНЗ, діяльність якого спрямовано на проведення фундаментальних і прикладних досліджень з проблем освіти різних категорій дорослого населення в контексті соціально-

економічних процесів, які відбуваються в Україні, а також підвищення ефективності підготовки дорослих і впровадження результатів досліджень у практику. Центр працює на засадах взаємодії з усіма структурними підрозділами університету, інституту та інших установ з метою забезпечення скоординованої діяльності щодо належної організації та здійснення освіти та навчання різних категорій дорослих.

Серед основних напрямів діяльності Центру виокремлено такі: оновлення концептуальних засад освіти дорослих на основі потреб особистості, суспільства, держави; теоретико-методологічне, організаційно-технологічне та методичне забезпечення супроводу освіти і навчання різних категорій дорослого населення; дослідження, розроблення та впровадження новітніх технологій освіти дорослих; розроблення навчальних програм для освіти різних категорій дорослих і програм для вищих навчальних закладів в контексті безперервної освіти дорослих; проведення наукових, науково-практичних конференцій, семінарів, форумів, круглих столів та ін.; здійснення експертизи та рецензування наукових, навчально-методичних матеріалів, результатів досліджень; надання можливості педагогічному персоналу сторін проходження стажування в університеті та інституті; реалізація спільних науково-дослідних і навчально-методичних проектів; участь у програмах і проектах ЮНЕСКО, Ради Європи, Європейського Союзу та інших національних і міжнародних організацій, фондів тощо.

Команда співробітників Центру – Світлана Ізбаш (доцент кафедри педагогіки та педагогічної майстерності), молодші наукові співробітники Центру Катерина Кучина, Олександр Нікітін, Вікторія Балута, Анастасія Ткаченко вже мають досвід щодо реалізації різних напрямів діяльності, що відображається у творчому підході, креативності, інноваційному мисленні та

бажанні упроваджувати нові ініціативи. Координація діяльності Центру здійснюється членами вченої ради Центру, зокрема, Сергієм Приймою (проректор з наукової роботи МДПУ імені Богдана Хмельницького), Ларисою Лук'яною (директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України), Оленою Аніщенко (завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України).

Для реалізації напрямку діяльності Центру щодо вивчення культурно-освітніх потреб різних категорій дорослого населення та з метою подальшої розробки відповідного навчально-методичного забезпечення освіти дорослих у січні 2015 р. стартував перший захід – інтерактивний семінар «Освіта дорослих – ключ у XXI століття», присвячений обговоренню перспектив розвитку освіти дорослих у регіоні. Учасниками стали представники академічної спільноти: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України (м. Київ), МДПУ імені Богдана Хмельницького, Таврійський державний агротехнологічний університет, Бердянський державний педагогічний університет; представники державних структур: Мелітопольський міський центр зайнятості, Управління Пенсійного фонду України у м. Мелітополі та Мелітопольському районі, Мелітопольська міська рада ветеранів, Мелітопольський міський будинок культури імені Т.Г. Шевченка; громадські організації, провайдери освітніх послуг для дорослих – усі, хто не байдужий до проблем розвитку освіти дорослих у регіоні. Учасників об'єднала гуманістична ідея про важливий чинник у розвитку людського капіталу – освіту дорослих.

Продуктивній роботі учасників сприяв формат «Світового кафе» (World Cafe). Кілька раундів обговорення за невеликими затишними столиками, чіткі часові межі та можливість з кожним новим раундом перейти за інший стіл та обговорити власні ідеї зі значною кількістю учасників, допомогли провести захід з максимальною користю.

На підготовчому етапі заходу лабораторією соціологічних досліджень МДПУ імені Богдана Хмельницького було проведено анкетне опитування «Освіта дорослих: думка мелітопольців», у якому взяли участь 384 мешканці Мелітополя, які представляли різні соціально-демографічні та професійні групи міської громадянськості. Результати опитування наочно продемонстрували актуальність і затребуваність для жителів міста програм, курсів та тренінгів у напрямі освіти дорослих – 41,9%. Виявилось, що мешканці міста прагнуть долучитися до програм освіти дорослих і висловили побажання щодо організації саме короткострокових або дистанційних курсів та тренінгів з гнучким графіком, спрямованих на підвищення свого професійного рівня (26,2%), які сприятимуть формуванню нових навичок (комп'ютерні курси, іноземні мови тощо) (24,0%), особистісному розвитку (15,7%). Актуальними для мешканців міста є також програми, метою яких є підвищення рівня громадянської компетенції.

Необхідно зазначити, що нарівні з представниками молоді та осіб середнього віку брати участь в освітніх програмах прагнуть і представники третього віку, які виявили зацікавленість курсами, клубами за інтересами та семінарами на духовні теми. У процесі обговорення учасники дійшли висновків:

- мотивами до навчання дорослих є працевлаштування, бажання не відставати від молодого покоління в засвоєнні та використанні сучасних технологій, підвищувати кваліфікацію й матеріальний достаток, досягати самореалізації й саморозвитку;
- пріоритетними напрямками освіти дорослих у регіоні є громадянська активність, підвищення професійного рівня, особистісний розвиток, клуби за інтересами, курси навчання новим навичкам, школа сімейних відносин, підвищення якості життя;
- оптимальним форматом навчання дорослих є формальне й неформальне навчання із застосуванням інтерактивних і дистанційних форм навчання;
- необхідним є моніторинг культурно-освітніх потреб регіону; координація роботи виконавчої влади, суспільних діячів, вчених, педагогів-практиків у галузі освіти дорослих; підготовка викладачів для освіти дорослих (андрагогів) та розробка навчально-методичного забезпечення освіти дорослих; визнання неформальної освіти на державному рівні.

Для організаторів такий захід започаткував реалізацію ідеї об'єднання зусиль міської громади та Центру для надання можливостей кожному громадянину міста отримувати освіту впродовж життя. За допомогою вдало обраній інноваційній формі обговорення та змістовому наповненню організаторам вдалося привернути увагу громадськості Мелітополя до проблем освіти дорослих у регіоні.

Важливим напрямом діяльності Центру є аналіз сучасних тенденцій розвитку освіти дорослих, узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду з досліджуваної проблеми, налагодження міжнародних зв'язків.

Співробітники Центру також стали учасниками Міжнародної літньої академії для представників країн Східного партнерства – Білорусі, України та Молдови. Основною метою роботи всіх учасників Літньої академії, задіяних у сфері формальної та неформальної освіти дорослих, є обмін досвідом під керівництвом тренерів і експертів, залучених представництвом DWI International в Україні. Логічне продовження цього процесу експерти вбачають у розвитку сучасної політики

й практики навчання впродовж усього життя та освіти дорослих у Білорусі, Україні та Молдові. Саме ці країни за результатами роботи Літньої академії отримають конкретні плани роботи на найближчу перспективу.

Окремим напрямом діяльності Центру є участь у програмах і проектах міжнародних організацій. Так, команда Центру стала

ініціатором і основним виконавцем проекту «Підвищення рівня громадських компетентностей представників громадських організацій для сприяння діалогу з владою». Проект реалізувався спільно з Благодійним об'єднанням «Соціальний фонд» (м. Мелітополь), а фінансове забезпечення здійснив Інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International). Проект уможливив використання результатів наукових досліджень для організації освіти та навчання різних категорій дорослого населення міста. До написання проекту спонукало бажання навчитися залучати ресурси, зокрема, кошти грантових програм і програм технічної допомоги для вирішення проблем міста й регіону. Адже це дозволяє не тільки одержати фінансування на розвиток краю, а й сприяє розвитку громадянського суспільства, підвищує рівень активності та участі громадян у вирішенні актуальних питань своїх громад.

Учасниками проекту стали 40 активістів з 14 громадських організацій міста та представники органів місцевого самоврядування, громадської ради міста, діяльність яких спрямована на вирішення актуальних проблем міста, що пов'язані з розвитком громадянського суспільства, захистом прав людини та свобод, боротьбою з корупцією, реалізацією гендерної політики, розвитком культури та міжнародних відносин. У межах зазначеного проекту проводилася низка заходів: соціологічні опитування Центру соціологічних досліджень МДПУ імені Богдана Хмельницького, тренінги від професійних експертів, актуалізація на місцевому телебаченні проблемних питань, видання рекламної інформаційної та методичної продукції для громадських організацій міста.

Найбільш змістовними і корисними ініціативами проекту стали:

- тренінг з питань залучення коштів і написання грантових проектів «Основи фандрайзингу та написання проектів», на якому експерти з розвитку громад надали конкретні рекомендації з організації проектної діяльності, познайомили учасників з умовами складання успішної заявки, розкрили особливості фандрайзингу, провели майстер-клас зі складання бюджету проекту та оцінки можливих ризиків тощо;
- тренінг «Система громадських консультацій за методикою «Радар», спрямований на ознайомлення з методами та технологіями роботи з соціальними групами щодо пошуку серед мешканців експертів і реформаторів, які безпосередньо можуть підтримувати й допомагати реалізовувати проекти недержавних громадських організацій міста;
- тренінг комунікативної компетентності для оволодіння ефективними способами взаємодії та створення сприятливого комунікативного середовища у партнерській взаємодії;
- тренінг у формі інтерактивного семінару «Оцінка ефективності й результативності соціальної політики», результатом проведення якого стала розробка 3-х

проектних заявок – плідної співпраці громадських організацій, органів місцевого самоврядування та науковців. Передбачається, що оформлення й подання заявки учасниками тренінгу стане першим кроком для вирішення основних завдань, що постають перед представниками громадських організацій Мелітополя.

Наступною ініціативою Центру для налагодження взаємодії з громадою міста стала реалізація проекту «Регіональні Голоси за демократію», фінансове забезпечення якого здійснив Інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації народних університетів (DVV International). Основна мета проекту – підвищити обізнаність громадськості щодо ініціатив громадянського суспільства просування відкритого й активного діалогу між громадянами ЗМІ та політиками під час виборчої кампанії до місцевих рад восени 2015 р.

Діяльність Центру не обмежується зовнішніми проектами, адже, зважаючи на зміни, які відбуваються в системі освіти на державному рівні та в університеті, зокрема, існує гостра необхідність працювати «на випередження». Тому перспективним напрямом діяльності Центру є упровадження в навчально-виховний процес Університету інноваційних освітніх технологій, спрямованих на підвищення якості та ефективності освіти, розширення спектру освітніх послуг не лише для студентської молоді, але й для освіти другого та третього покоління, реалізація інноваційних ідей для збереження структури МДПУ імені Богдана Хмельницького. З цієї метою співробітники Центру провели тренінг у формі інтелектуальної ділової гри для завідувачів кафедр університету. Основною ідеєю заходу став пошук перспектив для розвитку формальної, неформальної, інформальної освіти в університеті.

Науково-методичний центр освіти дорослих МДПУ імені Богдана Хмельницького – команда професіоналів-однодумців, яка пропонує перспективні ідеї щодо освітніх послуг у сфері освіти дорослих. На сьогодні Центром здійснюється набір на навчання людей будь-якого віку та рівня здібностей. З глибоким переконанням у досягненні успіху команда продовжує роботу в напрямі розвитку університету, міста, країни. Результати діяльності Центру мають важливе практичне значення і є прогностичними у контексті безперервного процесу інтеграції усіх зацікавлених сторін і громадських інститутів на основі взаємовигідної співпраці з метою розвитку освіти для різних категорій дорослих, а в подальшому – створення доступної, ефективної, результативної освітньої інфраструктури регіону, реалізації концепції розвитку Запорізької області як регіону, що навчається. Досвід нашого центру сприяє популяризації ідей освіти впродовж життя та є підґрунтям для створення освітніх центрів для різних категорій дорослих на базі ВНЗ України, а в подальшому – мережі таких центрів, які будуть реалізовувати просвітницьку, навчальну, методичну, організаційну та інші функції в галузі освіти дорослих.

«ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ – УКРАЇНА: ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ»

Олег Смірнов,
директор DVV-International в Україні

В Україні останнім часом дедалі більше почали приділяти уваги проблемі освіти впродовж життя, невід'ємною складовою якої є освіта дорослих. Отже Міжнародні Дні освіти дорослих (МДОД), що відбулися восени 2014 року в Києві, були сприйняті як важлива подія, заходи якої були спрямовані на популяризацію ідей освіти і навчання різних категорій дорослого населення, зміцнення й розширення мережі установ та провайдерів освіти цієї освітньої ланки, залучення практиків, урядовців, широкої громадськості для створення нормативно-правового, навчально-методичного середовища освіти дорослих.

Серед заходів МДОД одне з чільних місць посів Форум «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих», який відбувся 4-6 листопада 2014 р. під егідою Національної комісії України у справах ЮНЕСКО в рамках Міжнародних днів освіти дорослих в Україні. Організатори Форуму – Національна академія педагогічних наук України, Міністерство освіти і науки України, Товариство «Знання» України, представництво Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів (DVV International) по Україні. Було залучено установи МОН України, НАПН України, департаментів та управлінь освіти і науки обласних державних адміністрацій та Департаменту освіти і науки, молоді та спорту виконавчого органу Київської міської ради (КМДА), громадських організацій і фондів, представників зарубіжних наукових шкіл.

На урочистому відкритті Форуму, яке відбулося 5 листопада 2014 р., з вітальним словом до учасників звернулися Максим Стріха – заступник Міністра освіти і науки України, Василь Кремень – Президент Національної академії педагогічних наук України, Лілія Гриневич – Голова Комітету Верховної Ради України з питань науки, Беттіна Бранд – референт DVV International країн Східного сусідства, Аніта Якобсоне – регіональний директор Представництва DVV International в Україні, Білорусі, Молдові.

Були запрошені міжнародні експерти з проблеми освіти дорослих відомі вчені з Польщі та Німеччини – Тадеуш Александер, професор Краківської академії імені Анджея Монджевського (Республіка Польща), Тетяна Клоуберт, доцент кафедри педагогіки для дорослих університету Аугсбург (ФРН). На пленарному засіданні, модератором якого була Нелля Нічкало, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, виступили Сергій Савчук – національний координатор Міжнародної організації праці в Україні, Лариса Лук'янова – директор (на той час завідувач відділу андрагогіки) Інституту педагогічної освіти і ос-

віти дорослих НАПН України, Віктор Олійник – ректор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, академік, Наталія Протасова – завідувач кафедри управління освітою Національної академії державного управління при Президентові України, а також Роман Дрозд, Оксана Самороз, Мирослава Багринець, Ганна Киященко, Олег Смірнов – представники громадських організацій з різних регіонів України.

На секційних засіданнях панував дух соціального діалогу, а дискусії було спрямовано на обговорення актуальних для України питань: потреби й можливості розвитку громадянського суспільства в Україні: зміст, форми, цільові аудиторії, ресурси; роль освіти дорослих у боротьбі з корупцією в Україні; освіта дорослих як важливий ресурс регіонального розвитку; Україна після Майдану – превенція конфліктів та їх розв'язання.

Продовження Форуму відбулося в Товаристві «Знання» України, де заслухано низку цікавих доповідей щодо розвитку освіти дорослих в Україні.

Під час форуму відбулося підписання угоди про співпрацю НАПН України і DVV International. На Форумі працювала й книжкова виставка, присвячена проблемі освіти дорослих.

За підсумками Форуму його учасники запропонували:

освітянам, науковцям, представникам громадських організацій:

- ініціювати створення спеціальних андрагогічних центрів, центрів професійного розвитку фахівців, зокрема педагогів-андрагогів для навчання дорослих на засадах соціального партнерства;
- створювати кафедри та науково-дослідні відділи, лабораторії з освіти дорослих;
- розширювати напрями міждисциплінарних наукових досліджень з освіти дорослих, професійного

Пленарне засідання. Другий день Форуму, товариство «Знання».
Лариса Лук'янова, Нелля Нічкало, Тадеуш Александер

розвитку фахівців, зокрема й педагогічного профілю, інтенсифікувати наукові дослідження в галузі освіти для різних категорій дорослих та ін.;

- ініціювати видання фахових праць (наукових і практико орієнтованих) для висвітлення проблем і досвіду успішної реалізації програм для дорослих, особистісно-професійного розвитку фахівців, зокрема й у зарубіжних країнах;
- вибудовувати систему взаємодії державних і недержавних установ, громадських організацій для розвитку освіти дорослих в Україні;
- інформувати громадськість про досягнення і нововведення в галузі освіти дорослих через місцеві засоби масової інформації, конференції, збори та ін.;
- вивчати й популяризувати передовий педагогічний досвід з питань освіти дорослих;
- продовжити практику проведення науково-практичних, культурно-просвітницьких заходів, присвячених проблемам освіти різних категорій дорослих;
- брати участь у міжнародних проектах з проблем освіти дорослих різних категорій населення, розвивати міжнародне співробітництво в галузі освіти дорослих – ініціювати створення всеукраїнської асоціації освіти дорослих та асоціацій освіти дорослих у регіонах і містах, забезпечити їх активну участь у роботі міжнародних організацій освіти дорослих; органам виконавчої влади:
- сприяти розробці державної освітньої політики щодо освіти дорослих як рушійної сили та передумови її розвитку;
- створити творчу групу з розроблення Національної програми освіти дорослих в Україні на 2015-2020 роки;
- ініціювати внесення на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про освіту дорослих», в якому, зокрема пропонуємо передбачити положення щодо визнання права на освіту в будь-якому віці як одного з фундаментальних прав людини; визначити механізми забезпечення рівності в її набутті, державної підтримки навчальних закладів для дорослих, які потребують соціальної підтримки, надання відпустки на навчання й визнання результатів неформальної та інформальної освіти та ін.;
- сприяти створенню місцевих, регіональних і національних рамок і структур, необхідних для розвитку, координації, управління якістю й фінансування освіти дорослих як гарантій соціальної стабільності, підвищення рівня добробуту громадян і країни в цілому;
- стимулювати підвищення якості педагогічної діяльності за допомогою ухвалення відповідних законів, національних програм, розробки спеціальних проєктів, розвитку стандартів педагогічної професії та професійного вдосконалення педагогів.

Організаторам та учасникам вдалося привернути увагу академічної спільноти, громадськості до проблеми розвитку освіти дорослих в Україні. В результаті колективної співпраці передбачається розроблення програми спільних дій всіх зацікавлених сторін щодо розвитку освіти для різних категорій дорослих в Україні.

КНИЖКОВА ПОЛИЦЯ

Європейський союз – Україна: освіта дорослих: збірник матеріалів форуму до Міжнародних днів освіти дорослих в Україні (м. Київ, 4-6 листопада 2014 р.) [колектив авторів]. – К.; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2015

Улітку 2015 р. за сприяння Представництва DVV International в Україні (Інституту з міжнародного співробітництва німецької асоціації народних університетів DVV International) вийшов друком збірник матеріалів Форуму, проведеного в рамках Міжнародних днів освіти дорослих в Україні.

Різноманітність поданих науковцями, педагогами-практиками, волонтерами доповідей свідчить про унікальність, багатоаспектність феномену освіти впродовж життя. У збірнику зібрано матеріали, в яких висвітлено різні аспекти теорії й практики освіти дорослих і освіти впродовж життя в програмах з підготовки, перепідготовки та перекваліфікації кадрів, аналіз вітчизняного й зарубіжного досвіду неперервної освіти, можливості розвитку громадянського суспільства в Україні та освіти дорослих в цілому як важливого ресурсу регіонального розвитку.

Видання збірника матеріалів Форуму «Європейський Союз – Україна: освіта дорослих» є складником важливої наукової і водночас практико орієнтованої роботи, спрямованої на обґрунтування концептуальних засад і розробку методик навчання різних категорій дорослих. Це відкриває нові можливості для об'єднання зусиль науковців, освітян-практиків, представників громадськості, влади, бізнесу з метою розв'язання нагальних завдань освіти впродовж життя. Ця праця є цінним джерелом для дослідників проблем освіти дорослих, порівняльної і соціальної педагогіки, теорії та історії педагогіки сучасної доби, підґрунтям для здійснення подальших міждисциплінарних наукових пошуків.

Збірник матеріалів Форуму беззаперечно має велике наукове і практичне значення, його зміст зацікавить науковців, представників недержавних громадських організацій, педагогів-практиків, слухачів інститутів післядипломної освіти, докторантів, аспірантів, студентів та інші категорії молоді й дорослих.

ЯК НАВЧАТИ ДОРОСЛИХ: НОТАТКИ З РЕГІОНАЛЬНОЇ ЛІТНЬОЇ АКАДЕМІЇ КРАЇН СХІДНОГО ПАРТНЕРСТВА

Олена Аніщенко,
доктор пед. наук, завідувач відділу андрагогіки ІПООД НАПН України

Регіональна Літня Академія для представників країн Східного Партнерства, робота якої тривала 2 – 9 червня 2015 р., є важливою подією в галузі освіти дорослих в Україні. Це четвертий проект, організований за ініціативи і фінансової підтримки представництва DWV International в Україні. Йдеться про особливе середовище для особистісного й професійного зростання, набуття вмінь і навичок, а також практичне використання здобутих знань у практичній діяльності.

Цьогоріч слухачі Академії зустрілися у мальовничому куточку нашої країни – с. Старе Село Львівської обл. на базі відпочинку «Бухта Вікінгів». Тематичну спрямованість діяльності нинішньої Академії окреслено питаннями професійної підготовки фахівців для освіти дорослих. Роботу Академії було організовано у форматі інноваційної освітньої, культурно-просвітницької програми, яка стала уособленням гармонійного поєднання неформального навчання, удосконалення знань і професійної майстерності, передачі досвіду й зв'язку поколінь педагогів і представників НГО, а також різнобічного спілкування з можливістю відвідування духовних святинь Львівщини, повноцінного відпочинку різновікових учасників цього міжнародного проекту.

Навчання в Академії передбачало поєднання інтерактивних форм групової та індивідуальної роботи, й спрямовувалося на підтримку підготовки фахівців з освіти дорослих для зміцнення освіти впродовж життя в Україні, Молдові, Білорусі. На навчання до Академії було запрошено співробітників національних офісів DWV International, представників недержавних громадських організацій, фахівців з розвитку людських ресурсів в освіті для дорослих із академічних установ і закладів неформальної освіти зазначених країн, а також Узбекистану, Грузії, Вірменії.

Змістовними й пізнавальними виявилися презентації, присвячені особливостям підготовки фахівців для освіти дорослих, підготовлені представниками всіх країн Східного партнерства. Зокрема, від України директор Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України Лариса Лук'янова презентувала національну систему освіти для дорослих. Вона підкреслила, що освіта дорослих охоплює увесь комплекс організованих освітніх процесів, незалежно від змісту, рівня й методів (формальних, неформальних та інформальних), які дають можливість продовжувати освіту, оновлювати знання, набуті в школі, ВНЗ та ін.,

а також практичне навчання, завдяки чому особи, яких суспільство вважає дорослими, розвивають свої здібності, збагачують знання і досвід, підвищують професійну кваліфікацію або ж опановують нову професію й таким чином беруть участь у збалансованому й незалежному соціальному, економічному та культурному житті держави. Жваве обговорення викликала й доповідь щодо досвіду підготовки фахівців для освіти дорослих Торгово-промислової палати Республіки Молдова (Вікторія Котічі).

Плідній роботі в рамках Академії сприяла унікальна команда міжнародних експертів, запрошених до Академії: де Ваель Вінсент Аллан Сюзен (експерт з управління змінами, Changing World, EPHEC, Hoffice Brussels, Бельгія, Брюссель); Лариса Йорі (доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освіти дорослих, Талліннський університет, Естонія); Тетяна Клоуберт (доктор філософії, науковий співробітник кафедри педагогіки, Університет Аугсбургу, Федеративна Республіка Німеччина); Сузанна Латке (магістр у сфері освіти дорослих, Інститут освіти дорослих DIE, Бонн, Федеративна Республіка Німеччина); Томс Урдзе (директор консалтингової компанії з освітніх послуг ICD Riga, Рига, Латвія). Міжнародні експерти ознайомили учасників з різними аспектами, технологіями і світовими тенденціями розвитку систем підготовки фахівців для освіти дорослих.

Значним розмаїттям вирізнявся тематичний спектр виступів експертів та учасників Академії. Так, бізнесмен, тренер де Ваель Вінсент Аллан Сюзен ознаявив учасників із здобутками нейробіології, психології в контексті проблеми освіти впродовж життя та запропонував низку цікавих вправ (й зокрема «Канву співробітництва»), що мають беззаперечне практичне значення для налагодження успішної роботи в команді. Учасники вчилися визначати приналежність до моделей певних біотипів, оцінювати роботу команди

(за метою, фактором розширення можливостей, відносинами / комунікацією, продуктивністю й гнучкістю роботи, визнанням / повагою, моральним станом та ін.).

Лариса Йогі презентувала естонський досвід навчання й професійної підготовки фахівців для освіти дорослих. Педагог і науковець ознайомила присутніх з методом колективної взаємодії Photovoice, а під час виконання вправ учасники навчилися поєднувати фотографування й колективні соціальні дії за схемою: фото – наратив – обговорення – аутич-праця – консультування – рішення. Використання зазначеного методу уможливило створення групових презентацій на соціально значущу тему, а саме – освіти дорослих шляхом залучення фотографій, думок, умовиводів учасників.

Презентація Тетяни Клоуберт уособлювала результати історичного аналізу розвитку професіоналізації фахівців з освіти дорослих. Експертом і дослідницею було реконструйовано основні складники професійних ролей «едукаторів» дорослих, особливості сприйняття ними зовнішніх образів та їх самосприйняття, а також вимог до професіоналізації. Обґрунтовано висновок про те, що освіта дорослих є «пошуковим просуванням»: пошук шляхів подолання розриву між (новими) вимогами суспільства та особистими інтересами, між відповідними втратами і можливими вигодами, між зруйнованими «однозначностями» і пошуком нових смислів.

Сузанна Латке як представник Інституту Освіти Дорослих (DIE) з Німеччини поділилася досвідом науково-дослідної діяльності, що поєднує теорію, дослідницьку роботу та практику в галузі освіти дорослих. Одним із напрацювань Інституту, здійсненим за підтримки DVV International, є навчальна програма Curriculum GlobALE, що являє собою міжнародну рамку з підготовки тренерів і взагалі фахівців для роботи з дорослими. Учасники Академії мали нагоду ознайомитися з модульною структурою програми Curriculum GlobALE, визначити доцільність, можливості та напрями її використання в країнах Східного партнерства.

Слухачам Академії було запропоновано створити національні дослідницькі проекти. Так, для роботи над

розробкою національних проектів, присвячених розв'язанню проблеми підготовки фахівців для освіти дорослих (у т. ч. і можливості програми Curriculum GlobALE), представниками кожної із запрошених країн було створено команди (за регіональним принципом). Командна робота вибудовувалася як цілеспрямована спільна діяльність / співтворчість учасників, які вирішують загальне завдання на основі інтеграції знань у різних професійних галузях за правилами, виробленими спільно.

Співпраця в національних командах уможливила створення тематичних проектів, в яких було запропоновано нові підходи та ідеї, стратегії розвитку системи освіти, спрямованої на підготовку фахівців для роботи з дорослими. Для цього перед учасниками були поставлені такі завдання: змодельовати цільові групи для освіти дорослих; визначити головні складники системи підготовки фахівців у неформальній та формальній освіті, а також реальне становище освіти дорослих, головні виклики на шляху до створення окресленої системи підготовки фахівців для освіти дорослих, заходи для розв'язання проблем, що виникли.

Українська команда в складі Олега Смірнова (Інформаційно-дослідницький центр «Інтеграція і розвиток», Лариси Лук'янової та Олени Аніщенко (Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України), Анатолія Безпалюка (ГО «ОМЦ Плюс», Полтава), Ганни Гулі (Територіальний центр соціальних послуг Голосіївського р-ну м. Києва), Сергія Прийми (Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького), Вікторії Талашкевич (ГО «Прес-клуб реформ», Кіровоград), Оксани Шуневич (Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти) презентувала себе як творча спільнота, діяльність якої спрямована на дослідження можливостей освітніх середовищ, пошук альтернатив в освіті дорослих. Приєднання до нашої команди Аніти Якобсоне (доктор філософії, регіональний директор DVV International в Україні, Молдові та Білорусі), Тетяни Клоуберт (доктор філософії, Федеративна Республіка Німеччина, Аугсбург, Університет Аугсбургу) безперечно сприяло посиленню колективного інтелектуального, патріотичного потенціалу. В ході колективного обговорення учасники дійшли висновку щодо доцільності визначення культурно-освітніх потреб фахівців для роботи з дорослими, розробки нормативно-правового забезпечення освіти дорослих, підготовки тренерів і мультиплікаторів для освіти дорослих, науково-методичного забезпечення підготовки фахівців для роботи з дорослими, а також популяризації ідей освіти впродовж життя. Члени команди виявили стійку мотивацію, незалежність думок, творчість і наполегливість у здійсненні цілей колективного проекту.

Підсумком Регіональної Літньої Академії – 2015 стала візуалізація національними командами розроблених проектів щодо реалій і перспектив підготовки фахівців для роботи з дорослими. Слід акцентувати

увагу на ґрунтовності розроблених і презентованих колективних проєктів і професіоналізмі учасників у підготовці виступів за результатами проєктної діяльності. Учасниками сформульовано пріоритетні завдання й відповідні заходи щодо їх розв'язання в галузі підготовки фахівців для освіти дорослих. Результатом реалізації зазначених національних проєктів, розроблених під час колективної роботи, передбачається підготовка організаторів навчання дорослих, зорієнтованих на діяльність у галузі освіти дорослих з різних напрямів формальної, неформальної, інформальної освіти, які здійснюватимуть навчання, консультування, організаційно-управлінські функції в освітньому середовищі для різних категорій дорослих, забезпечуватимуть надання їм соціальної допомоги та ін.

Знання, вміння, навички, здобуті українською командою під час роботи в Літній академії країн Східного сусідства, передбачається використати з метою розробки нових і вдосконалення чинних навчальних програм, їх методичного забезпечення для підготовки просвітиків дорослих у форматі формальної, неформальної освіти, а також програм для ВНЗ у контексті неперервної освіти; розробки державного освітнього стандарту вищої освіти за спеціальністю «Андрогогіка», пакету документів щодо введення спеціальності «Андрогогіка» до переліку спеціальностей і її науково-методичного забезпечення, а в майбутньому – введення професії «андрагог» до класифікатора професій України; розвитку андрагогічної компетентності фахівців, що сприятиме мультиплікації отриманих знань, здійсненню викладацької, науково-дослідної діяльності в освіті дорослих і для освіти дорослих.

Робота Академії продемонструвала гнучкість філософії освіти дорослих, а також доцільність поєднання традиційних форм навчання з інноваційними, необхідність розвитку практичних навичок і презентації власних ідей. І, безперечно, досвід та історія успіху учасників Академії сприятимуть розвитку освіти дорослих у країнах близького зарубіжжя. Важливим є те, що для обміну інформацією, досвідом було створено закриту он-лайн платформу на сайті http://ru.padlet.com/academy_2015/info, яка координується одним із експертів Академії Томсом Урдзе. Використання цієї платформи як своєрідного ресурсного центру уможливило удосконалення проміжних і кінцевих результатів міжнародної співпраці.

Насамкінець вважаємо за доцільне нагадати, що серед необхідних умов для розвитку особистості при взаємодії у групі видатний американський психолог-гуманіст К. Роджерс передусім виокремлював створення сприятливого мікроклімату. Аніта Якобсоне, регіональний директор DWI International в Україні, Молдові та Білорусі разом із очолюваною нею командою (проєкт-менеджери Марія Милогородська та Олена Рєзнікова, адміністратор Олексій Лихогод) задіяли різноманітні ресурси, що дозволило розробити змістовну навчальну, культурну (зокрема – екскурсійну) програми й створити для учасників Літньої академії – 2015 сприятливі умови для комфортного навчання й відпочинку, які максимально забезпечували ефективність культурно-освітньої взаємодії. А тренер – фасилітатор Томс Урдзе повсякденно сприяв продуктивності навчання, зберігаючи об'єктивність у поєднанні з умінням не концентруватися на дрібницях обговорень, допомагав групам працювати в команді з урахуванням точок зору й індивідуальної активності кожного. Усе це в поєднанні з презентаціями, диспутами та дискусіями, вправами, запропонованими тренерами, сприяли ефективній співпраці учасників, спрямованій на розв'язання завдань розвитку національних систем освіти для дорослих.

Регіональна Літня Академія країн Східного партнерства стала для її учасників прекрасною нагодою насолодитися навчальним процесом й паралельно відчувати національний колорит України, гостинність і комфорт бази відпочинку «Бухта вікінгів». Академію можна назвати другою домівкою для представників країн Східного партнерства. Вона виявилася творчим майданчиком для знайомства з однодумцями з інших країн, покращення навичок спілкування іноземною мовою (цьому якнайкраще сприяв досвід перекладача і педагога Сергія Коломійця), дозволила дізнатися багато нового на лекціях, семінарах та в межах інших організаційних форм формалізованого й неформального навчання, запропонованих тренерами та експертами.

Для візуалізації роботи Академії країн Східного Партнерства можна подивитися відеосюжет, знятий Львівським обласним телебаченням і розміщений за адресою:

<https://www.youtube.com/watch?v=OFKc1IMypa0&feature=youtu.be>

МОНРЕАЛЬ – СТОЛИЦЯ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ 2015 РОКУ

(до IX Всесвітньої асамблеї Міжнародної ради освіти дорослих)

Олена Василенко,

Кандидат пед. наук, старший науковий співробітник відділу андрагогіки ІПООД НАПН України

Перша половина 2015 року стала визначною для розвитку й просування в світовому масштабі як освіти в цілому, так і освіти дорослих. Зокрема, у травні відбувся Всесвітній освітній форум у м. Інчхон (Республіка Корея), на якому була прийнята Декларація «Освіта 2030: На шляху до інклюзивної та якісної освіти та навчання впродовж життя для всіх» та Генеральний план дій на період до 2030 року. А вже в червні, з 11 по 14, було зорганізоване головне міжнародне зібрання представників громадянського суспільства в галузі навчання та освіти дорослих впродовж усього життя, що проходить раз на чотири роки, – IX Всесвітня асамблея Міжнародної ради освіти дорослих (МРОД). Отже, канадське місто Монреаль на цей час перетворилося на всесвітню «столицю освіти дорослих».

Ця визначна подія була організована Інститутом співробітництва в освіті дорослих (Institut de coopération pour l'éducation des adultes), розташованому в цьому місті, та проведено в стінах Університету Монреаля. Більш ніж 600 учасників зібрання, третина з яких – зарубіжні гості з усього світу, взяли участь у 66 робочих семінарах з метою обговорення програмних тем, обміну досвідом, вироблення спільного бачення і шляхів імплементації питань, винесених ЮНЕСКО в програму «Освіта після 2015 року».

Якщо говорити про широкий міжнародний контекст, то IX Всесвітня асамблея Міжнародної ради освіти дорослих збиралася в надзвичайно важливий суспільно-історичний момент обговорення майбутнього освіти в усьому світі. Проведення Асамблеї було пов'язане з чотирма найважливішими світовими подіями.

По-перше, цей рік є перехідним від програми «Цілі розвитку тисячоліття» (ЦРТ) до прийняття Генеральною Асамблеєю ООН восени 2015 р. «Цілей сталого розвитку на 2015-2030 роки», які в значній мірі будуть зорієнтовані на розвиток освіти, і особливо, грамотності. Як відомо з досвіду прийняття світових угод, починаючи з 2000 року, такі глобальні документи досить важко реалізувати на практиці на місцевому рівні, разом з тим саме громадянське суспільство відіграє ключову роль як у пропаганді, моніторингу та інноваційності в справі підтримки права на освіту для всіх, так і в створенні спільного сталого демократичного майбутнього. По-друге, рух «Освіта для всіх» досягає свого стратегічного моменту саме в 2015 році, а за декілька тижнів до Асамблеї завершився Всесвітній освітній форум, який надав можливість підсумувати досягнення та визначити нові цілі розвитку «Освіти для всіх». По-третє, цей рік також знаменує середину терміну реалізації Декларації, прийнятої в 2009 р. у м. Белем під час масштабної конференції, що проводиться з ініціативи ЮНЕСКО раз на 12 років, а саме VI Міжнародної конференції з освіти

дорослих (CONFITEA VI). Перше оцінювання результатів упровадження програмних документів цієї світової події відбулося в 2012 році, але більш важливі підсумки планувалися саме на 2015 рік під час Всесвітньої асамблеї. Нарешті, оскільки Генеральна Асамблея ЮНЕСКО восени минулого року ухвалила процес розгляду впровадження резолюції «Рекомендації з освіти дорослих», вперше прийнятої ще в 1976 році, а нині основного документу щодо права на освіту дорослих у міжнародному контексті, то 2015-й рік є граничним терміном аналізу результатів Рекомендацій, що, безсумнівно, вплине на підсумки роботи ООН щодо визначення нових «Цілей розвитку тисячоліття».

Отже, робота Асамблеї спрямовувалася на обмін досвідом і розробку стратегії діяльності Міжнародної ради освіти дорослих та її членів, щоб гарантувати, що «справедлива, інклюзивна якісна освіта впродовж життя для всіх» означає дійсно ВСІХ дорослих, нікого не залишивши на узбіччі.

Основними цілями проведення Всесвітньої асамблеї було визначено:

- забезпечення спільного простору для переконливої підтримки права на освіту й навчання впродовж життя для всіх, і визнання їх ключової ролі в сприянні побудови більш демократичного, відкритого для всіх (інклюзивного), справедливого та екологічно-стабільного світу громадянами.
- розгляд і обговорення пріоритетів розвитку навчання й освіти впродовж життя, а також вироблення стратегії дій на глобальному, регіональному та місцевому рівнях.

Під час роботи Асамблеї було організовано численні пленарні зустрічі, семінари, воркшопи, виступи, доповіді, презентації та прикладні театри за такими п'ятьма головними тематичними напрямками:

1. Право на освіту та навчання впродовж життя для всіх після 2015: визначення шляхів практичного впровадження глобальних цілей, узгоджених на Всесвітньому освітньому форумі в Кореї та саміті ООН в Нью-Йорку в 2015 році щодо сталого розвитку, на регіональному та місцевому рівнях, і можливостей залучення до цього процесу громадських організацій; визначення стратегій забезпечення загальної грамотності серед дорослого населення та ролі громадянського суспільства в її поширенні й моніторингу.

2. Нарощування потенціалу для підтримки: виявлення необхідних навичок і механізмів для обміну досвідом; виходячи з практичного досвіду діяльності громадських організацій по всьому світу, вироблення стратегій і пріоритетів для місцевої, регіональної і глобальної підтримки; найефективніше пристосування місцевих освітніх практик до регіональних та глобальних цілей.

проводив численні семінари, серед яких: «Міста, що навчаються», «Освіта для сталого розвитку», «Система документації ALADIN» та ін.

Література:

1. IX World Assembly of International Council of Adult Education – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <<http://www.waam2015.org/>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.

КНИЖКОВА ПОЛІЦЯ

Освіта впродовж життя: вимоги часу : зб. матер. VI Всеукраїнських читань пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук [колектив авторів] . – К. : с. Тарасівка. – Ніжин : ПП Лисенко, 2014.

Необхідність розвитку освіти дорослих сьогодні зумовлена не тільки динамікою соціального та науково-технічного прогресу, змінами в змісті й характері праці і суспільної діяльності людей, збільшенням вільного часу та можливостей його раціонального використання. Одним із наслідків науково-технічної революції ХХ ст. стало прискорення знецінення й застарівання знань і умінь фахівців. Соціальна роль освіти дорослих виявляється в сприянні розвитку суспільства й одночасно розвитку особистості. Вона набуває подальшого розвитку в зв'язку зі світовою фінансовою кризою та необхідністю перепідготовки й навчання незахищених верств дорослого населення (безробітні, дорослі з особливими потребами (інваліди), звільнені в запас військовослужбовці та інші категорії дорослого населення).

У цьому контексті збірник матеріалів VI Всеукраїнських педагогічних читань, присвячений пам'яті видатного вченого-педагога Олени Степанівни Дубинчук «Освіта впродовж життя: вигоди часу» є своєчасним та конче потрібним. У збірнику викладено результати наукових досліджень з проблеми освіти дорослих, зокрема змісту, напрямів, історії її розвитку, а також порівняльний аналіз вітчизняного й зарубіжного досвіду.

Збірник буде корисним для науковців, педагогів-практиків, викладачів професійних закладів освіти, професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів, слухачів інститутів післядипломної освіти, докторантів, аспірантів, студентів.

Головним партнером Всесвітньої асамблеї та самої Міжнародної ради освіти дорослих виступив Інститут ціложиттєвого навчання ЮНЕСКО, який є всесвітнім центром з проблем освіти, зокрема й освіти дорослих, в галузі досліджень, навчання, інформації, документації та публікацій і надає допомогу багатьом країнам різними практичними засобами. Делегація цього Інституту, на чолі з його директором Арне Карлсеном брала участь у роботі Асамблеї. Окрім фінансової підтримки цього важливого заходу та забезпечення участі в ньому представників Південних країн, Інститут організував і

ЕТНОКУЛЬТУРНИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЯК ВІЗИТІВКА СУЧАСНОГО МІСТА

Людмила Куц,
керівник проекту «Козацька варта»

Проект «Козацька варта» був ініційований сім років тому в студії декоративно-вжиткового мистецтва в Бориспільському ліцеї «Дизайн-освіта». Студійна група складалася з надзвичайно творчих дітей, які не один рік відвідували заняття, брали участь у творчих виставках та конкурсах, розробляли творчі проекти. Починаючи з другого фестивалю «Трипільське коло», вони брали участь у фестивалі з виставками та майстер-класами. Думка про те, щоб створити подібний осередок для творчих дітей у Борисполі, стала поштовхом до створення цього молодіжного проекту.

Уперше проект був представлений учасниками студії на засіданні в міській раді, а потім – у відділі молоді в міській раді під час проведення днів Європи в Борисполі. Метою новоствореного осередку була підготовка дітей до презентації свого проекту молодіжного волонтерського руху в місті та пошук людей, зацікавлених у розвитку такого руху, адже можливостей вчителя та учнівського колективу було недостатньо для повноцінної реалізації задуманого.

Згодом проект змінювався відповідно до вимог часу, старші учні закінчили ліцей і стали студентами, а молодші учні продовжували навчання. Мені в цей час запропонували роботу в музеї. Тут була можливість спілкуватися з творчими самодостатніми людьми, серед яких – талановиті художники, майстри декоративно-вжиткового мистецтва, поети та письменники, науковці, що сприяло усвідомленню того, що наше місто має достатньо сильну, активну та творчу громаду. Упродовж роботи в музеї з колишніх моїх учнів зорганізувалася при музеї група «Добра воля», яка брала участь у підготовці та проведенні музейних та міських заходів.

Ідея створення місцевих осередків для виховання дітей та юнацтва залишалася на часі, бо, на мою думку, лише молоде покоління з новими прогресивними поглядами здатне докорінно змінити ситуацію в

країні, оскільки на нашому поколінні все ж СРСР залишив свій слід у поглядах, звичках, способі мислення. Ми можемо стати лише «місточком» для молодих прогресивних сил, адже їх треба навчити, виростити на кращих традиціях нашого народу, виховуючи патріотизм і жагу до знань. Потреба створити такий осередок посилювалась і не лише в Борисполі. Такі осередки почали виникати по Україні, підтверджуючи, що багато активних людей відчуває подібну потребу.

Я сумнівалася в своїй здатності «запустити» задуманий проект, але відчуття того, що час втрачається, було сильним, і все вирішив випадок. Одного дня до нас в дім забіг дванадцятирічний підліток, схопив гаманець чоловіка і втік. Цей підліток спровокував мене на рішення: потрібно діяти.

Наприкінці червня 2014 року я запросила в музеї активних творчих людей. Першими, кому ми запропонували взяти участь у проекті, були «Чорні запорожці», які одразу ж підтримали ідею. Актив зібрався упродовж тижня, у команді були педагоги, художники, психологи, підприємці, працівники культури, майстри декоративно-вжиткового мистецтва, лікар, кухар, журналіст. Вирішили створити дитячий табір, назвали його «Козацька варта». Щоб ідею донести до громади, вирішили провести дводенний етнокультурний фестиваль «Козацька варта». Захід ми підготували за місяць.

Тут доречним став досвід, набутий на «Трипільському колі», а також контакти, напрацьовані за роки роботи в освіті та культурі. До роботи долучилися колишні учні студійної групи ліцею «Дизайн-освіта» та молодші учні волонтерської групи «Добра воля», які й сьогодні працюють як волонтери в «Козацькій варті». Колектив був сильним, активним, різнобічним. 16 серпня 2014 року ми відкрили перший фестиваль «Козацька варта», який був проведений переважно за кошти громади та завдяки безоплатній роботі учасників.

На свято підготували чудовий концерт, започаткували роботу майстер-класів, школи здоров'я та здорового способу життя, відкрили дитячий майданчик, розгорнули українську кухню.

Окрім основної програми проводилося анкетування громади щодо організації табору та збиралися кошти для бійців 72 та 95 бригад. Оскільки до участі в громаді я запросила волонтерів Анатолія Коломійця і Валентину Шеремет, чоловік якої воював у 95 бригаді, їй випала участь збирати кошти на тепловізор. Свято сподобалося усім й виправдало себе як засіб комунікації з громадою.

Після фестивалю громада стала активно допомагати Анатолію Івановичу Коломійцю, зокрема, долучився і ліцей «Дизайн-освіта» та інші організації, окремі громадяни. Сформувалася велика команда, тому було вирішено з метою звітності створити сторінку у Facebook «Територія підтримки»:

(<https://www.facebook.com/teritoria.pidtrimki>).

За рік від попереднього фестивалю громада збільшилася чисельно, створила справжню волонтерську організацію «Територія підтримки» та підготувала II етнокультурний фестиваль, який відбувся 11-12 липня у місті Борисполі.

Фестиваль був організований на кошти членів громади, учасники заходу працювали на безоплатній основі, оргкомітет забезпечував лише пальним та транспортом колективи, які приїздили з областей району. До підготовки фестивалю долучилася й міська адміністрація, залучивши комунальні служби та управління культури.

Оскільки фестиваль для нас є одним із засобів комунікації з громадою міста та залучення її до активної співпраці, програму фестивалю ми намагалися розширити і зробити максимально різнобічною. Надзвичайно вдячні всім учасникам, які відгукнулися на наше запрошення. Насамперед організатори «Козацької варти» намагалися представити творчий потенціал нашого міста та району, також були присутні гості з Києва, інших областей України. На фестивалі впродовж двох днів функціонував концертний майданчик, представлений етноколективами та виконавцями з сольними виступами, серед яких – відомі бандуристи Василь Лютий та Тарас Силенко

Також на святі працювали дитячий майданчик, на якому була представлена цікава програма з квестів, рухливих ігор, наукових дослідів та безлічі цікавої інформації для дітей різних вікових груп; школа туризму; лекторій і майстер-класи здорового харчування; школа медицини; майстер-класи з декоративно-вжиткового мистецтва; художня виставка.

З роботою бориспільчан знайомили волонтерські організації «Територія підтримки» та «Сушимо борщі солдатам». Гості та учасники фестивалю мали можливість долучитися до плетіння маскувальних сіток та створення спільними зусиллями великого художнього полотна. Працювали майстер-класи української кухні, частуючи гостей свята кулішем і трав'яними чаями. Свою програму представили військово-патріотичні клуби міста «Ратоборець» та «Борівітер».

Фестиваль поступово стає візитівкою нашого міста. Практика показала, що в громаді міста є запит на проведення таких заходів, на створення осередку сімейного відпочинку, де б кожному, незалежно від віку, було б цікаво. Тепер час працювати над створенням літнього табору для дітей міста та району, залучивши до підготовки науковців, педагогів, психологів, військово-патріотичні клуби, майстрів декоративно-вжиткового мистецтва, художників, співаків, туристичні клуби та демобілізованих учасників АТО в ролі наставників. У громаді міста та району для такого проекту є потужний потенціал. Сподіваємося, що активна діяльність громади спонукатиме усіх небайдужих до подальшої співпраці.

ОБРАЗОВАНИЕ ВЗРОСЛЫХ В ТЮРЬМАХ – НАЧАЛО ПЕНИТЕНЦИАРНОЙ РЕФОРМЫ В УКРАИНЕ

Роман Дрозд,

Директор пенітенціарного напрямку Благодійної організації «Світло надії»

Пенитенциарная система – одна из немногих, если не единственная в Украине, где не проводились реформы, начиная со времен распада СССР. Поэтому именно в направлении работы с пенитенциарной системой, очень актуален вопрос необходимости внедрения новых форм работы и, конечно же, инновационных подходов в разработке, апробировании и мониторинге новых методик, которые отвечают запросам современности. По данным статистики, за год из учреждений пенитенциарной системы Полтавской области освобождается порядка 860 заключенных. За последующие два года 70% из числа освободившихся совершают повторное преступление, равноценное предыдущему или имеющее более тяжкую степень.

Программы ресоциализации и подготовки заключенных к освобождению предполагают работу как с самими осужденными, так и персоналом. С целью уменьшения количества рецидивных преступлений и предоставления возможностей для бывших осужденных успешно адаптироваться к условиям современности нами реализуются курсы подготовки к освобождению. Программа курсов состоит из 8 тем, преподавание позволяет осужденному переосмыслить имеющийся жизненный опыт и спланировать будущие шаги после выхода на свободу.

На примере Полтавской области мы сделали акцент на обучении взрослых, которые отбывают наказание в местах лишения свободы в учреждениях пенитенциарной системы. Проводится комплексная работа по ресоциализации бывших осужденных, включающая обучение, переобучение, повышение квалификации с целью дальнейшего трудоустройства. Понятие «социализация» акцентирует задачу освоения тех способов и средств, которые позволяют субъекту более эффективно самоопределяться и действовать в определенных социальных ситуациях.

Для того, чтобы эффективно воздействовать на ситуацию с разных сторон, наши специалисты проводят отдельные занятия с сотрудниками пенитенциарной системы. Основной акцент ставится не на руководителей учреждений пенитенциарной системы, а на тех, кто непосредственно проводит индивидуальную и групповую работу с заключенными. Речь идет о психологах и заместителях начальников секторов социально-воспитательной и психологической работы. Во время проведения семинаров, тренингов, обмена опытом особое внимание уделяется подготовке осужденных к освобождению и особен-

ВАЖНО!

Для сотрудников пенитенциарной системы систематически проводятся тренинги и семинары. Их цель: поиск новых форм сотрудничества, профилактика эмоционального выгорания, индивидуальная и групповая работа с осужденными, внедрение европейского опыта в отечественную практику.

ностям социального сопровождения.

(<http://lightofhope.com.ua/ukr/news/92430018/?page=6>).

За основу курса – тренинга «Жизненные навыки» была взята шведская модель, которую мы адаптировали к условиям Украины. Программа в действии – это комплекс мероприятий, направленных на восстановление личности. Помощь в ресоциализации осужденного – содействие в создании и налаживании общественных связей, психологическая и социальная адаптация к жизни в обществе, развитие социальных навыков, коррекция жизненных установок, которые ранее противоречили интересам общества. На наш взгляд, именно данная методика должна быть стартовой площадкой для предотвращения совершения дальнейших рецидивных преступлений. Мы предоставляем разработанный и апробированный курс (16 часов групповой и 16 часов самостоятельной работы), который поможет осужденным максимально комфортно начать новую жизнь на свободе, покажет существующие альтернативы повторным преступлениям. После выхода на свободу, бывший осужденный имеет возможность проживания в Центре адаптации, где совместно с социальными работниками реализовывает свой индивидуальный план «возвращения в общество». С целью повышения шансов успешности и конкурентоспособности на рынке труда вчерашний осужденный имеет возможность пройти обучение или переквалификацию в Учебно-производственном центре, работать на оплачиваемых общественных работах. Это первые шаги, которые дают успешный старт к началу новой жизни.

Инициатива, которую мы начали внедрять совместно с пенитенциарной службой в Полтавской области, переросла в комплексную модель оказания помощи осужденным (обучение в тюрьмах, работа Центра адаптации, учебно-производственного центра, создание рабочих мест). На сегодняшний день нам оказывают поддержку DW International, UNODC, Фонд Елены Пинчук «АНТИСПИД», Управление пени-

тенциарной служби, городские власти и служба занятости населения.

Как отметила на открытии учебно-производственного центра заместитель мера г. Полтава Ольга Борисенко, успешные практики сотрудничества благотворительных организаций с органами местного самоуправления являются образцом для подражания для других областей Украины. «В данном центре бывшие осужденные смогут не только обучаться рабочим профессиям, которые на данный момент являются наиболее востребованными на рынке труда, но и быть трудоустроенными. А это именно та целевая группа, которая именно теперь сможет получить необходимую помощь», – подытожила Ольга Борисенко.

Со следующего года учебно-производственный центр планирует участвовать в реализации заказов по изготовлению мебели и швейной продукции для учреждений города (школы, детские сады, больницы). Это важный этап в формировании толерантного отношения общества к бывшим осужденным, т.к. вся продукция будет изготавливаться их руками, и они смогут доказать свою социальную значимость и таким образом «разорвать цепь» существующей изоляции.

Уже после проведения первой трети занятий, по словам преподавателя курсов «Столярное дело» Евгения Маслака, учащиеся стали проявлять инициативу, интерес к профессии, задавать дополнительные

Евгений Маслак: «Многие из наших выпускников имели дело со станками, но поскольку они были советского образца, то и выполняли свою работу в местах лишения свободы без энтузиазма. Когда они увидели современное оборудование, стали проявлять интерес, постепенно стали осознавать, что они именно сейчас могут «набить руку» и получить нужный опыт, то, чего раньше у них не было. Ведь современное оборудование, в отличие от устаревших отечественных аналогов, дает возможность выполнять работу более качественно, кроме того, проявлять свое видение: добавлять новые элементы, предлагать новые варианты исполнения, как деталей, так и конструкции в целом»

уточняющие вопросы. Еще одним важным моментом являлся климат в группе. Все учащиеся между собой равны. У них у всех – свои судьбы, свой срок, проведенный в местах лишения свободы, но равные шансы начать жизнь с чистого листа: обрести профессию, восстановить существующие и наладить новые социальные связи, обзавестись семьей.

Воздействие на микроуровне

Непосредственная работа с осужденными начинается еще на том этапе, когда они отбывают наказание в местах лишения свободы, перед выходом на свободу. С ними проводится индивидуальная и груп-

повая работа. Осужденные принимают участие в тренингах по ресоциализации, основу которого составляют темы согласно существующих запросов от самих осужденных. В рамках программы ресоциализации предусмотрено проведение еженедельных занятий на темы: «Семья, построение отношений с людьми», «Экономическая стабильность», «Трудоустройство», «Проблемы свободного времени, навыки трезвого отдыха», «Понятие этики и морали», «Жилье», «Навыки коммуникации», «Первые шаги на свободе» для осужденных, которые готовятся к освобождению. В обществе существует мнение о тяжелых условиях, в которых осужденные находятся в местах лишения свободы (тюрьмы, колонии), и это соответствует действительности.

Но реальная проблема начинается с выходом на свободу. Для большинства заключенных это не возврат к желаемой свободе, а драматический «прыжок в темноту». Существует реальная проблема, особенно для тех, кто отбывал длительные сроки, когда заключенный боится выйти за ворота колонии, поскольку не имеет представления о жизни на свободе. В большинстве случаев человек, который покидает колонию (особенно после долгого срока), чувствует себя неполноценным и отвергнутым обществом, является бездомным, потому что он потерял свою квартиру во время своего пребывания в колонии. Отсутствие квалификации, документов, средств к существованию негативно влияет на психологическое состояние заключенных перед выходом из колонии. Огромное влияние играет так называемый «синдром тюремного менталитета»: бывший заключенный видит мир иначе, чем среднестатистический украинец, который никогда не имел отношения к пенитенциарной системе. Он страдает от депрессии, потому что весь набор «проблем», с которыми он столкнется, кажется непреодолимым, они сокрушают и парализуют его деятельность.

Выходом из сложившейся ситуации является качественная реализация курсов программы «Ресоциализация», во время участия в которой осужденный сможет восстановить или приобрести важные жизненные навыки. Это позволит ему спланировать дальнейшие действия и поможет полноценно

вернуться в общество. Ежегодно участие в курсах принимает участие более 250 человек, 98% из которых оценивают их как важные и необходимые.

<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/695092>

Воздействие на мезоуровне

Работа осуществляется по двум направлениям. Прежде всего, это укрепление потенциала организации: укрепление методической и технической баз и улучшение профессиональных компетенций сотрудников, а также усиление деятельности Центра адаптации для бывших осужденных и Учебно-производственного центра. Специалистами разработаны модульные программы: «Столярное дело», «Швейное дело», «Сварочное дело», которые включают как теоретическую, так и практическую части.

Перед разработкой модульных курсов для

из запросов самих учащихся. Увеличение практических часов было связано с необходимостью приобретения учащимися навыка работы на современном оборудовании. Во время отбывания наказания в местах лишения свободы, осужденные проводили рабочие часы в мастерских пенитенциарной службы на оборудовании советского образца, не соответствующего запросам современности.

- приобретено современное оборудование.
- преподаватели курсов повысили свою квалификацию для работы на современном оборудовании.

На базе нашей организации систематически проводятся стажировки и обучение для представителей органов местного самоуправления и сотрудников неправительственных организаций в сфере развития образовательных и социальных услуг осужденным/бывшим осужденным. Подобные мероприятия проводятся в зависимости от потребностей и необходимости обмена опытом и внедрения новейших практик в существующие подходы. Как правило, тренинг представляет собой интерактивную модель, основная часть времени которого уделяется групповой и индивидуальной работе, разработке новых предложений и вариантов их апробаций с целью дальнейшего внедрения в работу.

Таким образом, на сегодняшний день мы имеем:

- 4 разработанных, апробированных профессиональных курса, включающие практическую и теоретическую часть;

Модульная программа	Теоретическая часть (количество час.)	Практическая часть (количество час.)
«Ресоциализация – курс жизненных навыков»	16	16
«Столярное дело»	70	80
«Швейное дело»	66	34
«Сварочное дело»	20	30

заклученных была проделана следующая работа:

- определены потребности бывших осужденных, путем анкетирования;
- проведен мониторинг промышленных мощностей города, который выявил заинтересованность рабочих профессиях (всего в Полтавском регионе работает 400 предприятий, специализирующихся на изготовлении мебели. Именно в г. Полтаве работает одна из самых мощных швейных фабрик Украины «Ворскла», которая постоянно имеет потребность в квалифицированных швеях. 30% имеющихся вакансии на рынке труда составляют рабочие профессии, лидерство среди которых занимают сварочное и столярное дело. Такие статистические данные нам предоставил Полтавский городской центр занятости);
- добавлены учебные часы в модульные программы курсов, которые формировались, исходя

- 4 обученных специалиста-преподавателя, которые владеют методиками образования взрослых и понимают специфику работы с осужденными/бывшими заключенными;
- 3 мастерских, имеющих в наличие современное оборудование для обучения специальностям: швея, плотник, сварщик.
- базу для обмена опытом и прохождения стажировок представителей общественных организаций Украины, пенитенциарной службы, а также органов местного самоуправления.
- официально зарегистрированное социальное предприятие.

Воздействие на макроуровне

С целью формирования социальной политики г. Полтава мы работаем с органами местного самоуправления. Основной акцент нами был сделан на по-

вышение социальных стандартов для наиболее уязвимых групп населения на примере бывших осужденных. Приоритетом для дальнейшей общей работы должны стать образовательные услуги для бывших осужденных. Из бюджета города Полтава выделяется финансирование (социальный заказ) на обеспечение этой целевой группы (200 000 гривен) для нужд Центра адаптации бывших осужденных. С 2013 году у нас появился еще один местный партнер – Полтавский городской центр занятости населения. Последним были выделены средства в размере 100 000 гривен из фонда общеобязательного государственного социального страхования в случае безработицы на оплату общественных работ, которые выполняли клиенты организации. Благодаря этому в 2015 году было создано 20 рабочих мест для бывших осужденных.

Наши практика образования и методика работы с осужденными уже имеют признание как на уровне Пенитенциарной службы Украины, так и на уровне экспертов ведущих международных организаций UNODC, UNDP, Совет Европы. 27 августа 2015 года вступил в силу Закон Украины «О Пробации». БО «Свет надежды» при финансовой поддержке DWV International в Украине является разработчиком инновационных методик и методов работы с осужденными, которые будут в своей работе применять сотрудники Пробыции.

<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/691792>

<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/681309>

<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/679374>

<http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/787695>

О преимуществах и необходимости внедрения работы с осужденными на национальном уровне говорят положительные результаты. По данным за 2014 год, из 167 освобожденных, с которыми проводилась определенная работа, лишь четыре совершили рецидив.

Полученные результаты позволили Полтавской области стать лидером по внедрению действенных

“Пока я боюсь открыться – я одинок!”

**Начальник управления государственной
пенитенциарной службы Украины
в Полтавской области Николай Исаев:**

«Без преувеличения это можно назвать прорывом и позитивной динамикой за последние годы. Снижение количества рецидивных преступлений позволяет нам говорить о том, что Полтавская область по работе с теми, кто отбывает наказание в местах лишения свободы и бывших осужденных, является показательной для других регионов»

<http://www.misto-tv.poltava.ua/news/15888/>

практик в Украине.

«Сегодня мы действительно можем гордиться этим проектом, поскольку аналогичного в Украине просто не существует. Здесь речь идет о действенных практиках для целевых групп. Мы со своей стороны заинтересованы в том, чтобы после прохождения образовательных курсов для социально уязвимых групп населения будут созданы новые рабочие места и они смогут чувствовать себя более уверенно на рынке труда. Благодаря скоординированной работе органов местного самоуправления, благотворительных организаций и пенитенциарной системы мы сможем сказать о том, что для осужденных созданы условия для ресоциализации европейского уровня», – отметила заместитель мера г. Полтава Ольга Борисенко (<http://www.rada-poltava.gov.ua/news/25583560/>)

Учебно-производственный центр уже имеет первых выпускников и первые истории успеха бывших осужденных. Из тех, кто в прошлом имел судимости и все шансы совершить рецидив – 32-х летняя Вера, которая на данный момент имеет четкие планы по открытию на будущее

(<http://www.dvw-international.org.ua/?q=node/191>).

Среди дальнейших планов работы БО «СВЕТ НАДЕЖДЫ» в направлении обучения взрослых – это прежде всего увеличение модульных программ и расширение существующих практик во всех регионах Украины через неправительственные организации, которые работают по данному направлению. Первыми эту инициативу решили поддержать представительство DWV International в Украине, за ними последовало подтверждение от ICAP-«Единство», при финансовой поддержке международной организации Раст. Продолжаются переговоры и с другими национальными и международными организациями, которые заинтересованы в продвижении образовательных услуг для осужденных, общественных организаций, сотрудников пенитенциарной службы. В марте 2015 года был подписан 3-х сторонний Меморандум между Государственной пенитенциарной службой Украины, Министерством образования и науки Украины и DWV international.

Продвигая идею «образования взрослых в тюрьмах», мы надеемся стать катализатором реформ пенитенциарной системы Украины.

ПОДІЛЬСЬКИЙ НАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ НА ЗАХИСТІ КУЛЬТУРНО- ОСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ ЛІТИНЩИНИ

Наталя Щепілова,

Голова Ради Подільського народного університету Культури, смт Літин Вінницької обл.

Історія свідчить, що всі людські нещастя мають один корінь – невігластво. Скільки людських трагедій можна було б уникнути, якби люди звернули свою увагу на культурно-просвітню самоосвіту, яка здатна його побороти. Адже серед різноманітних людських потреб однією із самих глибоких є потреба дослідження та пізнання. Ця потреба закладена в людині від народження. Отож освіта людини залежить не тільки від школи чи вузу, але й від неї особисто, від здатності людини вчитися впродовж усього життя. Дуже часто людина приймає рішення в умовах дефіциту часу й недостачі інформації. І ці рішення завжди бувають хибними, ведуть до нових проблем. На жаль, сьогодні більшість людей живе в полоні випадкової інформації. Подільський народний університет Культури пропонує вихід. І полягає він у самостійній інтелектуальній творчості кожної людини, свідомій систематизації свого культурного поля.

Подільський народний університет Культури – громадська неприбуткова культурно-просвітницька організація, створена у смт Літині Вінницької області в 1995 році, яка функціонує як міжгалузевий комплексний громадський культурний центр самоосвіти та наукового просвітництва для дорослого населення, молоді й дітей. Організація пропонує допомогу в науковій організації процесу самоосвіти, кваліфіковані консультації та вчасне отримання життєво необхідної інформації.

В основі діяльності народного університету – нової незалежної форми культури – лежить Реріхівська концепція Культури як єдності етики, мистецтва та науки в пізнавальному та творчому процесі людини, що охоплює всі сфери життя. Іншими словами – ми прагнемо повернути в наше життя жертвну любов, справжню красу та істинні знання, які в синтезі складають явище Культури, здатної захистити життя.

Створення народного університету в смт Літині Вінницької області, єдиній в Україні області, в якій переважає сільське населення, також має максимально зменшити ту велику соціальну несправедливість, яка роками існує між містом

і селом, щодо права людини на участь у культурному житті країни, освіту та творчий розвиток особистості. 8 травня 1997 року ПНУК було зареєстровано в Літинській райдержадміністрації (свідоцтво № 47 від 8.05.1997 р.).

Цей проект став можливим завдяки широкому міжрегіональному та міжнародному співробітництву, зокрема співпраці з Міжнародним Центром Реріхів (МЦР), першої в Росії міжнародної незалежної громадської організації в сфері культури, яка стала найбільшим науковим, музейним, видавничим та дослідницьким центром з вивчення й популяризації художньо-філософської спадщини сім'ї Реріхів.

Організація має власну Концепцію розвитку, що визначила її стратегію, принципи та напрями діяльності, цілі та завдання, методи й підходи. Це сприяє формуванню специфіки народного університету в порівнянні з іншими громадськими організаціями. Ми створили умови для розвитку вільної творчої людини через забезпечення діяльності громадської культурно-освітньої моделі, яка допомагає всім, хто має творчий чи науковий потенціал реалізувати його на практиці.

Наша мета – об'єднати й сконсолідувати зусилля громадськості, культурно-освітніх закладів та вищої школи для утвердження пріоритетної ролі Культури, внесення науково-етичних засад у всі сфери життєдіяльності людини й суспільства через організацію творчої, пізнавальної та науково-дослідної роботи.

Завдання Університету:

- утвердження необхідності для суспільства безперервної освіти й самоосвіти, як фундаменту для побудови демократичного суспільства;
- формування бази для підвищення загальнокультурного рівня спеціалістів різних галузей знань і сфер життя через впровадження системи самоосвіти та наукового просвітництва для усіх категорій населення;
- розвиток різноманітних форм взаємодії систем вищої школи та громадськості,

- допомога бажачим у набутті наукових знань та освіти;
- проведення роботи, спрямованої на наукове та суспільне визнання Рерівської концепції Культури, як самоорганізованої системи духу, природного явища, яке відіграє величезну роль у системі еволюційних життєзберігаючих цінностей,
- популяризація Знамена Миру – відомого символу Пакту Реріха. Історичне значення Пакту полягає в тому, що він став першою правовою основою юридично-організаційної системи міжнародної охорони культурної спадщини. На цій основі створювалися міжнародні конвенції – найголовніша з яких «Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройних конфліктів», прийнята в Гаазі 14 травня 1954 року міжурядовою конференцією держав-членів ЮНЕСКО;
- сприяння введенню в науковий обіг філософії космічної реальності – книг Живого Етикі, що прийшли в світ завдяки життєвому й науковому подвигу сім'ї Реріхів, і несуть у собі основи нової теорії пізнання та її методологію, що дає можливість краще зрозуміти еволюційні, соціальні, історичні й творчі процеси, що відбуваються на нашій планеті. В основі нової теорії пізнання лежить принципово новий тип енергетичного світогляду та космічного мислення, предтечею якого став наш земляк, видатний вчений-хірург Микола Пирогов. Серед імен вчених, що принесли в світ космічну філософію, є також ім'я першого Президента Академії наук України В. Вернадського.

Основними напрямками роботи народного університету є:

- утвердження справжнього змісту життя людини, шляхом формування ціннісних етично-світоглядних орієнтирів населення та космічного світогляду;
- вивчення та примноження національної спадщини, актуалізація історико-культурного потенціалу регіону;
- соціальна реалізація людини, формування та вдосконалення громадянського суспільства;
- збереження та розвиток сімей, відродження одиозубної української сімейної традиції;
- реалізація творчості духу людини, як творчої першооснови людського життя (самоосвіта, самовиховання, творчість).

Ми створюємо простір можливостей для самореалізації кожного, хто живе та працює в нашому регіоні. За відом своєї діяльності народний університет

займається культурно-науковим просвітництвом, науково-дослідною роботою, культурно-виховною, методичною, краєзнавчою, інформаційною та іншими видами діяльності, які направлені на втілення системи самоосвіти та творчої самоорганізації населення.

У народному університеті для дорослих і дітей працює чимало курсів самоосвіти, які дозволяють людині набувати тих чи інших знань, розвивати свої здібності, підвищувати професіоналізм. Серед них такі: спадщина Реріхів та філософська думка України, Дорогою Істини, еволюційний зміст героїв та героїзму, гуманної педагогіки, духовних засад культури, культури землеробства, писанкарства, вшитинки, художньої вишивки й моделювання одягу, художнього ткацтва й моделювання одягу, культурного туризму, культури мови та мовлення, обрядової творчості та народних свят, практичної журналістики, правової культури громадян, квітникарства, культури побуту, гармонії шлюбу та сімейних відносин, материнства та раннього дитинства, філософії кохання та сім'ї, батьківської педагогіки, народного дитинознавства, вокального мистецтва, поезії, рисунку та живопису, художньої фотографії, здорового способу життя та інші.

На основі діяльності курсів самоосвіти створено творчі колективи: ансамбль пісні «Ладодзвін» (художній керівник І.М. Шуберт), та школа моделей «Оксамит» (керівник курсу Л.Г. Дудник). Названі колективи популяризують українське народне мистецтво, сприяють відродженню його в нових формах.

До комплексу структурних підрозділів народного університету входять:

- відділи, що забезпечують діяльність народного університету: бібліотека, науково-популярний відео зал, художня виставкова зала, відділ міжнародних зв'язків, методично-консультативний, матеріально-технічного забезпечення, інформаційно-рекламний, прес-центр;
- відділи, що забезпечують здійснення процесу самоосвіти та науково-дослідної діяльності: факультет Героїки духу, факультет Культури і світогляду, Рерівський

факультет, кафедра материнства і виховання, кафедра історії культури краю, кафедра інформологічних досліджень та самоорганізації;

- відділи, що поєднують процес пізнання й творчості з практикою життя: незалежна наукова експертно-консультативна Рада, майстерня народно-прикладного мистецтва «Орнаменти» з костюмерною, відділ квітництва та ландшафтного дизайну.

Народний університет має незалежну експертну наукову Раду, до складу якої входять вчені Вінниччини, України та зарубіжжя. Подільський народний університет Культури укладає усні та письмові угоди з вищими навчальними закладами про співпрацю. Народний університет підтримує прямі міжнародні культурні зв'язки з багатьма країнами світу, що сприяє розвитку дружби та партнерства між народами.

Колектив народного університету працює над реалізацією стратегічної програми «Вінниччина – шлях до Культури». В її межах здійснюється ряд проектів. Наприклад, проект «Культура. Знання. Книга. Бібліотека» – підготовлена концепція Культури на основі кращих зразків філософської думки України та творчої спадщини всесвітньо відомого художника-гуманіста М.К. Реріха. Це сприяє виявленню закономірностей природного розвитку культурної цілісності, що забезпечить стратегію розвитку Культури й допоможе становленню статусу Культури як системи довгострокових орієнтирів, норм і стимулів, що висвітлюють та оберігають життєві горизонти людини й суспільства. Продовжується також робота з організації громадської бібліотеки, довідковий апарат якої організовується згідно принципів космічного світогляду. Бібліотека покликана також сприяти організації культурно-наукового просвітництва серед населення району, заохочувати інтелігенцію до творчості.

Проект «На захисті Вітчизни» – підготовлена громадська районна програма розвитку Культури «Літинщина. Шлях до Культури». Поширення принципів місцевого самоврядування на культурне життя регіону забезпечить прийняття термінових мір, здатних розбудити громадянський патріотизм, відповідальність, ентузіазм та впевненість людей у їхньому майбутньому, створить сприятливі умови для розвитку національно-культурного відродження.

Проект «Подільські ремесла» сприяє осмисленню космотворчих традицій українського народу в роботі

майстерні народно-прикладного мистецтва «Орнаменти» ПНУК. Формується каталог майстрів Вінниччини та карта народних ремесел Вінниччини. Працюють курси художньої вишивки та моделювання одягу, художнього ткацтва та моделювання одягу, витинанки, писанкарства, плетіння з соломки, ліплення з глини, виготовлення ляльки-мотанки та ін. Основна мета проекту – розкриття творчого культурного потенціалу населення Вінниччини, підтримка діяльності майстрів народних ремесел у сільському регіоні, активізація ініціатив, направлених на розвиток культурної та освітньо-виховної інфраструктури за місцем проживання.

Проект «Наповнимо життя Красиою» сприяє підвищенню рівня культури побуту населення шляхом розвитку творчих людських ресурсів і формування стійкого соціального запиту на художні вироби народного вжитку через організацію роботи «Школи моделей», проведення виставок народно-прикладного мистецтва та організації діяльності практичних курсів з народних ремесел.

Народний університет, як єдина в Україні школа системної культурної самоосвіти та наукового просвітництва, працює щоденно, знаходить щирі підтримку серед населення та трудових колективів Вінниччини.

<https://www.facebook.com/pages/Подільський-народний-університет-Культури/210006569073759?ref=hl>

НАРОДНА ШКОЛА «ХАЙЛАНДЕР» У США: МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ І СУСПІЛЬСТВА

Олена Огієнко, доктор пед. наук
Наталія Терехіна, аспірант

Народна школа «Хайландер» (Folk School «Highlander») чи «незалежний навчальний центр дорослих, де дорослі люди могли об'єднатися та розглянути свої проблеми» [4], заснована Майлзом Хортоном у 1932 році. Її основною місією була освіта бідного населення Півдня Сполучених Штатів Америки, а її появу зумовило саме життя. Коли студент Кумберлендського університету і голова Асоціації молодих християн Майлз Хортон організовував гуртки з вивчення Біблії для шахтарів та їх родин, він зрозумів, що людям, які живуть у злиднях і мають купу різних проблем не до вивчення Священного Писання. Тоді він почав організовувати зустрічі, які назвав «зборами спільноти», на яких люди обговорювали свої нагальні проблеми, разом шукали шляхи їх вирішення. Це укріплювало їх віру в себе, в свої можливості змінювати життя громади на краще. «Збори спільноти» стали настільки популярними, що коли прийшов час М. Хортону їхати, шахтарі умовляли його залишитися. Тоді М. Хортон зрозумів, що дорослим потрібна школа, школа, яка б ґрунтувалася на життєвому досвіді тих, хто навчається. Повернувшись до Нью-Йорку, він під впливом свого наставника Е. Ліндемана, починає вивчати данський досвід вищих народних шкіл, в основу функціонування яких були покладені ідеї історика, філософа та натхненника релігійних і соціальних рухів за національне та культурне відродження Данії Н. Грундтвіга [7]. У 1931 році М. Хортон їде до Данії та намагається зрозуміти, чому в цій країні немає «дуже бідних» і «дуже багатих».

У скандинавських країнах на початку ХХ століття вищі народні школи розглядалися як освітні заклади, що надають рівний доступ до освіти, створюються умови для самореалізації, саморозвитку особистості; як осередки формування та розвитку демократії та громадянськості. В основі їх діяльності лежали ідеї Н. Грундтвіга про просвіту, віру в природну обдарованість всіх людей та впевненість, що за допомогою освіти відкриється світ та переконання, що «кожна людина повинна мати доступ до освіти і культури» [2, с. 5]. Основними принципами їх діяльності були принципи свободи, цілісності, активності, а також інтуїції. Характерними їх особливостями були: варіативний навчальний план; використання інноваційних методів навчання; рівноправність, суб'єкт-суб'єктні відносини між учасниками процесу навчання; практикоорієнтованість; гармонійний розвиток особистості; орієнтація на формування громадянина, патріота своєї країни, добровільність, активна участь, свобода.

Вивчаючи досвід діяльності вищих народних шкіл у Скандинавії, М. Хортон прийшов до висновку, що народна школа повинна вчити людей навчатися, тобто усвідомлювати й розвивати в собі здатність до навчання, прагнути до самовдосконалення. Тому в «Хайландері» навчали робочих і фермерів не «корисним для адаптації»

навичкам, а розвивали здатність самостійно вирішувати свої проблеми та проблеми спільноти. Багато людей пройшли школу «Хайландері» для того, щоб організувати свій бізнес.

У 1936 році народна школа пропонувала своїм слухачам три програми, які розроблялися з урахуванням потреб та інтересів дорослих учнів.

Особливістю першої програми було сумісне проживання викладачів і учнів на території школи, що формувало вміння співпрацювати, поважати думку іншого. Викладачі разом з учнями готували їжу, кололи дрова. За робітну плату ніхто не отримував. Програма була розрахована на шість місяців.

Традиційні лекції були відсутні, їх замінювали тематичні дискусії. М. Хортон казав: «Викладач повинен знати більше за своїх учнів, інакше він не здатний буде навчати. Але лекцію читати не потрібно. Необхідно, виходячи з того, що йому відомо, формулювати проблемне запитання таким чином, щоб у учнів виникла необхідність і бажання його обмірковувати, шукати відповідь» [9, с. 18]. Причому, якщо учні звертаються до викладача за певною інформацією чи з певним питанням, він повинен запропонувати декілька точок зору розгляду цієї проблеми. Всі питання вирішувалися через дискусію. У школі дуже ретельно дотримувалися принципу зв'язку теорії і практики. Все, чому навчалися дорослі учні, вони реалізовували на практиці. Наприклад, на заняттях з «журналістики» учні випускали газету, на заняттях домашнього господарства – готували їжу тощо.

Зміст другої програми «Хайландера», яка мала назву «розширена» чи заочна був орієнтований на дослідження учнями соціального конфлікту на практиці, на місцях: надавали допомогу тим, хто бастував; допомагати дістатися на заводи, шахти організаторам профспілок; друкували листівки тощо. Часто заняття проводилися безпосередньо на мітингах: учні проголошували промови, співали пісні, ходили від одного мітингу до іншого, запрошували потенційних лідерів до школи, поширювали досвід спільнот.

Третя програма «Хайландера» була спрямована на життя місцевої спільноти поряд зі школою. Ставилися спектаклі, до яких залучалися місцеві жителі різного віку, їх тематика бралася «із життя». Це сприяло краще зрозуміти існуючі проблеми в спільноті. Людей долучали до мистецтва: навчали грі на музичних інструментах, співу, танцям. Проводилися бесіди «Як сьогодні живе Америка?» чи «Америка; якою вона може стати?» [4, 5, 9].

Запропоновані програми дуже часто поєднувалися між собою.

На думку М. Хортон, навчальну програму необхідно пов'язувати з певною радикальною ідеєю, запропонувати людям радикальний виклик. Проведення реформи

не буде ефективним, коли реформатори самі вирішують, що може допомогти людям. Люди повинні рухатися від свого досвіду, від того, що може призвести до змін. Тому ми шукаємо островки надії й авантюризму та працюємо з ними. Знаходити їх – це не інтелектуальний процес, це потребує життєвої активності й участі, це неможливо зробити через опитування. Єдиним шляхом знайти ці островки – це вийти за межі всіх програм, які вже проводяться, і об'єднатися з людьми в їх глибинному життєвому знанні, що обмежені реформи не допомагають [1]. Тому, якщо до 1942 року їх тематика стосувалася організації страйків, підготовку лідерів народних рухів, профспілок, а з 1952 робився акцент на міжрасові відношення в суспільстві, то актуальними програмами сьогодення є підвищення економічної та екологічної грамотності населення, взаємозв'язок економічної та військової політики США, робота з молоддю, розвиток активної громадянськості.

У цьому контексті доцільною стає ідея Й. Гліурпа, який пропонує використовувати «педагогіку, засновану на досвіді», складовими якої є: знання щодо громадянства, прав людини, демократії; досвід і розуміння певних дій у різних життєвих контекстах як то: ринок, громадянське суспільство, культура, держава, демократична взаємодія; практичне застосування [3].

Відповідно до «педагогіки, заснованої на досвіді» працює сучасна народна школа «Хайлендер». Методи навчання, які використовуються в школі відповідають її основній меті, яка не змінювалася з моменту її утворення – самоорганізація спільноти на основі безпосередньої взаємодії людей, на основі їхнього життєвого досвіду, а не на розбудові суспільства у відповідності з догмами певного віросповідання чи політичної доктрини. В основі функціонування сучасної школи «Хайлендер» незмінним залишається право людей на добровільне об'єднання, здатність до такого об'єднання та взаємна підтримка. Основні цінності роботи: демократія, братство, взаємодопомога, об'єднана соціальна дія. Важливим є те, що керівники школи «навчають не словом, а ділом. Для того, щоб зрозуміти цінності співпраці (сумісної дії), необхідно діяти разом. Для того, щоб надати людям досвід демократії, її необхідно втілювати в повсякденну практику функціонування організації». У Хайлендері спеціально не прописується теорія та методика навчання, оскільки, на думку співробітників школи, будь яка теорія обмежує свободу, незмінною залишається лише аксіома: навчайтеся в людей, починайте рух з того місця, в якому знаходяться вони [4].

Основою роботи школи «Хайлендер» є колективне вирішення проблем. Це рух «знизу», у якому люди розуміють, що для вирішення проблем, необхідна об'єднана соціальна дія, активна участь. При цьому, М. Хортон підкреслював, що педагог ніколи не повинен ставати експертом з чужого життя, його основна функція – допомога у розвитку їх здатності приймати рішення, брати на себе відповідальність [9].

Отже, народна школа «Хайлендер» продовжує ідеї Н. Ф. С. Грундтвіга, виходячи з того, що «метою школи повинні бути вимоги самого життя, а школа має бути тим місцем, що вчить і слугує життю»; створює умови як для розвитку особистості, її віри в себе, віри в здатність змі-

нити життя на краще, так і розбудові громадянського демократичного суспільства.

Ідеї М. Хортон були підтримані Д. Хьюїт, яка відкрила Бостонський Центр освіти дорослих, метою діяльності якого вона вбачала посилення та підтримку демократії; Л. Адамс, яка запропонувала розвивати національний рух за громадянську освіту, основною метою якого була підготовка дорослої людини до життя в демократичному суспільстві; Джон Студебекер, який створив форум для обговорення суспільних проблем, вважаючи, що вільне та безпристрасне обговорення дозволить дорослим стати інформованими, сприятиме зайняттю ним активної позиції [6]. Діяльність послідовників М. Хортон фінансувалося Фондом Карнегі, а під егідою Асоціації освіти дорослих було проведено дослідження їх ефективності та зроблено висновок про їх важливе соціальне значення, великі потенційні можливості щодо формування громадянської грамотності, оскільки вони сприяли «проблиску мудрості, нового погляду на життя» [8, с. 326].

Література

1. Adams F. Unearthing Seeds of Fire: The idea of Highlander / Frank Adams, Myles Horton. 5th ed. – Winston-Salem, North Carolina : John F. Blair, publisher, 1998. – 274 p. 138
2. Bergstedt B. The text that enlightens life. Reading N.F.S. Grundtvig's Pedagogical Writings / Abstract of dissertation / B. Bergstedt. – Linkuping : Department of Education and Psychology Linkuping University, 1998. – 12 p.
3. Gleerup J. Medborgerskab som pjdagogisk projekt / J. Gleerup. In: Korsgaard. O. Medborgerskab, identitet og demokratisk dannelse. – Kshbenhavn: Danmarks pjdagogiske Universitetsforlag, 2004. – P. 34–45.
4. Highlander: Research and Education Centre [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://highlandercenter.org>.
5. Horton M. We Make the Road by Walking: Conversations on education and social change / Myles Horton & Paulo Freire – Philadelphia: Temple University Press, 1990. – 256 p.
6. Imel S. Civic Engagement in the United States: Roots and Branches / Susan Imel. In: Munoz, Wrigley H. Adult Civic Engagement in Adult Learning. – John Wiley & Sons, 2012. – P. 5-19.
7. Kohl H. A Tradition of Radical Education: Highlander in Context / H. A Kohl // Social Policy. – 1991. – 21(3). – P. 36–43.
8. Kunzman R. Educational Forums of the 1930s: An Experiment in Adult Civic Education / R. Kunzman, and D. Tyack, // American Journal of Education. – 2005. – № 111(3). – P. 320–340.
9. Thayer-Bacon B. J. An Exploration of Myles Horton's Democratic Praxis: Highlander Folk School / B. J. Thayer-Bacon // Educational Foundations. – 2004. – №18(2). – P. 5–23.

ЦЕНТРИ ОСВІТИ ДЛЯ СТАРШИХ ДОРОСЛИХ У НІМЕЧЧИНІ ТА ПОЛЬЩІ

Ірина Багач, кандидат пед. наук

Нині освіта людей третього віку стала вагомим ланкою освіти впродовж життя в багатьох країнах світу. Надзвичайно цінним у цьому сенсі є досвід Німеччини. Провідною організацією, яка об'єднує установи, що забезпечують освіту людей третього віку в Німеччині (Seniorenstudium), є Федеральне товариство наукового підвищення кваліфікації людей старшого дорослого віку в Німецькій асоціації академічної післядипломної та заочної освіти (BAG-WiWA). Це товариство об'єднує установи вищої школи: університети (класичні), університети третього віку як зареєстровані товариства, технічні вищі школи, фахові вищі школи, педагогічні вищі школи, загальні вищі школи, академії та інституції, які співпрацюють у галузі продовженої освіти: народні університети, церкви, громади.

Структуру цих навчальних закладів важко назвати ідентичною, проте основні організаційні засади є спільними. Зокрема:

- Вони прямо чи опосередковано є складовою університету. Навчання організоване через центральні інституції неперервної освіти або через університетське управління.
- Кадрове забезпечення та матеріальна база університетів для сеньйорів (слухачів курсів для літніх людей) фінансуються з загального бюджету, за рахунок добровільних помірних внесків учасників навчання, коштів отриманих від спонсорів європейських фондів, коштів від участі в проєктах Федерації та земель.
- Зміст навчання зазвичай визначається програмою університетських заходів (у цілому або на вибір) та власне запланованими заходами у формі циклічних лекцій та семінарів. Наприклад, Університет Дортмунд відомий своїм ретельно структурованим шестисеместровим навчальним планом «Неперервна освіта для сеньйорів».
- Навчальні програми вирізняються різноманітністю тематики та принципами організації навчання, які орієнтовані на адаптацію до специфічних і вікових запитів людей третього віку.

Надзвичайно популярними є різноманітні навчальні курси. Наприклад:

- Стаціонарні курси з розширеною тематикою відповідно до специфічних запитів групи («Соціальна геронтологія» у Франкфурті-на-Майні, «Компакт-тижні» в Ульмі та Берліні).
- Структуровані курси для підготовки старших дорослих для волонтерської діяльності (Університет Дортмунд, Технічний університет Берлін, Центр загальної академічної неперервної освіти в м. Ульм у співпраці з Вищою народною школою (Volkshochschule)).
- Структуровані кваліфікаційні навчальні курси для післяпрофесійної діяльності з отриманням сертифікату («Післядипломне навчання для сеньйорів» в Дортмунді, «BANA» – Берлінська модель: підготовка до післяпрофесійної діяльності).
- Структуровані загальноосвітні навчальні програми з отриманням сертифікату («Розвиток соціальної ком-

петенції» в Мюнстері, «Сеньйоренштудіум» з соціальною, гуманітарною науковою тематикою в Вуперталі).

- Компакт-програми для академічної неперервної освіти (Літній університет в Берліні, Сезонні академії в університеті Ульм).
- Нові форми самоосвіти в реальних або віртуальних навчальних групах (Ульм, Франкфурт, Митвайда).

Окрім того, існують моделі співпраці між університетами та не університетськими закладами неперервної освіти, наприклад, Університет третього віку на базі Й. В. Гете-Університету в Франкфурті-на-Майні.

Тематика та зміст навчальних заходів варіюються в більшості університетів. Зосередження на певній спеціальності виявляється в структурі курсу та виборі тематики.

Університети, які надають освіту спільноті старшого дорослого віку, реалізують три першорядні завдання:

- 1) надавати студентам третього віку можливість брати участь у дискусіях про нові наукові відкриття, розкривати, тестувати та розвивати їхні особисті здібності, поглиблювати знання та висловлювати своє ставлення до проблем сучасності через участь в академічних дискусіях;
- 2) підтримувати спільне навчання молодшого та старшого покоління і, таким чином, сприяти міжгенераційному обміну;
- 3) сприяти розробці нових навчальних планів та дидактичних модулів, які б поєднували академічні знання, методи та життєвий досвід.

Пожиттєва освіта людей третього віку має свої наукові концептуальні моделі. До них належать: регулярне навчання, структуроване навчання, навчальні кваліфікаційні програми для постпрофесійної діяльності на громадських засадах, сеньйоренштудіум як колишнє навчання вільних слухачів. Ці концептуальні моделі розрізняються за ступенем структурованості навчальних планів й орієнтацією на цільову групу, проте всі вони мають виконувати насамперед загальноосвітню функцію.

Освітні послуги дорослим та літнім людям надають також фахові вищі школи (ФВШ), де можна отримати ступінь бакалавра та магістра. ФВШ стають рівнозначними партнерами університетів.

У деяких ФВШ, що готують фахівців для галузі соціального забезпечення, розробляються та реалізуються проєкти в основному у формі регулярних заходів для вільних слухачів. Фінансування здійснюється різним чином: за рахунок коштів вищої школи, коштів проєктного об'єднання представників освітніх закладів регіону, за рахунок залучення спонсорських коштів, міжвідомчих проєктів та коштів бюро з працевлаштування.

Так, ФВШ Лаузіц спеціалізується на організації та проведенні семестрових семінарів у сфері соціальної роботи, три технічні ФВШ в Коттбусі та Зенфтенберзі – на проведенні репрезентативних заходів у сфері економічних наук для академії сеньйорів. Окрім того, одночасно з відкриттям вибіркових регулярних навчальних

Голова Правління Федерації УТВ у Польщі пані Веслава Борчик

заходів передбачається «Робота в проектах» у формі співпраці зі студентами денного відділення. Поширеною є форма 5-семестрового курсу з отриманням кваліфікації для роботи на громадських засадах у постпрофесійній фазі.

ФВШ Мерзебург разом з Об'єднанням передпенсійного віку заснували коледж для сеньйорів: спеціально розроблений для цієї вікової групи цикл лекцій з позаштатними викладачами, до якого записуються люди віком від 45 до 85 років з Мерзебургу та регіону.

Однією із найбільш чисельних за кількістю слухачів поважного віку (250 осіб) у Німеччині є вища школа «FAUST» на базі ФВШ Нідеррайн Менхенгладбах. Вона була заснована у 1995 р. Е. Керкхофом у рамках дослідницького проекту «Компетенція у віці: від досвіду до нових ініціатив» і забезпечує людям третього віку можливість відвідувати лекції та брати участь у семінарах і мовних курсах з навчального плану ФВШ.

Академії для сеньйорів (Altenakademien) надають освітні пропозиції продовженої освіти на академічному рівні: окрім інформування та консультацій, вони забезпечують вступ на академічне навчання або слугують перехідною ланкою до продовження навчання особам третього віку у вищій школі. Для старших слухачів, які бажають навчатися, але не мають можливостей доступу до вищої школи, академії для сеньйорів слугують альтернативою омріяного академічного продовження навчання.

Як приклад використання нових концепцій у навчанні старших дорослих розглянемо діяльність Центру загальної наукової подальшої освіти (ЦЗНПО) на базі університету Ульм. (нім. ZAWIW – Zentrum für Allgemeine wissenschaftliche Weiterbildung). Головне завдання Центру полягає в поширенні інноваційних освітніх програм, розроблених та впроваджуваних науковцями ЦЗНПО для (старших) дорослих. Освітні пропозиції орієнтовані на інтереси та потреби подальшої освіти учасників навчання та спрямовані на їх залучення до участі в науково-дослідній роботі університету Ульм. ЦЗНПО розробляє різноманітні пілотні проекти на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Центр здійснює фаховий обмін та підтримує співпрацю з партнерськими університетськими закладами та науковими інститутами Німеччини та багатьох країн світу. Зокрема, партнерами ЦЗНПО є Міжнародна Асоціація Університетів Третього Віку (A.I.U.T.A.), Федеральне Об'єднання наукової

подальшої освіти старших дорослих (BAG WiWA), Європейська федерація студентів похилого віку в університетах (EFOS), Європейська федерація людей поважного віку (EURAG), Професійна спілка освіти та науки та ін.

Основними завданнями співпраці ЦЗНПО з вищезазначеними інституціями є:

1. Розвиток діалогу науки з громадськістю.
2. Зміцнення генераційного та міжгенераційного діалогу як центрального завдання та основи суспільної комунікації.
3. Надання кваліфікацій старшим дорослим для реалізації нових завдань у нових сферах діяльності в суспільстві, економіці та науці.
4. Розвиток самокерованого навчання за підтримки нових інформаційно-комунікаційних технологій.
5. Розробка нових інформаційно-комунікаційних технологій для старших дорослих та використання їх в організації сеньйоренштудіум.
6. Об'єднання в мережу наявних ресурсів у галузі загальної наукової подальшої освіти для використання їх партнерськими організаціями, що забезпечують сеньйоренштудіум.

Прикладами реалізації вище зазначених завдань є низка проектів ЦЗНПО університету Ульм. До них належать:

- SeGeL (die Servicestelle für generationenübergreifendes Lernen) – Сервісна служба генераційно-міжвідомчого навчання надає підтримку мультиплікаторам, старшим дорослим (сеньйорам), школам, вчителям та батькам з питань практичної допомоги, консультації та можливість підвищення кваліфікації.
- KOJALA (Kompetenzbörse für Jung und Alt im Lern- und Austausch) – біржа обміну компетентністю в процесі навчання для старших та молодих є навчальною мережею в структурі університету Ульм, яка ініціює, проводить та підсумовує численні акції для людей молодого та поважного віку на різну тематику з використанням методичних підходів, розроблених науковцями ЦЗНПО університету Ульм. Метою пілотних проектів є поживлення нових генераційно-міжвідомчих навчальних процесів, апробація Інтернету як простору для навчання та обміну досвідом, створення в Ульмі спільно з іншими партнерами стабільної навчальної мережі для всіх поколінь.
- Проект u3gu (die Ulmer 3-Generationen Universität) – університет трьох поколінь в Ульмі надає можливість дітям разом з науковцями університету Ульм та старшими дорослими займатися науково-дослідною роботою, проводити експерименти та робити відкриття в рамках університетських науково-дослідних проектів. Люди третього віку, задіяні в проектах u3gu, вирізняються зацікавленістю в природничій та технічній тематичі, де вони постійно поглиблюють власні знання та підвищують рівень кваліфікації, а отже, можуть надати кваліфіковану допомогу в дослідницькій діяльності молодшому поколінню.
- Prima(r)forscher (Naturwissenschaftliches Lernen im

Grundschulnetzwerk) – природниче навчання в мережі початкової школи – міжгенераційний проект, який має на меті розвиток співпраці початкової школи з експертами та позашкільними партнерами і створення міжфедеральної високоякісної мережі для взаємообміну та подальшої освіти. Педагоги разом з партнерами, зокрема, й старшого дорослого віку, з різних галузей наукових досліджень та економіки створюють природничі навчальні експериментальні майстерні та лабораторії. Спільне збирання матеріалу та накопичення практичного досвіду у вивченні природничих дисциплін стають живильним середовищем для якісного дослідження і навчання.

– Міжгенераційний проект ASSIST (Active Partnership and Support of Senior Consultants for International Students) – активне партнерство та підтримка сеньйорів-консультантів для іноземних студентів – запровадження для підтримки старшими дорослими (сеньйорами-консультантами) та досвідченими експертами іноземних студентів під час їх перебування в Німеччині упродовж навчання в університеті Ульм. У межах проекту розбудовуються міжкультурні та міжгенераційні «мости». Практично проект сприяє обміну досвідом та компетентністю між студентами та сеньйорами-консультантами, наприклад, під час спільних свят, навчання, практики німецької мови, екскурсій.

– Проект M4M (Mentorship for Molecular Medicine PhD Students) – наставництво для студентів-магістрів, які спеціалізуються з молекулярної медицини, полягає в згуртуванні магістрантів та їх наставників через спільну організацію та проведення заходів, екскурсій, тематичних вечорів та особливо через встановлення особистих контактів та підтримання зв'язків між представниками різних вікових груп. Магістранти отримують шанс кращої інтеграції за кордоном, а старші дорослі збагачуються новим досвідом через спілкування з іноземцями.

Досить активною є діяльність університетів третього віку в республіці Польща як дидактичних установ для осіб похилого віку. Нині в Польщі налічується понад 400 УТВ, де навчається близько 90 тисяч студентів третього віку. Літні люди постійно спілкуються, навчаються, цікаво проводять час, зберігають свою активність у спільноті, а також передають власний досвід. У 2015 р. ці навчальні заклади відзначають 40-ліття діяльності в країні.

Польща стала ініціатором відкриття низки УТВ в Україні, зокрема, в Ковелі (2008 р.), Житомирі, Львові (2009 р.), Стрию (2012 р.) та багато ін. Останній став соціальним проектом Благодійного фонду І. Осташа, що має на меті впровадження та практичну реалізацію принципу навчання впродовж усього життя. Почесними гостями відкриття університету була делегація з міста Новий Сонч (Польща), яку очолювала пані Веслава Борчик – Президент Сондецького Університету Третього віку в місті Новий Сонч, Президент Федерації Університетів Третього Віку Польщі. Під час урочистого зібрання в Стрию В. Борчик та І. Осташ підписали Меморандум про співпрацю та порозуміння між Благодійним фондом І. Осташа та Всепольською Федерацією УТВ з метою реалізації спільних ініціатив щодо старших людей в сенсі їх участі в розбудові громадянського суспільства.

У квітні 2013 р. був відкритий УТВ в Здолбунові. Присутніх з нагоди початку діяльності Університету третього віку вітав консул Республіки Польща у Луцьку

Анджей Шмідка, який зазначив, що відкриття такої громадської організації є гарним pomysлом, оскільки літнім людям приділяють замало уваги.

11 січня 2015 р. в приміщенні Львівської загальноосвітньої середньої школи ім. Марії Конопницької №10 відбулася зустріч членів Львівського університету III віку, котрий вже понад 20 років діє при Товаристві Польської Культури Львівщини. Вступним словом зустріч відкрила Євеліна Грицай-Маланич – очільниця Львівського університету III віку.

Уже 24 роки поспіль у рамках Міжнародних Економічних форумів у польському містечку Криниця-Здруй традиційно проводяться форуми університетів третього віку, які зазвичай відбуваються у м. Новий Сонч. Останній 24 форум відбувся 2-6 вересня 2014 року.

Такі форуми є важливою подією, загальноєвропейською демонстрацією відкритості знань, неперервної освіти, презентацією добробуту громадянського суспільства. Форуми мають на меті привернути увагу до проблем, які постають перед світовою спільнотою, зокрема, перед Європою, в зв'язку зі старінням населення та мобілізацією державних структур, урядів, незалежних науково-дослідницьких груп, недержавних організацій та ділових представників до розробки системних рішень, пов'язаних з цією проблемою.

Засновник і Голова Правління Федерації УТВ у Польщі пані Веслава Борчик зазначає, що люди, які залучені до таких громадських інститутів, є досить активними, вони не обтяжують родину, місто, країну, цілком покладаючи на них вирішення своїх проблем. Вони є більш оптимістичними, менше хворіють, генерують чудові ідеї, а також організовано відстоюють власні права в громадах і країні загалом. За ініціативою одного з депутатів Сейму створено спеціальну комісію із питань родини та людей старшого віку. В бюджеті Польщі два роки поспіль виділено 40 млн. злотих для УТВ і заплановано до 2020 р. виділити ще 400 млн. злотих.

Про рівень впливу цього громадського руху на владу свідчить участь у форумі Міністра праці Республіки Польща, депутатів сейму. Дискусії форуму відзначаються професійним підходом до обговорюваних питань, змістовністю, корисністю, а відтак є способом почути співрозмовника й виробити спільну стратегію щодо старших осіб, використання їхнього досвіду, спонукання їх до активної діяльності впродовж усього життя, зберігаючи оптимізм і радість у будь-якому віці.

**Члени німецької делегації,
співробітники відділу соціальної роботи
в мерії м. Франкфурт-на-Майні**

ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ДОРОСЛИМ У СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЯХ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Зінаїда Становських,

кандидат психологічних наук,

провідний науковий співробітник відділу професіології і психолого-педагогічної діагностики

Доросла людина певною мірою є психологом. Частину психологічних знань кожен з нас отримав від тих, хто нас виховував у дитинстві, частину ми отримали шляхом власного життєвого досвіду – через успіхи та невдачі, любов та відторгнення, мрії та зустрічі з реальністю. Ці життєво набуті знання та вміння допомагають кожному з нас, наскільки можливо, бути ефективним у стосунках, професійній діяльності, особистісному розвитку. Однак ніколи не можна стверджувати, що рівень психологічної культури людини є досконалим, довершеним. Адже змінюється саме життя, з'являються його нові обставини, змінюємося з віком і ми самі. Кожен життєвий етап, поворот, інколи навіть нюанс потребують від дорослої людини чутливості, уважності, здатності до усвідомлення, вміння приймати рішення, бути відповідальним, здатним до саморегуляції, до самозміни. У країнах з високим рівнем соціального розвитку вже сформовані й діють ефективні моделі психологічної просвіти дорослих, практичної психологічної допомоги населенню. В Україні доступність і варіативність психологічної допомоги стає все більш актуальною.

Особливої ваги для спільноти набувають психологічні знання та вміння в стресових, особливо в кризових, ситуаціях. Це стосується як напружених моментів в особистому житті людей, так і кризових етапів розвитку суспільства. Україна нині проходить у своєму історичному розвитку непростий етап державного становлення, що продукує складні, часом драматичні, соціально-економічні події, з якими більшості з нас раніше не доводилось зустрічатись. Все це супроводжується появою широкого спектру дистресових переживань у більшості людей – страху від втрати відчуття безпеки, тривоги від невизначеності термінів завершення соціального протистояння, невпевненості в майбутньому, приниження від падіння життєвого рівня та ін. До того ж з'явилися нові соціальні групи, які мають власні психологічні особливості – вимушені переселенці, люди з анексованих територій, постраждалі від військових дій та їх учасники й ін. Тому досить повсякденними вжитку стають слова «психологічна травма», «дистрес», «посттравматичний розлад», які

ще донедавна були лише в професійному лексиконі фахівців-психологів та лікарів-психіатрів. За цих обставин нагальною є потреба в психоедукації або психологічному навчанні дорослих. Мета такої психологічної просвіти – формування в населення адекватних науково-практичних уявлень про ті нові явища психічної сфери, з якими нині доводиться стикатись, навчання практичним способам самодіагностики стресових станів, стратегіям і засобам саморегуляції та профілактики негативних психічних наслідків дистресу.

В Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України здійснюється психологічне навчання дорослих на основі діяльності структурного підрозділу – Консультативно-тренінгового центру. Місією Центру є надання різних форм психологічної допомоги дорослим засобами практичної психології і педагогіки, а основними видами діяльності є: психологічна діагностика, корекція, реабілітація, а також профдіагностика, профконсультація та ін. Програми психоедукації для дорослих, які впроваджує Центр, будуються за принципом двохшаровості та містять інваріантну й варіативну складові. Перша може бути використана для просвіти широкої аудиторії, тоді як варіативна складова зорієнтована на специфіку соціальної чи професійної групи, для якої проводяться заняття.

Далі представимо навчальну програму психоедукаційного тренінгу, який було проведено в березні 2015 р. співробітниками Центру. Тренінгова програма була складена відповідно до запитів дорослої аудиторії, до якої увійшли педагоги та шкільні психологи. Основними цілями навчання стали: надання учасникам уявлення про специфіку та прояви переживання стресових, дистресових та травмуючих подій у сучасних соціальних умовах; розкриття психологічних механізмів екологічного переживання психотравми; формування уявлень про стратегії та зміст першої психологічної допомоги постраждалим від травмуючих подій та варіантів психологічної допомоги на більш пізніх етапах переживання травми; ознайомлення зі специфікою надання психологічної допомоги дітям, які пережили травмуючі події.

МЕТА: сприяти формуванню науково-психологічних уявлень про основні поняття щодо стресових реакцій у людей в умовах масових соціально-стресових явищ.

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: 40-60 хв.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: до 30 осіб.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ: інформація про стрес, стресові реакції та розлади у вигляді презентації; набір психологічних розвантажувальних вправ.

Важливо!

У процесі обговорення теми, що стосується складних негативних переживань людини, для профілактики актуалізації негативних емоційних станів в учасників тренінгу, в груповій роботі необхідно чергувати розгляд основного матеріалу з психологічними розвантажувальними вправами.

Варіативна частина: інформація щодо особливостей переживання стресу та травмуючої події дітьми різного віку, специфіка симптомів стресу у дітей.

МЕТА: розвивати вміння до дифенціації різних психологічних станів у людини та здатність до самодіагностики, формувати чіткі орієнтири щодо практико-орієнтованих стратегій і психологічних засобів, які використовують для психологічної допомоги залежно від ступеня психологічного травмування особи.

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: 40-60 хв.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: до 30 осіб.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ: шкала стресу (тест соціальної адаптації Холмса-Рея) у вигляді роздаткового матеріалу на кожного з учасників групи.

Важливо!

При виконанні цієї вправи важливо в інструкції попередити учасників про необхідність уникання детальної розповіді про власний травматичний досвід для профілактики вторинної травматизації.

Варіативна частина: орієнтування щодо правильної поведінки дорослого в стресовій чи травмуючій ситуації як фактору, що зменшує травматизацію дитячої психіки; особливості формування стресостійкості в дитячому віці.

Знайти тест соціальної адаптації Холмса-Рея можна, звернувшись за посиланням:

<http://therapy.irkutsk.ru/doc/srrs.pdf>

МЕТА: сформувати чіткі уявлення про принципи надання першої психологічної допомоги в ситуації гострого стресу

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: 30-40 хв.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: до 30 осіб.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ: інформація у вигляді презентації, опис стресових ситуацій, учасник(и) якої потребує першої психологічної допомоги.

Важливо!

Тут і надалі необхідно пам'ятати, що виконання практичних психологічних вправ, як правило, супроводжується появою різного спектру емоцій в учасників. Для забезпечення екологічності та психологічної безпеки наприкінці вправи необхідно проводити «коло відгуків» (для всіх учасників або за їх бажанням), де вони мають змогу усвідомити та висловити переживання і, таким чином, завершити його.

Методика «СТРЕС ТА ЙОГО НАСЛІДКИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕАЛЬНОСТІ»

(1 частина)

Процедура: На першому етапі учасникам необхідно опрацювати інформацію щодо того, які особливості сучасного українського суспільства становлять ризик розвитку психологічних порушень у людей, а саме: втрата безпеки; загроза національній ідентичності; невизначеність життєвих перспектив; дезорієнтація, втрата контролю над життям; значна динаміка соціальних подій; потреба використання значних психофізичних ресурсів тривалий час та ін.

Учасники ознайомлюються з основними робочими поняттями тренінгу: стрес, дистрес, стресова ситуація, гостра стресова реакція (ГСР), травмуюча подія, психологічна травма (два різновиди «т» і «Т» травми), посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), первинна і вторинна травматизація. Розглядається за допомогою ілюстрацій питання нейрофізіології стресу та травми.

Проводиться інформування щодо проявів (симптомів) дистресу, ГСР, ПТСР.

Методика «СТРЕС ТА ЙОГО НАСЛІДКИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕАЛЬНОСТІ»

(2 частина)

Процедура: На другому етапі проводиться практична вправа «Хто є хто?» для відпрацювання навички диференціальної діагностики. Для цього учасникам тренінгу пропонується розділитись на підгрупи по 4 особи в кожній. Інструкцією до вправи передбачено, що, використовуючи шкалу стресу, кожен з учасників підгрупи розповідає, з якими видами стресових ситуацій він зустрівся впродовж останнього року та які психофізіологічні та поведінкові симптоми цього стану в нього виявлялись. На виконання вправи відводиться 15 хвилин. Після цього підгрупа обирає 1 представника, який перед великою групою презентує результати роботи в малій групі. Групова дискусія «Як долати труднощі?»

На завершення цієї частини тренінгу розглядаються питання індивідуально-психологічних та вікових чинників, що забезпечують стресостійкість людини, а також практико-орієнтованих стратегій і психологічних засобів, що використовують для психологічної допомоги залежно від ступеня психологічного травмування особи. Розкривається поняття опрацювання та інтеграції травми, внутрішніх та зовнішніх ресурсів, які для цього потрібні.

Наступні вправи тренінгу спрямовані на практичне оволодіння психологічними засобами допомоги людям у різних стресових ситуаціях.

Методика «ПЕРША ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА»

На початку учасники знайомляться з поняття першої психологічної допомоги (ППД) як переліку екстрених заходів, спрямованих на зменшення первинного дистресу в постраждалих, спричиненого травматичними подіями; здійснюється розгляд ситуацій та показань до надання ППД; наводиться перелік основних завдань першої психологічної допомоги, характеристика її сильних сторін. Наводиться опис професійного та «фельдшерського» (побутового) рівнів надання психологічної допомоги.

Використовуючи ілюстрації, пояснюються техніки ППД.

Для полегшення сприймання й запам'ятовування матеріалу учасників знайомлять з мнемічною моделлю ППД, що ґрунтується на принципах 6 «П» (підійди, підтримай, пам'ятай про реальність, посприай, потурбуйся, передай).

У другій частині цієї едукативної методики учасники групи розподіляються на трійки, кожна з яких отримує опис змодельованої ситуації, в якій постраждалий потребує допомоги. У такий спосіб рольової гри відбувається практичне відпрацювання техніки першої психологічної допомоги учасниками тренінгу.

Наприкінці вправи проводять «коло емоційних відгуків» від виконання практичної вправи.

МЕТА: знайомство з тілесно-орієнтованими психотехніками подолання стресових станів; навчання технік релаксації, формування практичних навичок застосування цих технік.

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: 30-40 хв.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: до 30 осіб.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ: програвач з записами музичних композицій для релаксації.

Важливо!

Постраждалі в стані гострого стресу, дистресу чи ПТСР можуть мати низькі пороги чутливості, тому питання використання аудіозаписів для релаксації під час виконання тілесно-орієнтованих психотехнік необхідно з ними узгоджувати.

МЕТА: ознайомлення з принципами психологічної роботи та практичними психотехніками у випадках нав'язливих емоційних переживань (тривога, страхи, занепокоєння).

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: 60 хв.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: до 30 осіб.

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ: папір, фломастери, фарби; відео з психоедукаційним змістом «Емпатія та симпатія».

Важливо!

Для уникнення вторинної травматизації постраждалих окремо варто наголосити учасникам на тому, що не потрібно говорити постраждалій людині: «Я знаю, що ви відчуваєте», «Добре, що він помер миттєво», «Значить, надійшов час», «Давайте поговоримо про щось інше», «Добре, що ви самі вижили» тощо.

Методика «ВІДЧУЙ СВОЄ ТІЛО»

Тілесні психофізіологічні реакції як первинна реакція на стрес. Груповий мозковий штурм «Тілесні реакції на стрес та травму». Узагальнення груп симптомів (посилення серцебиття, прискорення дихання, відчуття слабкості, тремтіння тіла, пітливість, неконтрольовані рухи, ін.).

Демонстрація та відпрацювання тілесно-орієнтованих технік, що використовуються з метою стабілізації психофізіологічного стану людини за стресових обставин:

- Техніка «Парадоксальне розслаблення».
- Техніка «Контрольоване дихання».

Ці техніки, окрім послаблення симптомів дистресу, повертають постраждалим психологічний комфорт через повернення здатності самоконтролю, контролю свого стану та життя.

Знайомство з психотехнікою «Термометр емоцій».

Наприкінці розглядаються питання психогігієни сну як важливого чинника реабілітації постраждалих від травматичних подій.

Методика «ГЛЕЧИК ЕМОЦІЙ»

Симптоми повторного переживання події як наслідок психологічного травмування людини, яка постраждала. Найбільше людиною переживається втрата контролю над своїми емоціями, спогадами, поведінкою. Поняття психологічного тригера та його ролі у вторинній психологічній травматизації. На прикладі психоедукаційного мультфільму «Емпатія та симпатія» розкриваються особливості психологічної підтримки людини у стресовому чи постстресовому стані.

Учасникам наголошують на важливості підтримки, а інколи й створення внутрішніх ресурсів особистості, що знаходиться у важкому емоційному стані. Використовуючи стратегії цілеспрямованого позитивного фантазування, учасники під час роботи в підгрупах опановують психотехніки:

- «Безпечне місце» (варіанти «Місце зцілення», «Улюблене місце» та ін.);
- «Зустріч з внутрішнім наставником»;
- «Внутрішній сад» (варіанти «Потік світла», «Водоспад», «Дерево», ресурсна історія);
- «Намісто спогадів».

Наголошується, що важливим ресурсним моментом під час застосування цих психотехнік є залучення до перетворення образу у щось, що можна символічно взяти з собою: подарунок, дар (малюнок, намисто і т.п.). Після виконання вправи можна намалювати або іншим чином зобразити (з підручних матеріалів) ресурсні образи уяви, символічні дарунки. Зображення може бути й формою виконання психологічної вправи.

«Коло емоційних відгуків».

ЧАС ПРОВЕДЕННЯ: 45-60 хв.

КІЛЬКІСТЬ УЧАСНИКІВ: до 30 осіб

НЕОБХІДНІ МАТЕРІАЛИ: фрагмент художнього фільму «Брати» (США, 2011)

Варіативна частина: для педагогічної аудиторії та батьків варіативним змістом програми може бути інформація про специфіку нав'язливих травматичних спогадів у дітей (гра) та психологічних засобів допомоги дитині в подібних випадках (піщана терапія, ігрова терапія, ляльковий психологічний театр, малювання тощо).

Методика «ГОСПОДАР ДУМОК»

Учасникам демонструється фрагмент художнього фільму, де у головного героя виявляються різні форми фіксованих деструктивних реакцій як наслідок психологічного травмування (інтрузії, флешбеки та ін.). Розкриваються психологічні стратегії роботи з наслідками психотравматизації у когнітивній сфері, зокрема, техніки спрямованої уяви.

Далі учасники поділяються на підгрупи по 3 особи і відпрацьовують конкретні когнітивні техніки психологічної допомоги при інтрузіях, флешбеках, важких сновидіннях та ін.

Зокрема, учасники опановують психотехніку роботи з нав'язливими спогадами «Екран» та знайомляться з іншими варіантами подібних вправ (оправлення в рамку, позитивні контрзображення, приховування образу, вимкнення тощо).

Розгляд аналогових технік роботи зі слуховими, нюховими, кінестетичними нав'язливими образами).

ЕДУКАТОРСЬКИЙ КУРС ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ З УКРАЇНИ

Ольга Баніт,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник відділу андрагогіки ІПООД НАПН України

Навчання протягом усього життя – девіз сьогодення

Навчання дорослих є актуальною проблемою сьогодення як в Україні, так і за кордоном. Сучасний світ так динамічно змінюється, що кожна людина незалежно від віку мусить постійно вчитися, оволодівати новими вміннями, набувати нових навичок, підвищувати свою кваліфікацію. Особливо це важливо для вчителів, які покликані готувати учнів, орієнтуючись на технології вже завтрашнього дня. Крім того, вчителі мають учитись один в одного, переймаючи передовий досвід, вміти вчити інших.

Можливості для навчання завжди є

В умовах міжнародної культурно-освітньої інтеграції реалізовується чимало проектів для підвищення кваліфікації вчителів. Один з таких проектів «Едукаторський курс для вчителів польської мови з України» проходив з 18 червня по 11 липня цього року у Варшаві під егідою Міністерства національної освіти Польщі та фонду «Свобода та демократія» (Fundacja Wolność i Demokracja). Мета курсу – ознайомлення групи українських учителів з сучасними теоріями і знаннями про специфіку навчання дорослих і підготовку їх до використання цих знань у практичній діяльності.

Для навчання були запрошені вчителі польської мови загальноосвітніх та суботньо-недільних шкіл, викладачі вищих навчальних закладів, студенти, які здобувають другу вищу освіту (польська мова та література), очільники польських товариств з різних міст України.

Навчився сам – навчи іншого

Проект реалізовувався під керівництвом групи професійних тренерів, серед яких – Анджей Пері (педагог з багаторічним досвідом навчання дорослих, працював у Міністерстві національної освіти, в Центральному інституті підвищення кваліфікації вчителів, тренер програми ASET (Accreditation Syndicate for Education and Training), експерт багатьох програм, організованих у рамках системи фондів ЄС, співавтор доповіді «Якість освіти в Україні 2015»), Сесілія Мірела Наврот (педагог, експерт, викладач; має сертифікат ASET, тренер дорослих, автор програм розвитку освітніх установ), Софія Домарацька-Гроховальська (соціальний психолог, тренер і коуч, спеціалізується на питаннях роботи з дорослими в психології змін/мотивації та особистісного розвитку; автор і співавтор численних наукових публікацій і досліджень з проблем навчання дорослих; серед її клієнтів – співробітники системи освіти, співробітники міністерства закордонних справ, охорони здоров'я), Марта Волосевич (викладач англійської та французької мов, перекладач, тренер і експерт у галузі мовної освіти, працює в Центрі передового досвіду і неперервного навчання «Партнер»).

Здатність дорослих змінюватися

Програма курсу охоплювала 6 модулів.

Модуль 1 присвячений ознайомленню з категорією дорослих учнів. Цікавим було обговорення специфіки навчання дорослих, психічних і фізіологічних особливостей дорослих учнів, мотивів їхнього навчання, сучасних теорій навчання, стилів викладання. Учасникам

було запропоновано тест на визначення свого стилю викладання. Провідною умовою успішного навчання є готовність до змін; зміни постійно відбуваються в природі, в суспільстві, в житті кожної людини. Це нелегкий процес, оскільки змушує людину відходити від усталених способів діяльності й шукати нові. Людина почувається на перших порах некомпетентною, їй некомфортно, її переслідує страх зробити помилку, бути висміяною.

Одним із головних принципів навчання дорослих є створення умов, де б кожен розумів, що помилки – це сходинки до успіху, і чим більше їх буде зроблено, тим більшого успіху досягнеш. Відчуття безпеки і впевненості завдяки підтримці тренерів допомогли учасникам подолати бар'єри страху й успішно просуватися далі.

Психологія людських взаємостосунків

Модуль 2 мав назву «Ефективний едукатор (педагог, який працює з дорослими) чи психологічні навички в роботі едукатора». Під керівництвом Софії Домарацької-Гроховальської учасники оволодівали психологічними навичками, що пов'язані з розвитком майстерності міжособистісних комунікацій, налагодженням контактів з іншими людьми, зворотнього зв'язку, вирішення конфліктів, створення професійної презентації; формували здатність розпізнавати симптоми і причини стресу, розробляли методи боротьби зі стресом, виробляли впевненість у собі, навчалися ставити цілі та планувати власний розвиток. У процесі інтерактивного спілкування в парах і групах відбувалася підготовка учасників до ефективного використання консультацій та порад. Софія Домарацька доповнила й розширила набуті в першому модулі знання про ставлення дорослих до змін, запропонувавши 8 кроків до їх упровадження.

Навчання відбувалося за допомогою інтерактивних форм: робота в парах, у групах. Учасники мали змогу познайомитися й краще зрозуміти один одного за допомогою вправ-криголамів «Подолання морозива», «Інтеграція», «Веселю», представлення себе і один одного.

Зазвичай, на початку роботи, під час знайомства кожен учасник заклопотаний тим, щоб правильно зрозуміти й виконати вправу, тому не завжди зорієнтований на інших колег з метою їх запам'ятовування. Тренери врахували такий психологічний стан і підібрали відповідний комплекс вправ.

Пізнання один одного відбувалося не лише на початку роботи, а й в усі подальші дні. Наприклад, під час

розминки проводили таку вправу. Учасники сидять у колі. Стільців на один менше, ніж учасників, тому хтось завжди виявляється всередині кола. Розпочинає тренер: «Поміняйтеся місцями ті, хто, як і я, має вдома собаку», (чи «хто, як і я, має блакитні очі», «хто, як і я, має дві доньки» тощо). У процесі руху тренер займає чиєсь місце, а наступний учасник виходить на середину кола і продовжує гру.

Доречним було зауваження тренера, що учасників не «ділять» на групи, учасники «об'єднуються» у групи. Це об'єднання відбувалося за допомогою різних вправ: прямий і зворотний відлік, малювання, ритми, кольорові стікери з нумерацією. Для виконання інших завдань учасники об'єднувалися за критерієм подібних характеристик або переваг, наприклад, за знаками зодіаку, місяцями народження, або любителі кіно, пісень, тощо. Другий спосіб сприяє легшому і швидшому знайомству між собою.

Можливість реалізуватися в проектах

Модуль 3 мав на меті навчити учасників писати освітні проекти. На перший погляд здається, що підготувати проект легко і просто: потрібно визначитися, що маємо робити (тема), для чого ця діяльність потрібна (ціль), яким чином вона має відбуватися (програма), коли і де (час і місце), хто має цей проект реалізовувати (організатори, учасники), за допомогою яких засобів та скільки потрібно коштів.

Команда учасників була розподілена на 4 групи і кожна група розробляла власний проект. Розроблені в групах проекти виносили на обговорення, доповнювали, вдосконалювали. На завершальному етапі роботи команда оцінювала кожний проект за допомогою експертної анкети та визначала, який з проектів переміг у конкурсі. Це дало змогу кожному учаснику побувати як у ролі розробника проекту, так і в ролі експерта й журі конкурсу. Після завершення модуля кожній команді була надана можливість доопрацювати власний проект.

Таким чином, у результаті активної й плідної роботи обох команд під керівництвом тренера Роберта Осецькі було створено 8 реальних проектів, які кожний з учасників може реалізувати, адаптувавши їх до місцевих умов. Серед цих проектів були розроблені екскурсії та подорожі, конференції та шкільні заходи, візні навчання груп учителів та навчання пенсіонерів комп'ютерної грамотності (Е-емерит).

Грамотність на щодень

Модуль 4 з удосконалення польської мови проводила Марта Волосевич. Актуальною проблемою кожної мови є правильність і доречність уживання того чи іншого стилю. Передусім, Марта звернула увагу присутніх на культуру мови та мовлення, продемонструвала таблицю слів і словосполучень, які неправильно вживають інколи й самі носії мови, наголосила на правильних варіантах. Далі тренер організувала роботу так, щоб учасники

практично могли засвоїти особливості офіційно-ділового стилю польської мови. Обєднавшись у групи, команда працювала над підготовкою резюме та мотиваційного листа, в парах готували офіційні листи та e-mail, оформляли оголошення, запрошення й вітання, писали заяви, звіти, прохання, пояснення тощо.

Робота в групі –

для роботи з групою

Модуль 5 був зорієнтований на питаннях роботи з групою: група та її розвиток, ролі в групі, конфлікти та шляхи їх вирішення, етапи розвитку команди. Професійний тренер Сесілія Мірела Наврот ознайомила учасників з базовими знаннями про роль групи, її функції, динаміку розвитку. Далі всі разом за допомогою анкет, тестів та практичних вправ проводили діагностику потреби особистості та групи, аналізували групові процеси та визначали їх етапи, розробляли здатність конструктивно реагувати на конфлікти, які виникають у групі, ефективно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях, змінюючи свою поведінку залежно від того, як складаються обставини. Метою цього модуля було підготувати учасників до роботи з групою дорослих, виробити в них уміння використовувати групову динаміку в навчально-виховній роботі для планування та виконання професійних завдань.

Група формується поступово, проходить свій життєвий цикл і перетворюється в команду. Перший етап – це формування команди. Він має настрій медового місяця, характеризується перебільшеною ввічливістю, ентузіазмом, зацікавленням ставленням учасників один до одного, проявом невеликих досягнень. На другому етапі команда перебуває в стані фазового розвитку, який називають дозріванням; він орієнтований на поділ ролей. Учасники починають проявляти себе. У процесі налагодження командної співпраці можуть відбуватися різноманітні непорозуміння, гарячі дискусії й дебати, навіть конфлікти. На цьому етапі випробовуються різні методи співпраці, з'являються перші командні досягнення. Третій етап – нормалізація команди. Він характеризується взаємною довірою, робочою атмосферою, концентрацією уваги на обговоренні завдань і досягненні цілей. Четвертий, останній етап, називають завершенням циклу. Команда зосереджена на підведенні підсумків, на обговоренні подальшої співпраці, плануванні нових заходів. Учасники, котрі за цей період здружилися і поріднилися, розуміли, що доводиться розставатися. З почуттям задоволення від спільної роботи і водночас почуттям суму проходить прощальне святкування і від'їзд.

Цей модуль реалізовували на завершальній стадії курсу, тому учасники мали змогу побачити весь процес на власному прикладі. Запрошених 30 осіб з першого ж дня було розподілено на 2 команди по 15 осіб. Під час реалізації модуля учасники, об'єднані у різні групи, проводили рятункову компанію людей, яких віднесло на крижині, організовували подорожі в Сибір, на тропічні острови, в Центральну Америку (штат Майя) і навіть розігрували судовий процес. Нестандартною виявилася вправа «Подорож до Парижу», де кожній групі було роздано часткову інформацію, і для того, щоб виконати завдання, підгрупи мали об'єднатися в одну команду.

Створена Мірелою легка і невимушена атмосфера, увага та піклування про кожного учасника, сприятливе середовище для навчання на цих заняттях сприяли відкритому спілкуванню, обміну досвідом, удосконаленню мови.

Радували учасників щоденні сюрпризи: в розпал жару безпосередньо на занятті несподіваний і приємний сюрприз організував Анджей Пері, пригостивши всіх смачним морозивом.

У процесі роботи учасники мали можливість побувати в різних ролях. Анкетування, запропоноване тренером, остаточно підтвердило роль кожного. У команді виявилися дипломати, здатні коректно зняти напруження, художники – натури творчі й оригінальні, мудреці, в діяльності яких прослідковується логіка, послідовність і знання справи, репортери, які ніколи не втомлюються й завжди першим повідомляють про хід виконання завдання, радники, які забезпечують комфорт, готові в будь-який час прийти на допомогу іншим, містики, які переносять присутніх в інший вимір, додають трохи таємниці, чарівності й елегантності, а також лідери, здатні працювати масштабно, з ентузіазмом, сміливо братися за виконання непростих завдань. Проведене на завершення анкетування підтвердило найвищий етап розвитку команди, який називається «хор».

В останній день роботи над цим модулем учасникам було запропоновано завдання розробити та презентувати сценарій заходу з певною групою дорослих. У результаті активної і плідної роботи в парах і групах було винесено на обговорення 5 цікавих сценаріїв занять з таких актуальних тем, як використання активних методів у навчанні дорослих, ігри та забави, поведінка в колективі, вирішення конфліктів, професійне вигорання тощо.

Завершили модуль анекдотуванням, яке дозволило кожному учаснику визначитися, до якого з шести типів едукаторів він тяжіє.

Обговорення стратегії

Модуль 6 охоплював питання щодо інституційної компетентності в роботі едукатора: система освіти Польщі, особливості функціонування та істотні риси української системи освіти, сучасні тенденції в управлінні освітою, управління освітніми проектами, важливі характеристики, умови й тенденції системи підготовки вчителів, роль едукатора в поліпшенні цієї системи, а також основні цілі й завдання польської освіти в Україні. Мета занять – підготувати учасників курсу до співпраці й налагодження контактів з установами та організаціями. На завершення учасники спільно з тренерами розробляли стратегію розвитку польської освіти в Україні.

Після кожного модулю проводили анкетування та відкриту дискусію щодо ступеня досягнення запланованих цілей, узагальнювали знання, набуті навички, визначали рівень задоволеності очікувань і потреб учасників. В останній день занять вся група спільно працювала над оцінюванням пройденого курсу за циклом Колба.

Учасники узагальнювали отриманий досвід (1 етап циклу Колба), аналізували, що вдалося, вирішували, над чим ще потрібно попрацювати (2 етап), виявляли, які знання отримали, а яких вони потребують для того, щоб ефективно працювати з дорослими (3 етап), планували, як будуть застосовувати отримані знання у своїй професійній діяльності (4 етап). Результати роботи кожної з 4 підгруп за кожним з етапів Колба фіксували на листках ватману і презентували на загальному обговоренні.

Крім стаціонарних занять, учасники курсу едукаторського відвідали Варшавський центр інновацій в освіті (WCIES – Warszawskie centrum innowacji edukacyjno-społecznych i szkolen). Методисти центру Барбара Плоцінська та Єва Павліц Рафаловська працювали з двома групами українських учителів над методикою навчання польської мови, навчали підбирати та адаптувати методичний матеріал до уроків.

Спільно з директором WCIES Аркадієм Вальчаком і методистом Ізабелю Вітчак учасники розробляли позакласні заходи. Завдяки активній роботі в компактних групах по 6 осіб було детально розроблено й проаналізовано 5 сценаріїв заходів, які учасники можуть провести в своїх школах.

Окрім навчання

Крім навчальних занять, для учасників курсу проводили екскурсії Варшавою під керівництвом Роберта Осецькі і Роберта Чижевські. Марта Волосевич запропонувала прогулянку нічною Варшавою, а Мірела Наврот організувала екскурсію у вищу школу косметології. Незабутнім став для учасників похід у кінозал торгово-розважального центру «Аркадія», організований Мірелою. Надзвичайно вразив усіх і зворушив до сліз французький фільм «Порозуміємось без слів». Справжнім відпочинком був також пікнік на природі. Дружно й весело, з тортами й подарунками (це ще один приємний сюрприз від організаторів) святкували дні народження. У вихідні учасники самостійно відвідували музеї парки, побували в зоопарку, в експериментальному центрі Коперника, на оглядовій площадці в бібліотеці Варшавського університету і на музичному фестивалі.

У рамках проекту організатори курсу виділили кошти для придбання методичної літератури. Однак, справжнім апогеєм для учасників стало повідомлення, що вони мають можливість безкоштовно вибрати необхідні для професійної діяльності книги. Звичайно ж, учителі на хвилі захоплення набрали їх стільки, що постало питання: як відправити цей вантаж додому. І тут теж чекала приємна несподіванка: організатори курсу прийшли на допомогу, закупили коробки для пакування і відправили книги Новою поштою. Усі матеріали курсу в повному обсязі, результати роботи в групах, списки літератури учасники отримали на електронних носіях.

Підсумки та очікування

Наступні модулі, пов'язані з практичним застосуванням отриманих знань, будуть проведені у вересні. Учасники і тренери знову зберуться у Львові, де обговорюватимуться питання щодо планування та проведення самостійної практики, розробки і проведення власних навчальних заходів. Підсумковий іспит буде проведено через місяць після практики у Львові.

За результатами едукаторського курсу тренери очікують, що учасники зможуть не лише якісно готувати плани уроків і навчальних заходів, підбирати вдалі навчальні матеріали, проводити навчання вчителів, використовувати активні та інтерактивні форми роботи, на їх глибоке переконання цей курс сприяв підготовці професійних тренерів, здатних змінити школу і процес підвищення кваліфікації викладацького складу.

Матеріали та фоторепортаж про курс едукаторський для українських учителів у Варшаві з 18 червня по 11 липня висвітлено на сторінці facebook:

<https://www.facebook.com/pages/Kurs-Edukatorski-Warszawa>

ОСВІТНІЙ ВІЗИТ ДО ЕСТОНІЇ: ДОСВІД, ІННОВАЦІЇ, СПІВРОБІТНИЦТВО

Ігор Смагін,

Ректор Житомирського інституту післядипломної педагогічної освіти

За останні декілька років переважно з середовища міністерських працівників, від представників педагогічної спільноти, активних представників громадськості чуємо пропозиції радикальної трансформації чинної системи педагогічної «післядипломки». Активно висвітлюються її негативні прояви і недоліки та лунають заклики до «європеїзації» цієї сфери професійної діяльності.

Загалом, погоджуючись з твердженням щодо необхідності змін і реформ, дозволю собі не погодитися з емоційним радикалізмом в оцінці діяльності «післядипломки», оскільки поки ніхто не вивів чітку формулу для оцінювання якості й результативності роботи закладів і фахівців, які працюють у чинній системі освіти. А «середня температура по палаті» в оцінці діяльності значної кількості професіоналів та інституцій є упередженою, необ'єктивною та образливою для ентузіастів своєї справи, яких у зазначеній сфері діяльності переважна більшість.

Регіональні заклади педагогічної «післядипломки», які поки є монополістами у цьому виді діяльності серед більшості областей України, вимушено відповідають за наслідки, спричинені постійним недофінансуванням освіти, її бюрократизованістю, відсутністю чітких правил гри на цьому полі та виваженої науково-методичної координації діяльності закладів післядипломної освіти в межах України.

На мою думку, у післядипломній педагогічній освіті абсолютної децентралізації бути не може, оскільки всі освітяни працюють за єдиними державними освітніми стандартами, затвердженими державними програмами, використовують навчальну літературу «освячену» профільним Міністерством, педагоги проходять уніфіковану, за вимогами для всіх, атестацію, робота здійснюється за бюджетні кошти, що передбачає наявність контролю тощо. Тому потрібно знаходити оптимум між бажаною децентралізацією і вимушеною централізацією в організації діяльності післядипломної педагогічної освіти.

У 2014 році українське представництво DWV International організувало для представників вітчизняної формальної і неформальної освіти тижневий тренінг з питань методики навчання дорослих, який проводили естонські фахівці – Р. Валгмаа і Е. Нимм, котрі одночасно представляють і академічні андрагогічні школи Таллінського і Тартуського університетів і громадську організацію, що вже багато років працює в галузі освіти дорослих, є відомою не лише в Естонії, а й за її межами.

Подорож до Естонії відбулася з 23 по 29 березня 2015 року в рамках проекту «Посилення професійних навичок андрагогів України в навчанні дорослих», що здійснювався за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Естонії та Представництва в Україні Інституту міжнародного співробітництва Асоціації народних університетів Німеччини (DWV-International). Головна мета подорожі полягала в ознайомленні з систе-

мою підготовки андрагогів в Естонії та мультиплікації отриманих знань і досвіду у сфері підготовки педагогічних кадрів для роботи з дорослими,

Українська група – 13 «формалів» і «неформалів», які одночасно є і провайдерами освітніх послуг для дорослих, і тими, хто намагається здійснювати позитивні впливи на освітні процеси в Україні через інституції громадянського суспільства та практичну освітню діяльність. У складі української делегації були представники академічної спільноти, неформальний сектор освіти був представлений громадськими організаціями зі Львова, Полтави та Вінниці, які надають освітні послуги для дорослих.

З першого дня поїздки програма була насичена зустрічами, дискусіями, емпіричними дослідженнями, презентаціями досягнень, а також подорожами по країні з переїздами з Талліна в Йихві, північно-східний центр повіту Іда-Вірумаа, а потім – у Тарту, друге за величиною місто Естонії з класичним національним університетом, заснованим у 1632 році.

Аналіз досвіду підготовки фахівців-андрагогів саме Естонії вказує на ефективність соціального діалогу всіх стейкхолдерів у вирішенні проблем розвитку системи освіти дорослих взагалі, і підготовки висококваліфікованих педагогічних кадрів для роботи з дорослим учнем зокрема. Важливо, що освіта дорослих в Естонії представлена мережею навчальних закладів, деякі з яких встигли відвідати учасники поїздки, такі як: Талліннський національний університет з кафедрою андрагогіки, науковий центр «Ахаа» і народний університет в Тарту, в якому пропонуються 327 курсів, а річний оборот якого складає 500, 000 євро (з них 93% – оплачують самі учні, 7% – дотація муніципалітету), навчальний центр Керсти Вилу, центр професійної освіти Іда-Вірумаа, центр популярної освіти в Люллемяе.

Під час зустрічі у Міністерстві освіти і науки Естонії українських колег познайомили з нормативно-правовими аспектами організації освіти дорослих та визнання освітніх досягнень дорослих учнів, розкрили основні положення Закону «Про освіту дорослих», прийнятий в Естонії ще в 1993 році (актуальність і постійна увага до сфери освіти підтверджується постійним актуальним

станом Закону, остання редакція якого вступила в силу в 2015 році). З 2014 року уряд Естонії ухвалив рішення про створення на базі професійних кваліфікацій «системи координації розробки умінь», які здобуваються людиною протягом життя, тобто під час професійного навчання, на робочому місці та під час самостійно набутої інформальної освіти. В Україні Національна рамка кваліфікації прийнята у 2011 році, однак механізмів визнання освітніх результатів, отриманих у продовж життя, на сьогодні не розроблено.

Який «сухий залишок» я привіз в Україну.

По-перше, необхідність збереження й покращення наукового супроводу роботи з педагогами. В Естонії цей супровід здійснюють переважно кафедри і центри Талліннського і Тартуського університетів.

Сьогодні кафедра андрагогіки Талліннського університету (завідувач професор Лариса Йогі), науково-методичні центри обох названих університетів займаються тією науково-методичною роботою, якою в Україні займаються в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України, Університеті менеджменту освіти НАПН України, кафедрах і центрах обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Отже, заклики до ліквідації наукових і науково-методичних установ в Україні як таких, що не «вписуються» в європейський досвід, необгрунтовані. Завдання полягає в необхідності спрямування науково-пошукової діяльності цих інституцій у більш практичне русло з урахуванням того, що освіта дорослих повинна функціонувати не лише на формальному рівні.

По-друге, для організаторів формальної освіти дорослих стало зрозумілим, що зміст і методика навчального процесу напругу залежать від матеріально-технічного забезпечення. Обладнання і оснащення Центру інновацій в освіті Талліннського національного університету показало, що в таких умовах навчання може бути виключно інтерактивне і діяльнісне – класична лекція буде організаційно й методично недоречною. Крім того, вивчення досвіду застосування естонськими колегами сучасних ІКТ-технологій показало справжню ефективність дистанційної освіти, що надає можливість навіть в умовах віддаленого домогосподарства мати спілкування з найкращими фахівцями-експертами в певних галузях знань і діяльності.

По-третє, важливо налагодити співпрацю між інституціями формальної і неформальної освіти дорослих, де з різних питань кожний заклад може бути своєрідним ресурсним центром для поширення напрацьованого досвіду. Українські заклади післядипломної педагогічної освіти мають значний досвід у підготовці освітніх програм, науково-методичних видань, організації активного обміну досвідом, дистанційного навчання, що є особливо актуальним у контексті освіти дорослих.

Отже, навчальна поїздка, організована DWI International в Україні спільно з Естонською Стороною, стала професійно корисним і вельми пізнавальним заходом для представників формального сектору освіти дорослих в Україні, зокрема для мене як для представника післядипломної педагогічної освіти. Ми отримали новий імпульс для виваженого та ефективного реформування галузі педагогічної «післядипломки».

КНИЖКОВА
ПОЛИЦЯ

Освіта дорослих : термінологічний словник / Лариса Лук'янова, Олена Аніщенко. – К.; Ніжин : Видавець Лисенко М.М., 2014. – 125 с.

Актуальність створення цього довідкового видання зумовлена необхідністю розвитку освіти дорослих в Україні, її науково-педагогічного забезпечення, а також недостатньою розробленістю науково-термінологічного апарату андрагогіки, не адаптованістю тлумачень наявних терміносполук у галузі освіти дорослих у контексті вітчизняного наукознавства як галузі досліджень, що вивчає закономірності функціонування і розвитку науки, структуру і динаміку наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами й сферами матеріального і духовного життя суспільства.

У термінологічному словнику, який є між-дисциплінарним, запропоновано терміносистеми, терміносполуки, терміни і поняття з андрагогіки, психології, філософії, соціології, медицини та ін. Особливу увагу приділено поняттєво-термінологічному апарату проблеми формальної, неформальної, інформальної освіти дорослих, дистанційної освіти, післядипломного навчання, освіти людей третього віку, технологіям навчання дорослих, науково-термінологічному апарату андрагогіки.

Словник розрахований на широке коло читачів – науковців, педагогів-практиків, представників громадських організацій, фахівців у галузі професійної освіти, освіти дорослих, а також студентів ВНЗ різних рівнів акредитації як навчальний посібник при вивченні психолого-педагогічних, суспільних дисциплін.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА НА КОРИСТЬ СУСПІЛЬСТВА

Лариса Лук'янова,
Доктор пед. наук, професор,
Директор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України

Нині у розвинених країнах світу неформальна освіта перетворилася у впливову й самостійну ланку національної системи освіти. Сміливі прогнози дозволяють припустити, що через кілька десятиріч років неформальна освіта стане домінуючою у системі освіти впродовж життя. Це актуалізує проблему підтвердження її визнання результатів неформальної та інформальної освіти, розробку прозорих та зрозумілих механізмів їх оцінювання як у світовому, так і в європейському контексті, що є дуже важливим для врахування і використання набутих людиною компетентностей.

У Німеччині тих, хто не здобув шкільного атестату, відправляють не у двірники, а у Францію, по міжкультурному обміну, оскільки німецька влада активно фінансує неформальну освіту!

Демонстрація ролі та можливостей неформальної освіти на користь суспільства стала провідною метою п'ятого ювілейного Фестивалю неформальної освіти, який відбувся 5-6 грудня 2014 року в Мінському міжнародному освітньому центрі імені Й. Пау.

Організаторами Фестивалю виступили Асоціація додаткової освіти просвітництва, Білорусько-німецьке спільне підприємство «Мінський міжнародний освітній центр імені Йоханеса Пау» та Представництво зареєстрованого товариства «Deutscher Volkshochschul-Verband e.V.» (Федеративн Республіка Німеччина) в Республіці Білорусь.

У фестивалі взяли участь представники 60 громадських, комерційних та державних освітніх і просвітницьких організацій і установ – це понад 250 учасників, які приїхали з різних куточків Білорусі, а також із Німеччини, Швеції, Ізраїлю, Грузії, Киргизстану, Латвії, Молдови, Узбекистану.

Від України для участі у Фестивалю були запрошені академік-секретар відділення професійної освіти і освіти дорослих Національної академії педагогічних наук України Н.Г. Нічкало і завідувач відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України професор Л.Б. Лук'янова.

Не дивно, що Фестиваль неформальної освіти було зорганізовано неформально і нетрадиційно. У перший день замість традиційного пленарного засідання відбулася панельна дискусія «Неформальна освіта на користь суспільства: ключові тенденції і перспективи розвитку». Головними діючими особами були запрошені білоруські та міжнародні експерти – проректор з навчальної роботи Державної освітньої установи «Академія післядипломної освіти» Ірина Дзюба, директор Інституту неформальної освіти Діма Зіцер з Ізраїлю, виконавчий директор Земельної асоціації Мекленбург Передня Померанія «Arbeitsund Leben» Хайке Дойль та ін.

Тенденції розвитку неформальної освіти, визначення її ролі в системі неперервної освіти впродовж життя, доцільність сертифікації неформальної освіти та шляхи визнання її результатів – проблеми обговорення впродовж дискусії. Окрім того під час дискусії експерти доводили, що неформальна освіта є невід'ємною складовою освіти впродовж життя, нині її прийнято розглядати не стільки як альтернативу,

скільки як доповнення та продовження діючих освітніх «формальних» систем. Це ланка єдиного ланцюга неперервної освіти та розвитку людини впродовж життя, складна соціально-педагогічна поліфункціональна система, спрямована на задоволення фундаментальних потреб людини в освіті, культурі, саморозвитку, самореалізації власних сутнісних сил. Саме у неформальній освіті можуть бути реалізовані зміст, форми і методи, які за певних обставин не набули впровадження у формальній освіті, оскільки тут відсутні нормативні вимоги до освітнього середовища; суб'єкти навчання мають певний життєвий й професійний досвід, сформований тип соціальної поведінки, а форми і методи навчання гнучкі, що обумовлює реалізацію їх індивідуальних освітніх потреб.

Своє ставлення щодо думки експертів – підтримати або ж не погодитися – учасники могли виявити миттєво, піднявши карточку відповідного кольору.

Другий день фестивалю було організовано у тематичних секціях, роботу яких було спрямовано на розгляд актуальних питань розвитку неформальної освіти. Зокрема, проблема пам'яті в неформальній освіті; внесок НФО у сталій розвиток; взаємодія провайдерів неформальної освіти і ЗМІ та ін.

Другий фестивальний день був надзвичайно «інтерактивним». Учасники брали участь в організації і проведенні майстер-класів, тренінгів, презентацій (загалом їх відбулося понад 60). Усі бажаючі змогли з'ясувати, що це таке іппо- і клоунотерапія, навчитися правильно мріяти, а також ознайомитися з досвідом тата – організатора альтернативного навчання трьох своїх дітей та побачити і почути багато інших цікавих речей.

У цей день відбувся круглий стіл з обговорення проекту закону «Про суспільно-корисну діяльність».

Протягом усього фестивалю діяла виставка організацій та навчаючих програм, в якій взяли участь представники з України.

За результатами роботи Фестивалю було прийнято проект резолюції, де було визначено провідні тенденції та окреслено шляхи розвитку неформальної освіти.

Завершення Фестивалю відбулося феєрично! Підвели підсумки й нагородили переможців конкурсу «Подія року». На конкурс подавалося 47 проектів. Відбір кращих здійснювався у два етапи, а у фінал потрапили 15 конкурсних робіт, з яких журі вибрало 5 кращих. На думку журі найбільш помітними подіями року стали «Курси білоруської мови «Мова ново»»; «Університет Золотого віку»; Проект «Університет третього віку: нові шанси для соціального включення»; Фестиваль екологічної творчості і розвитку для дітей «Зелений-weekend»; Дистанційні курси для людей з обмеженими можливостями «Інтернет – бар'єрів немає».

З першої миті відкриття Фестивалю було проголошено, що вже почався відлік часу й підготовка до наступного VI Фестивалю неформальної освіти.

Голова Ради Асоціації додаткової освіти і просвітництва Білорусі Дмитро Карпівич у своєму виступі сказав, що 10 років тому в Білорусі неформальною освітою займалися 10 осіб, а нині ця сфера вже економічно помітна.

Сподіваємося, що Україні не прийдеться так довго чекати таких результатів!

Olena Anischenko

TEACHING ADULTS: NOTES FROM REGIONAL SUMMER ACADEMY OF EASTERN PARTNERSHIP

The author tells us about an important event in the field of adult education in Ukraine, in particular, the Regional Summer Academy for representatives of the Eastern Partnership, held in June this year. It was the fourth project, organized by the initiative and financial support of DVV International in Ukraine. The work of the Academy was directed to peculiarities of preparing specialists for adult education.

Irina Bagach

EDUCATION CENTERS FOR SENIOR ADULTS IN GERMANY AND POLAND

The author proves that the education of people of the Third Age was a significant element of lifelong education in many countries, justifies the feasibility study of older people and presents the particular organization of training seniors in the Federal Republic of Germany and Poland.

Miroslava Bahrinets

ADULT EDUCATION RURAL CENTERS IN LVIV REGION

The author highlights the idea of forming rural adult education centers. Contents of the activity and the opportunities of educational organizations presented through the experience of rural adult education centers in Skolivski district, Lviv region. The main purpose of the network of rural adult education centers is to provide open access to information, resources and innovative educational practices in the field of adult education at the regional and national levels.

Olga Banit

EDUCATOR COURSE FOR TEACHERS FROM UKRAINE

The author highlights of her own experience in the international project "Educator course for teachers of Polish from Ukraine" held from June 18 to July 11 this year in Warsaw under the supervision of the Ministry of National Education of Poland and Fund "Freedom and Democracy".

Roman Drozd

ADULT EDUCATION IN PRISONS – THE BEGINNING OF PRISON REFORM IN UKRAINE

The author presents a program of re-socialization and preparation of prisoners for release. The purpose of the program is reducing the number of recidivism and providing opportunities for ex-convicts to adapt successfully to modern conditions. The example of the experience of such work has been taken from Poltava region.

Natalia Kosik

STRENGTHENING CIVIL SOCIETY THROUGH LIFELONG ADULT EDUCATION

The author presents a "Strategy of development of adult education in Yavoriv district in 2014-2020" in the framework of the 2014. "Adult Education for Development: Creating a network of Adult Education in Yavoriv district of Lvivskaya Region on the basis of libraries and houses of culture (cultural centers)."

Lyudmila Kushch

ETHNIC AND CULTURAL FESTIVALS: THE MODERN CITY BUSINESS CARD

The author talks about the project "Cossack guard" at the Boryspil Lyceum "Design Education" and ethno-cultural festival, which is not the first time conducted within this project.

Valentin Molodychenko

LIFELONG EDUCATION – A REALITY AVAILABLE TO ALL

The article highlights The Scientific And Methodological Center Of Adult Education, established on the basis of MELITOPOL BOHDAN KHMELNYTSKYI STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY. It aims to conduct basic and applied research on the problems of education of various categories of adults in the context of socio-economic processes taking place in Ukraine, as well as increasing adult training efficiency and implementation of research results into practice.

Olena Ohienko Natalia Terekhin

PUBLIC SCHOOL "HIGHLANDER" IN THE US, THE OPPORTUNITY TO DEVELOP INDIVIDUALITY AND SOCIETY

The article presents the experience of the United States for the establishment of higher public schools as centers of formation and development of democracy. Their purpose is to make possible self-realization and self-identity of a person.

Zinaida Stanovskyykh

PSYCHOLOGICAL ASSISTANCE TO ADULTS IN STRESSFUL SITUATIONS IN TODAY UKRAINIAN REALITY

(Psycho educational training for adults).

Natalia Shchepilova

PODILSKY PUBLIC UNIVERSITY OF CULTURE IS AT THE PROTECTION OF CULTURAL AND EDUCATIONAL HERITAGE OF LITYNSCHYNY

The author highlights PODILSKY PUBLIC UNIVERSITY OF CULTURE – public, non-profit cultural and educational organization in the urban village Litin of Vinnytsia region. It functions as an integrated interdisciplinary cultural center of public and scientific self-education for adults, youth and children.

МІЖНАРОДНІ ДНІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ НА ЛЬВІВЩИНІ

5 - 10 ЖОВТНЯ 2015

ПРОГРАМА

Прес-конференція

"Освіта дорослих як суспільна потреба в Україні"

21 вересня / 12:00 - 13:00

Місце: Укрінформ, вул. Богдана Хмельницького 8/16, Київ

...

Прес-конференція

"Міжнародні дні освіти дорослих на Львівщині"

5 жовтня / 12:00 - 13:00

Місце: Кафе "Ратуша", Ринкова Площа 1, Львів

...

Телеміст

"Навчання впродовж життя - твоє успішне буття"

(Львів - Київ - Полтава - Харків)

5 жовтня / 19:30 - 21:00

Місце: Студія ТРК "Львів", Високий Замок 4, Львів

...

Круглий стіл

"Розвиток громадянських компетентностей дорослих в Україні:
проблеми і перспективи"

6 жовтня / 10:00 - 12:00

Місце: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
вул. Клепарівська 35, Львів

...

Круглий стіл

за участю представників різних конфесій

"Релігійні конфесії і освіта дорослих: традиції, цінності, виклики"

6 жовтня / 15:00 - 17:00

Місце: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
вул. Клепарівська 35, Львів

Конференція

"Освіта дорослих і ринок праці"

7 жовтня / 10:00 - 16:00

Місце: Львівський професійний коледж готельно-туристичного та
ресторанного сервісу, вул. І.Пулюя 36, Львів

...

Форум

"Освіта дорослих як ресурс місцевого розвитку"

8 жовтня / 10:00 - 17:00

Місце: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
вул. Клепарівська 35, Львів

...

Науково-практична конференція

"Митрополит Андрей Шептицький - духовний батько
українського народу"

9 жовтня / 10:00 - 13:30

Місце: Львівський державний університет безпеки життєдіяльності,
вул. Клепарівська 35, Львів

...

Навчальна поїздка до центрів освіти дорослих

Новояворівського району

9 жовтня / 13:00 - 22:00

Місце: Товариство краєзнавців Яворівщини «Гостинець»,
м. Новояворівськ

Центр освіти дорослих с.Старичі, вул. Миколая 1

...

Фестиваль освітніх послуг для дорослих і ярмарок вакансій

10 жовтня / 11:00 - 16:00

Місце: Палац Мистецтв, вул. Коперника 17, Львів